

พัฒนาชีวิต
ด้วยสมาธิภาวนา

อ.วศิน อินทสระ

พัฒนาชีวิต
ด้วยสมาธิภาวนา

อ.วศิน อินทสระ

พัฒนาชีวิตด้วยสัมมาทิฐิ

อ. วศิน อินทสระ

หนังสือดีอันดับที่ ๑๗๑

ฉบับธรรมทาน กันยายน ๒๕๕๕

จัดพิมพ์จำนวน ๔,๐๐๐ เล่ม

ธรรมกัลยาณธรรม

๑๐๐ ถ.ประโคนชัย ต.ปากน้ำ

อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐

โทรศัพท์ ๐๒-๗๐๒-๗๓๕๓, ๐๒-๗๐๒-๙๖๒๔

โทรสาร ๐๒-๗๐๒-๗๓๕๓

www.kanlayanatam.com

ออกแบบโดย : วัชรพล วงษ์อนุสาสน์

ดำเนินการผลิตโดย ธรรมกัลยาณธรรม

พิมพ์ที่ บริษัท ชุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์ จำกัด

๕๙/๙๔ หมู่ ๑๙ ถนนบรมราชชนนี แขวงศาลาธรรมสพน์

เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐

โทร. ๐-๒๙๙๕-๗๙๗๑-๓ โทรสาร ๐-๒๙๙๕-๗๙๗๔

สัพพทานัง ธัมมทานัง ชินาติ
การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง
www.kanlayanatam.com
www.visalo.org

ธรรมบรรณาการ
ของขัณฑาทองปัญญา
แต่

จาก

คำอนุโมทนา

ชมรมกัลยาณธรรมโดยทันตแพทย์หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ ผู้เป็นประธานชมรม ได้ขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง “การพัฒนาชีวิตด้วยสัมมาทิฐิและความคิดที่ถูกต้อง” ข้าพเจ้าอนุญาติด้วยความยินดียิ่ง

เรื่อง *สัมมาทิฐิ* เป็นคำบรรยายแก่นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ณ สำนักงานนิตยสารศุภมิตร ส่วน *ความคิดที่ถูกต้อง* นั้นเป็นส่วนหนึ่งจากเรื่อง *สัมมาสังกัปปะ* ในมรรคมืองค์ ๘ ซึ่งข้าพเจ้าเขียนไว้นานแล้ว ส่วนหนึ่งเป็นคำบรรยายที่ตีเอนกประสงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๖ แก่อาจารย์คณะต่างๆ นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

ความเห็นที่ถูกต้องและความคิดที่ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตมนุษย์ เพราะเขายอมดำเนินชีวิตตามความเห็นและความคิด ถ้าเห็นผิดและคิดผิดก็จะดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิด ไปสู่อันตรายและทุกข์ยากลำบาก ถ้าเขาคิดถูกและเห็นถูกก็จะดำเนินชีวิตไปในทางที่ดี ได้พบกับความสุขและความสำเร็จอันดั่งงามในชีวิต

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาต่อชมรมกัลยาณธรรมที่มีกุศลฉันท์
พิมพ์หนังสือเรื่องนี้ เพื่อประโยชน์อันกว้างขวางแก่คนหมู่มาก
ขอให้ทุกคนมีความเห็นและความคิดอันถูกต้อง ประสบความสุข
ความสำเร็จในชีวิตตามประสงค์

ด้วยความปรารถนาดีอย่างยิ่ง

๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

คำนำของชมรมกัลยาณธรรม

จากคำปรารภของท่านอาจารย์ที่ว่า “ความเห็นที่ถูกต้อง และความคิดที่ถูกต้องเป็นสิ่งที่สำคัญในชีวิตมนุษย์ เพราะเขายอมดำเนินชีวิตตามความเห็นและความคิด ถ้าเห็นผิดและคิดผิดก็จะดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิด ไปสู่อันตรายและทุกข์ยากลำบาก ถ้าเขาคิดถูกและเห็นถูกก็จะดำเนินชีวิตไปในทางที่ดี ได้พบกับความสุขและความสำเร็จอันดีงามในชีวิต” จะเห็นได้ว่าความเห็นที่ถูกต้องและความคิดที่ถูกต้องมีความสำคัญมาก จึงเป็นองค์สำคัญในอริยมรรคมีองค์ ๘ ในส่วนปัญญาสิกขา ได้แก่ สัมมาทิฏฐิกับสัมมาสังกัปปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเห็นที่ถูกต้องหรือสัมมาทิฏฐินี้ จะเหมือนตัวยาแทรกอยู่ในมรรคองค์อื่นๆ มรรคทุกองค์จะเจริญก้าวหน้าไปได้จะต้องมีสัมมาทิฏฐิผสมรวมอยู่เสมอ

ท่านอาจารย์วชิร อินทสระได้อรรถาธิบายเรื่องการพัฒนาชีวิตด้วยสัมมาทิฏฐิไว้อย่างน่าฟัง มีความลึกซึ้งและละเอียดคมในแนวคิด ทักษะมุมมองที่ตรงตามธรรมยิ่ง ท่านเปรียบว่า การมีสัมมาทิฏฐิก็เหมือนการหยิบกุญแจไขห้องมหาสมบัติได้ถูกต้อง ย่อมเข้าไปชมในห้องมหาสมบัติได้อย่างง่ายดาย การเดินตามมรรค เมื่อหมั่นใจให้ตรงต่อสัมมาทิฏฐิแล้ว กงล้อแห่งธรรมจักรย่อมหมุนไปตามลำดับ ส่วนเรื่องความคิดที่ถูกต้อง (สัมมาสังกัปปะ) นั้น ท่านอาจารย์

รวบรวมไว้อย่างกว้างขวางสมบูรณ์ ทั้งหลักการขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บริบทต่างๆ ที่สำคัญของความคิด รวมทั้งทัศนะความเห็นของปวงปราชญ์ที่มีชื่อเสียง

ชมรมกัลยาณธรรมขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ วศิน อินทสระ ที่เมตตาอนุญาตให้ชมรมฯ ได้จัดพิมพ์หนังสือการพัฒนาชีวิตด้วยสัมมาทิฐิ และหวังว่าท่านผู้อ่านจะได้รับประโยชน์ในการพัฒนาปัญญาแห่งองค์มรรค ตามเจตนารมณ์ของท่านอาจารย์ และขอบุญกุศลแห่งธรรมทานนี้จงบังเกิดอานุภาพแห่งสรรพสวัสดิมงคลกลับมาอภิบาลรักษาท่านอาจารย์ให้ไร้โรคพาธและอุปัทวันตราย มีความสุขสดชื่นกายสบายใจ ร่มเย็นด้วยธรรมอันเลิศอยู่ทุกวันคืน

ขออนุโมทนาด้วยความขอบพระคุณยิ่ง
ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ
ประธานชมรมกัลยาณธรรม

สารบัญ

พัฒนาชีวิตด้วยสัมมาทิฐิ ๑๑

ตอบคำถาม ๒๑

ญาณทัศนะแปลว่ารู้เห็นด้วยตนเอง ๓๑

สัมมาทิฐิเป็นองค์หนึ่งของอริยมรรค ๓๙

สัมมาทิฐิมีสองระดับคือ ๔๓

ความคิดที่ถูกต้อง (สัมมาสังกัปปะ) ๖๑

ปริยายเบื้องต่ำ ๖๓

ปริยายเบื้องสูง ๘๓

การเลือกวิถีชีวิตและการคิดในโลกที่สับสน ๑๑๓

พัฒนาชีวิต ด้วยลมมาติภูมิ

บรรยายแก่คณะอาจารย์และนิสิตโครงการปริญญาเอก มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) บรรยาย ณ สำนักงานนิตยสารศุภมิตร
วัดมกุฏกษัตริยาราม เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๑

พัฒนาชีวิตด้วยสัมมาทิฐิ

เมื่อไม่มีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำหรือมีความเห็นไม่ถูกต้อง มีความเข้าใจไม่ถูกต้องเสียแล้วมันก็จะพัฒนาไปในทางเสีย ท่านใช้คำว่า รกโลก “โลกวัฑฒโน” ภาษาบาลีท่านใช้ว่า น ลียา โลกวัฑฒโน ไม่ควรเป็นคนรกโลก ใช้คำว่าวัฑฒนะ ที่เราแปลว่าพัฒนาที่แหละ ท่านแปลว่า “รก” คือว่าเจริญมีอยู่สองแบบ เจริญแบบรกกับ เจริญแบบเรียบร้อย ที่จริงสมัยก่อน เราไม่ใช้คำว่า “พัฒนา” เราใช้ว่า “ภาวนา” แล้วเพิ่งมาเริ่มใช้ คำว่า “พัฒนา” กันมาก สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธีระชัดขึ้นมาพัฒนาบ้านเมือง เมื่อก่อนเรา ใช้คำว่าภาวนา พวกเราเคยได้ยินคำว่าภาวนาบ่อย ๆ

อย่างการพัฒนาของกรุงเทพฯ ในเวลานี้ พัฒนารกไปหมด เลย คือ พัฒนามาก รก ไปไหนไม่ค่อยได้ ผมมาที่นี้คิดว่าจะมา บรรยายสามโมงเช้า ผมต้องออกจากบ้านก่อนหกโมงเช้า เพราะว่า ถ้าออกเจ็ดโมงเก้าโมง คงยังเดินทางมาไม่ถึง ก็ออกเสียก่อนหกโมง ดึกกว่า มาถึงนี้สักหกโมงครึ่ง เพราะเป็นที่ทำงานของผมอยู่แล้ว มา นั่งทำอะไรต่ออะไรไปเรื่อย ๆ เป็นสำนักงานของนิตยสาร “ศุภมิตร” ผมเป็นบรรณาธิการอยู่ที่นี้

ถ้าไม่มีสัมมาทิฐิ ไม่มีความเห็นที่ถูกต้อง ไม่มีความเข้าใจ ที่ถูกต้องแล้ว การพัฒนาก็จะพัฒนาไปในทางรก ไม่เรียบร้อย มันไม่เป็นภาวณา รกทั้งกาย รกทั้งใจ รกทั้งศีลธรรม ศีลธรรมมันรก เศรษฐกิจตกต่ำลงมา มีคนร่ำร้องกันแข็งแซ่ให้แก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่ศีลธรรมมันต่ำลงทรุดลง ค่อยๆ ตกต่ำลงเป็นเวลานาน ไม่มีใคร ร่ำร้อง ไม่ค่อยมีใครร้อง ให้พร้อมๆ กัน ท่านจะเห็นด้วยกับผม หรือเปล่าก็ไม่ทราบ ผมเห็นว่าที่เศรษฐกิจตกต่ำนี้ ศีลธรรมตกต่ำ มาก่อน แล้วเศรษฐกิจจึงตกต่ำตามมา เพราะว่าคนไปฝึกเรื่องอื่น กันมาก แต่ว่าขาดการฝึกที่จะไม่ให้โลภมาก ไม่ให้โกรธ ไม่ให้หลง ไปฝึกอย่างอื่นกันเยอะเลย แต่ไม่ค่อยได้รับการฝึกไม่ให้โลภ ไม่ให้ โกรธ ไม่ให้หลง คนจึงโลภกันมากขึ้นๆ สังคมเต็มไปด้วยความโลภ ทุกคนบ่าหน้าไปสู่ความมั่งคั่ง ทีนี้ทรัพย์สินก็ไม่พอ จึงยื้อแย่งกัน คดโกงกัน เกิดจากความไม่มีสัมมาทิฐิ เกิดความเห็นไม่ถูกต้อง เห็นผิดไป คิดว่าเงินทองหรือความมั่งคั่งจะให้ความสุขได้ เป็น ความเห็นผิดอย่างหนึ่ง

เมื่อก่อนนี้ ท่านผู้อำนวยการคงจะเคยได้ยินว่าสังคมไทย เราดำเนินชีวิตตามอริยวัฏฒนธรรม คือวัฏฒนธรรมของพระอริยะ ซึ่งเป็นต้นแบบ เป็นแบบให้เราในการดำเนินชีวิต เช่นว่า มักน้อย สันโดษ ใช้น้อย กินน้อย แล้วทรัพยากรต่างๆ ก็เหลืออยู่กับ สังคมเยอะ ใครมีแรงทำนาได้เท่าไรทำไป มีนาเหลือเพื่อ ของญาติ ของพี่น้องให้กัน เราได้รับต้นแบบจากพระอริยะ คือพระอรหันต์

พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พวกเราซึ่งเป็นอุบาสก อุบาสิกา เดินตามแบบพระอริยะ ใช้ชีวิตตามแบบของพระอริยะ เบากาย สบายใจ ไม่ต้องขวนขวายดี้นรณะไร่มากนัก หาทรัพย์ ไปสักกระยะหนึ่งแล้วเราก็หยุด หยุดเพื่อจะได้อบรมกาย อบรมศีล อบรมจิต อบรมปัญญาให้สงบ แต่มาถึงเวลานี้ ขอให้ท่านทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้เรียนสูงแล้วได้พิจารณาด้วยว่าเราเดินตามวัฒนธรรมของชาติ ที่เราเรียกว่าเจริญแล้ว เรียกว่า **อารยประเทศ** ซึ่งเดินตามแนวทาง ของคนมีกิเลส และเขามุ่งเอาความมั่งคั่งในชีวิตเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่ กินอยู่แต่พอดี เขาต้องการจะกินอยู่ให้ดีที่สุด เราก็เลยกระเสือก กระสนมาก ถึงกระนั้นบางคนทำงานทั้งชีวิต จะมีบ้านสักหลังก็ยาก จะมีที่ดินสักแปลงหนึ่งสำหรับปลูกบ้านก็ยาก จะมีรถสักคันหนึ่งก็ยาก ก็เพราะเหตุที่ว่าถูกคนที่มั่งคั่ง มีความสามารถ มีเอี่ยวสาวได้ สาวเอาสาวเอาไปหมดเลย ที่เหลืออยู่มันก็แพง แพงทั้งนั้น ทำให้ มีความเป็นอยู่ยากขึ้น

ที่นี้ถ้าคนไทยของเราหันมามีสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้องตาม แนวของพระอริยะ อริยวัฒนธรรม ที่ว่าพออยู่ พอกิน สันโดษ มักน้อย ใช้ชีวิตสมถะ ชีวิตก็จะเบาสบาย ง่าย ๆ แบบ plain living high doing อยู่อย่างต่ำ ทำอย่างสูง คือ ถ้าเราไปอยู่อย่างสูงเสียแล้ว มันไม่ดึงจิต เราขึ้นไป แต่ถ้าเราอยู่อย่างต่ำ อยู่อย่าง plain plain มันจะดึง จิตเราให้ไปสูง แต่ถ้าอยู่อย่างสูง หรุหร่า ฟุ่มเฟือย อยู่อย่างมั่งคั่ง จิตมันตกลง เสมือนไฟได้เชื้อ มันก็ยิ่งไหม้ใหญ่เลย

ต้องปรับทิฐิของคนในสังคมให้เป็นสัมมาทิฐิ ให้มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง ตามแนวของพระอริยะที่ท่านได้ประสบความสำเร็จมาแล้วในการดำเนินชีวิต มิฉะนั้นเราก็จะพัฒนาแบบรก ๆ ไปเรื่อย ๆ และร้อนไปเรื่อย ๆ ยิ่งพัฒนายิ่งร้อน ยิ่งบ้านเมืองพัฒนามากขึ้น คนก็ยิ่งมีกิเลสมากขึ้น ยิ่งหาความสุขสงบได้น้อยลง ขาดสัมมาทิฐิ ไม่มีความเห็นที่ถูกต้องว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรได้ อะไรเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น อะไรควรจะเป็นจุดหมายของชีวิต อะไรคือสิ่งที่ชีวิตควรแสวงหา อะไรคือสิ่งที่ไม่จำเป็น คือว่าอยู่เท่าที่จำเป็น หาเท่าที่จำเป็น อย่างนี้ก็สบาย อะไรไม่จำเป็นให้ตัดออก และไม่มีปมด้อย ไม่มีปมเชื่อง ไม่แข่งขันกับใคร เราอยู่อย่างที่เราอยู่ เราเป็นอย่างที่เราเป็น

ถ้าจะถามว่าเรารู้ได้อย่างไรว่าความเห็นของเราถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิ ขอให้ทราบว่าคุณถูกต้องต้องตามมาด้วยความสำเร็จ ความรู้ที่ถูกต้อง การกระทำที่ถูกต้อง ความเข้าใจที่ถูกต้องต้องตามมาด้วยความสำเร็จ เช่น รถยนต์ของเราเสีย เราไปให้ช่างแก้ ถ้าช่างไม่มีความรู้ที่ถูกต้อง ยิ่งแก้ยิ่งเสีย ถอดนั่นถอดนี่เสียหมดเลย ถ้าช่างที่มีความรู้ที่ถูกต้อง ลองแตะอะไรนิดเดียว บางทีเขี่ยนิดเดียว เครื่องยนต์ติดแล้ว นาฬิกาเราเสีย เอาไปให้ช่างที่แก้ไม่เป็นจะเสียหมดทั้งเรือนเลย นั่นคือความรู้ไม่ถูกต้อง ความเข้าใจไม่ถูกต้อง มันตามมาด้วยความไม่สำเร็จตามที่ต้องการ แต่ถ้าความรู้ที่ถูกต้อง จะตามมาด้วยความสำเร็จผลตามที่ต้องการ ความเข้าใจที่ถูกต้องตามมาด้วยการกระทำที่ถูกต้อง แล้วมันจะสำเร็จผลที่เราต้องการ ดังนั้นเมื่อมีสัมมาทิฐิ

ความเห็นที่ถูกต้องในเรื่องของชีวิต ในเรื่องความเป็นอยู่ในเรื่องต่าง ๆ เวลาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องอริยมรรค พระองค์จึงแสดงเรื่องสัมมาทิฐิไว้เป็นตัวต้นเหมือนหัวรถจักร ปรับทิฐิเสียก่อน หมุนทิฐิให้ถูกต้อง การปฏิบัติธรรมนี้ไม่ยากครับ เพียงทำความเข้าใจให้ถูกต้องเสียก่อนเป็นขั้นแรก ถ้าความเห็นไม่ถูกต้อง เมื่อปฏิบัติไป จะยิ่งลำบากไป ยุ่งยากสับสนไม่รู้เรื่องเลย

ปัญหาหลายอย่างคล้าย ๆ เจื่อนกระดูก คล้าย ๆ ขวดเกลียว เจื่อนกระดูกนี้ ถ้าเรากระดูกเจื่อนถูก จะหลุดออกมาหมดเลย เพราะว่าเราจับเจื่อนถูก นั่นคือสัมมาทิฐิ ถ้าจับเจื่อนผิดยิ่งกระดูกยิ่งแน่น ในที่สุดต้องตัดเลย กระดูกไม่ออก มันมีแค่สัมมาทิฐิกับมิจฉาทิฐิ พอไปโดนเจื่อนมิจฉาทิฐิเข้าเท่านั้น มันหายไปเลย มันไม่ไปทางที่ควรจะไป ขวดเกลียวหมุนไปทางนี้ ปีกออกมาเลย รินน้ำกินได้สบาย น้ำหวาน น้ำผลไม้ พอหมุนเกลียวผิด ยิ่งหมุนยิ่งไม่ออก ยิ่งหมุนยิ่งเสีย ทั้งเกลียวเสียขวดเสีย ในที่สุดทุบเลย

ปัญหาชีวิตหลายอย่าง ปัญหาในสังคมหลายอย่าง มันเป็นอย่างนั้นคือขาดความเข้าใจที่ถูกต้อง ถ้าเข้าใจถูกต้อง ทำความเข้าใจให้ดี แก่ไม่ยากเลย ใน “มโหสถชาดก” ท่านอาจารย์ทั้งหลาย คงจะได้เคยอ่าน มันมีเงาของแก้วมณีลงไปอยู่ในสระแล้วพระราชชา “พระเจ้าวิเทหราช” ไปปรึกษา “เสนกบัณฑิต” บัณฑิตผู้ใหญ่ พาพรรคพวกบริวารไปวิดน้ำใหญ่ เข้าใจว่าแก้วมณีอยู่ในสระ วิดน้ำหมดแล้วแก้วมณีก็ไม่เจอ โภยโคลนขึ้นมาอีกไม่พบ พอน้ำไหล

เข้ามาแจ้งในสระ ภาพแก้วมณีก็ปรากฏขึ้นอีก ก็ให้คนวิดน้ำอีก ทำอยู่อย่างนี้สองสามรอบก็ไม่ได้แก้วมณี เพราะไม่รู้ เพราะความเข้าใจผิด ในที่สุดไปปรึกษาท่านมโหสถ ท่านมโหสถไปสำรวจดูหมดแล้วท่านก็เอาภาชนะน้ำใหญ่ ๆ ไปวางไว้ใกล้ ๆ สระ ภาพแก้วมณีก็มาปรากฏตรงนี้ด้วยเหมือนกันนี่ มันไม่ได้ปรากฏเฉพาะในสระ ท่านก็ใช้ปัญญาพิจารณา “โยนิโสมนสิการ” ที่มีมีต้นไม้อยู่ใกล้ ๆ อยู่ต้นหนึ่ง เข้าใจว่าต้องมีอยู่ข้างบน เงาแสงของมันทอดลงมาข้างล่าง ให้คนขึ้นไปดูพบแก้วมณีอยู่ในรังอีกา อีกาไปคาบเอาแก้วมณีมาใส่ไว้ในรัง เงาก็ทอดลงไปใต้อ่างน้ำ เห็นไหมครับ ไม่ต้องวิดน้ำ ไม่ต้องโกยโคลน ให้คนขึ้นไปบนต้นไม้เอาแก้วมณีลงมาได้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง การใช้ปัญญาที่ถูกต้อง เหนือหน่อย ได้ผลมาก The law of the least effort หลักของเศรษฐศาสตร์ กฎที่ว่าด้วยการใช้ความพยายามน้อยที่สุด ให้ผลมากที่สุด ใช้ความพยายามน้อยแต่ได้ผลมากเพราะใช้ปัญญา สัมมาทิฐิเป็นตัวปัญญา ถ้าทำด้วยความโง่ ถึงจะใช้ความเพียรมาก ก็ได้ผลน้อย ถ้าท่านจะขุดทอง ท่านก็ถือจอบเข้า ขุดไปตั้งแต่หน้าบ้าน เจอทองที่ไหนก็เอาที่นั่น กับคนที่เขามีเครื่องมือสำรวจ พอไปเจอ เอ้า ทองอยู่ตรงนี้ เครื่องมือมันบอก ขุดตรงนั้น เขาได้ทอง ได้มาก ได้รวดเร็ว

ความเข้าใจที่ถูกต้อง ความเห็นที่ถูกต้องมันมีคุณ มีประโยชน์ มหาศาล ในสังคมเราที่มีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องมากมายเหลือเกิน ซึ่งจะต้องปรับความเข้าใจกันใหม่ให้ถูกต้องเสียแล้ว เราจะได้ไม่ต้องทำอะไรมาก เวลาที่เหลือเอาไปนั่งกรรมฐานสักครึ่งวัน

ก็ได้ ไปทำสมณะวิปัสสนาได้ การทำอะไรให้ถูกต้องทำให้ไม่ต้อง
 ไปเสียเวลากับการแก้ไขความผิด ท่านสังเกตไหมครับว่า รัฐบาล
 ของเราแต่ละรัฐบาลที่ขึ้นมา ปัญหานั้นยังไม่ได้แก้ ปัญหานี้ก็ยังไม่
 ไม่ได้แก้ ขึ้นมาเพื่อจะแก้ปัญหานั้นนั่นเลย แล้วก็ยังไม่หมด
 ใช้เวลาแก้ปัญหาก็ปีก็ยังไม่หมด แล้วมีเวลาที่ไหนไปพัฒนาบ้านเมือง
 เราเสียเวลากับเรื่องการแก้ปัญหา เราไม่มีเวลาเดินหน้าได้เลย ถูกไหมครับ
 ถ้าเมื่อท่านไม่มีหนี้สิน ท่านได้มาเท่าไรเป็นของท่านเท่านั้น แต่ถ้าท่าน
 มีหนี้สินมากมาย ท่านได้มาเท่าไร ท่านใช้เท่าไร ท่านต้องใช้หนี้
 เท่าไร มันเสียไปกับการใช้หนี้มากกว่าที่ท่านจะเหลือใช้เอง บางคน
 พอวันที่ ๑๕ เงินเดือนหมดแล้ว เซ็นตลอดเลยตั้งแต่วันที่ ๑๕
 ไปเซ็นตลอดเลย พอเงินเดือนออกมาไปชะแล้ว เหลืออยู่ไม่กี่บาท จะเอา
 ที่ไหนไปตั้งเนื้อตั้งตัวล่ะครับ คนที่แต่งงานแล้วได้พอบ้านแม่เรือน
 เป็นสัมมาทิฐิเป็นโชคดีมหาศาล ถ้าไปได้พอบ้านแม่เรือนที่เป็น
 มิจฉาทิฐิพังยับเยินกันเป็นแถบๆ แก่กัน ๒๐ ปีไม่หมด ยังไม่หาย
 ในที่สุดหย่ากันดีกว่า อายอยู่ด้วยกันเลย

ตอบคำถาม

ถาม : ทำอย่างไรเราจึงจะมีสัมมาทิฐิ

ตอบ : มั่นมืองค์ประกอบสองประการด้วยกันนะครับที่จะทำให้เราได้สัมมาทิฐิ เหตุที่ให้ได้มาซึ่งสัมมาทิฐิมีสองตัว ปัจจยภายนอก ก็คือ “กัลยาณมิตร” เราได้กัลยาณมิตร ซึ่งไม่ใช่เพื่อนอย่างเดียว แต่หมายถึงทั้งพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ใครต่อใครที่ทำให้เราดำเนินชีวิต ในทางที่ชอบ ในทางที่ถูกต้อง ให้ดูข้อแปดในเรื่องสัมมาทิฐิ ปัจจย ให้เกิดสัมมาทิฐิใช้ภาษาบาลีว่า “ปรโตโมสะ” แปลว่า เสียงจากผู้อื่น หมายถึงการได้ยินได้ฟัง การศึกษาเล่าเรียน การแนะนำชักจูง การเข้า สำนักที่ถูกต้อง เป็นปัจจยภายนอก พระพุทธเจ้าตรัสว่า “อาศัยปัจจย ภายนอกแล้ว เราตถาคตไม่เห็นปัจจยใดมีคุณเท่ากับกัลยาณมิตร” ถ้าในส่วนโทษก็มี “ปাপมิตร” “อาศัยปัจจยภายนอกแล้ว ไม่เห็น อะไรเป็นโทษเท่ากับปাপมิตร มิตรเลว มิตรชั่ว ถ้าเรามีความเห็น ที่ถูกต้อง มีความเข้าใจที่ถูกต้อง ดำเนินชีวิตถูกต้องมันไม่เสียเวลา กับเรื่องการแก้ปัญหา

ถ้าอาศัยปัจจัยภายใน ก็คือ “โยนิโสมนสิการ” แปลว่า การทำในใจไว้อย่างแยบคาย หมายถึงการคิดเป็น ความคิดถูกต้อง คิดอย่างมีระบบ คิดอย่างมีปัญญา จึงต้องหมั่นคบกับลายณมิตร และหมั่นมีโยนิโสมนสิการ จึงจะเป็นเหตุให้เกิดสัมมาทิฐิ หากขาด สองอย่างนี้ก็จะไม่มีจฉาทิฐิ

มีอยู่คนหนึ่งออกเงินให้เขากู้ ให้ท่านทั้งหลายพิจารณาตามไป นะครับ ออกเงินให้เขากู้เป็นล้าน แล้ววันหนึ่งถูกโกงไปหมดเลยทั้งดอก ทั้งต้น ไปซื้อปืนมาคิดว่า เอาละ โกงเราได้ เราก็ยิงมันได้ ที่นี้ก่อนที่จะได้ยิง แวะไปคุยกับบัณฑิตท่านหนึ่งที่นับถือ คิดว่าไหน ๆ ก็จะไปยิงเขาแล้ว ไม้รู้จะรอดหรือไม่รอด บัณฑิตท่านก็บอกว่า เออ คนเขายอมเสียเงินสองล้านสามล้านเพื่อจะได้ออกจากคุก แล้วคุณนี่เสียเงินไปล้านหนึ่งแล้ว แล้วยังไปเสียเงินซื้อปืนอีก แล้วยังจะต้องไปติดคุกอีก ท่านพูดเท่านี้ คนนั้นได้คิด เออ จริงของท่าน คนเขาไปติดคุก เขายอมเสียเงินสองล้านสามล้านเพื่อให้ได้ออกจากคุก ไร่เรา นี้อยู่นอกคุกอยู่แล้ว เรื่องอะไรไปหาเรื่องเข้าคุก เสียเงินไปล้านหนึ่ง เสียเงินไปซื้อปืนอีก ยังต้องแถมติดคุกอีก จึงล้มเลิกความตั้งใจที่จะไปยิงเขาที่คือโยนิโสมนสิการ

มีผู้หญิงคนหนึ่งได้ปริญญาโท ไปติดคุกอยู่เพราะฆ่าสามี กลางถนนเลย ตกลงกันไม่ได้ พุดกันไปพุดกันมาตกลงกันไม่ได้ ยิ่งสามี ติดคุกอยู่สี่สิบปี ระหว่างติดคุกนั้นได้ฟังธรรมบ่อย ๆ เพราะในคุกเขาจะเชิญอนุศาสนาจารย์บ้าง พระบ้าง ไปอบรม ได้ยินได้ฟังบ่อย ๆ

เกิดโยนิโสมนสิการ เพราะอาศัยกัลยาณมิตร ได้ยินได้ฟังพระบ้าง อนุศาสนจารย์บ้าง ผู้รู้บ้าง ได้คิด เขาก็อุทานว่า ถ้าเขาได้ยินได้ฟัง สิ่งเหล่านี้เสียก่อน เขาคงไม่มาติดคุก เมื่อตอนเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย ทั้งปริญญาตรีปริญญาโท ไม่ค่อยได้ยินสิ่งเหล่านี้เลย เราเรียนแต่ วิชาที่จะไปประกอบอาชีพ แต่วิชาที่จะเป็นประโยชน์กับการดำเนินชีวิต จริงๆ มากๆ ไม่ค่อยได้เรียน ขาดทั้งกัลยาณมิตร ขาดทั้งโยนิโสมนสิการ เกิดมิจฉาทิฏฐิขึ้นมา แล้วไปกระทำมิจฉากัมมันตะอีก คือการฆ่าคน เพราะขาดสัมมาทิฏฐิ เป็นมิจฉาทิฏฐิ

ถาม : ในทางธรรม “ทิฏฐิ” นี้แปลว่าความเห็นที่ถูกต้อง หรือคะ โดยทั่วไปคำว่า “ทิฏฐิ” มีความหมายไม่ค่อยดีเท่าไร

ตอบ : คำว่า “ทิฏฐิ” คำเดียวแปลว่าความเห็น อาจจะเป็น สัมมาหรือเป็นมิจฉาก็ได้ แล้วแต่ตัวหน้า

ถาม : มานะต่างกับทิฏฐิอย่างไร

ตอบ : มานะนี่มีได้สองสามอย่างนะครับ มานะในทางเชิง คิดว่าเราสูงกว่าเขา เราเด่นกว่าเขา เราดีกว่าเขา อันนี้ก็เป็นมานะ ในทางเชิง เป็นปมเชิงไม่ดี บางคนก็มานะในทางด้อยคิดว่าเรา แย่กว่าเขา เราสู้เขาไม่ได้ เราแย่ไปหมดทุกอย่าง อันนี้เป็นมานะ ในทางด้อย เป็น inferior complex ปมด้อย

ถาม : การจะดูว่าเรามีสัมมาทิฏฐิที่ถูกต้องหรือไม่ ต้องดูที่ผลสำเร็จ แสดงว่ามันต้องสัมพันธ์กัน กระบวนการที่จะนำไปสู่สัมมาทิฏฐิคือเราต้องมีเพื่อนดี มีปัญญา

ตอบ : ถูกแล้วครับ คือสัมมาทิฏฐิเป็นตัวนำ ถ้าเป็นทิฏฐิที่ถูก ทิฏฐิเป็นตัวนำ ถ้ามีความเห็นที่ถูกต้อง สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ความคิดชอบ มันจะตามมาด้วย สัมพันธ์กันไป แต่สองตัวนี้จะเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน สองตัวนี้เป็น causation ไม่ใช่ cause and effect สัมมาสังกัปปะทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ สัมมาทิฏฐิก็ทำให้เกิดสัมมาสังกัปปะ อาศัยกัน แล้วตามมาด้วยสัมมาวาจา พูดจาชอบ ตามด้วยสัมมากัมมัณฑะ-กระทำชอบ, สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ, สัมมาวายามะ-พยายามชอบ, พวกนี้มันเป็นลูกขบวน สัมมาทิฏฐิเป็นหัวรถจักรนำขบวนไป

ถาม : ในบางกรณี สัมมาทิฏฐิเป็นหัวรถจักร แต่อาจมีบางกรณีที่เขายังประพศติในทางผิดอยู่ เช่นบางครั้งมีความเห็นถูกคบเพื่อนที่ดี เพื่อนจะแนะนำสิ่งที่ดี อย่างคนนี้เขารู้ว่ายาสเสพติดไม่ดีเมื่อคิดด้วยเหตุผล แต่พฤติกรรมของเขายังผิดอยู่อันนี้มันขัดแย้ง

ตอบ : คืออย่างนี้ครับ เห็นถูก แต่การกระทำไม่ถูกคือยังทำไม่ได้ตามที่เห็น ยังปฏิบัติไม่ได้ตามที่คิด แทนที่ว่าตัวอื่น ๆ จะตามเป็นสัมมา ๆ ๆ ทั้งหมด แต่เกิดความขัดแย้งขึ้น โดยที่ว่าเขาไม่มี

กำลังพอที่จะทำได้ กำลังใจไม่พอ อย่างตัวอย่างที่คุณยกขึ้นมาเรื่อง
 สุปบุหรี มีคนเยอะเลยที่รู้ว่าสุปบุหรีไม่ดี เห็นถูกแล้วแต่ทำไม่ได้ก็
 ยังดีนะครับ ยังดีกว่าคนที่เห็นว่าสุปบุหรีนี่ดี

ถาม : หมายความว่าต้องขึ้นอยู่กับอะไร

ตอบ : ปัจจัยอื่น ๆ แต่ถ้าโดยธรรมชาติจะเป็นอย่างนั้น ถ้า
 เพื่อไม่มีอะไรขัดขวางมันจะเป็นอย่างนั้น มันจะไปตามขบวน แต่ถ้ามี
 อะไรขัดขวางมันจะเป็นเหตุให้มีอุปสรรคเกิดขึ้น มันมี factor เพราะว่า
 ลัทธิธรรมของโลกเป็น if-then-law เป็น conditionality ความมีเงื่อนไข

โดยปกติเราเตะฟุตบอลมันจะเข้าโกล์ แต่ถ้ามีคนดักอยู่ที่
 หน้าโกล์หลายคน มันไม่เข้า ถ้าทีมของเขาเข้มแข็งมา เราเตะเท่าไร
 มันก็ไม่เข้า ถ้าทีมเขาอ่อน เราจะเตะเข้า นี่คือ if-then-law คือ
 conditionality ความมีเงื่อนไข

ที่คุณถามนั้นเข้าหลัก “รู้หมดแต่อดไม่ได้” อยู่ที่การฝึกและ
 การพยายามเอาชนะตนเอง พลังใจ พลังจิต บุหรีเล็กไม่ยากเลย
 ใช้กำลังใจนิดเดียว ไม่ได้ใช้กำลังอะไรมากมาย

ถาม : ที่เรียนถามนี่คือ บางคนมีสัมมาทิฏฐิแต่ยังกระทำไม่ถูกต้อง ความจริงถ้าได้สัมมาทิฏฐิแล้วมีกระบวนการอะไรสักอย่างที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่ถูกต้องได้ ก็น่าจะได้ผลมาก

ตอบ : มีครับ มีอยู่ข้อหนึ่งครับ หลักที่หนุนสัมมาทิฏฐิมีอยู่ด้วยกัน ๕ ข้อ ปัจจัยหนุนสัมมาทิฏฐิข้อ ๙ ที่คุณว่า ธรรมห้าประการ เป็นเครื่องอุดหนุนสัมมาทิฏฐิ ประการแรกคือ มีศีล ความประพฤติดีงาม ในการที่คนจะประพฤติดีงามต้องตั้งใจดเว้นสิ่งที่ควรเว้น ที่เราเรียกว่าสมาทาน แล้วก็เวรมณี “อทินนาทานาเวรมณี” ข้าพเจ้ามีเจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ให้ ยั่วชวนอย่างไรก็ไม่เอา หมีนหนึ่งก็ไม่เอา แสนหนึ่งก็ไม่เอา ล้านหนึ่งก็ไม่เอา ลิบล้านก็ไม่เอา ยี่ลิบล้านก็ไม่เอา พลังใจแข็งมาก ไม่เอา คนนี้ฝึกแล้วใช้ไหมครับ เพื่อจะรักษาศีลเอาไว้ให้ได้

ถ้าเป็นศีลปรมัตถบารมี ยอมเสียชีวิตแต่ไม่ยอมเสียศีล นี้ก็มั่นคงแล้ว และยังมี การศึกษาสดับตรับฟัง-สุดตะ, สากัจฉา-สนทนาอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น, สมณะ- การทำให้สงบ และวิปัสสนา- การทำปัญญาให้เห็นตามความเป็นจริง นี่เป็นองค์ประกอบธรรม ๕ ประการ ที่หนุนสัมมาทิฏฐิ ตรงตามที่คุณถาม ถ้ามีสิ่งเหล่านี้พร้อมพร้อมบริบูรณ์ สัมมาทิฏฐิจะไม่มีอะไรมาอวแวน ไม่มีอะไรจะมาขัดขวางได้

ความเห็นที่ถูกต้องเป็นกุญแจดอกสำคัญไขไปสู่ความจริง เหมือนไขกุญแจเข้าไปสู่ห้องมหาสมบัติต้องหยิบกุญแจถูก ถ้าหยิบกุญแจผิดแล้วล่ะก็ ไขไปเกิดไม่ออกหรอก

ความจริงเป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหา แต่จะเข้าถึงได้ด้วยความรู้เห็นที่ถูกต้อง และเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ไม่ใช่เพียงแต่ศรัทธาอย่างเดียว หรือยึดไว้ด้วยอุปาทาน เขาเรียกว่า “ลัทธิจินนิเวส” ความจริงที่เรายึดถือไว้ด้วยอุปาทาน ยึดมั่นด้วยอุปาทานไม่ยอมเปลี่ยนแปลง เคยถือกันมาอย่างนี้ เคยทำกันมาอย่างนี้ เคยประพฤติกกันมาอย่างนี้ ก็ถือกันต่อไป ทำกันต่อไป ประพฤติกกันต่อไป แม้จะขัดกับเหตุผล ขัดขวางกับความเป็นจริงก็ไม่ยอมปล่อยไม่ยอมวางไม่ยอมเลิก อันนี้เป็นอันตรายมาก เรียกว่า “ลัทธิจินนิเวส” dogmatism ถือเป็นหลักการที่เคยถือกันมาในกาลามสูตร พระพุทธเจ้าท่านเตือนเอาไว้ว่า “มาปรัมปรายะ” อย่าถือตามที่เคยถือกันมา ต้องพิจารณาให้ดี

ท่านเคยฟังนิทานเรื่องลิงปีนเสาไหมครับ เป็นลักษณะ genetic coding เขาต้องการจะทดลองเกี่ยวกับ genetic coding ก็เอาลิงมา ๔ ตัวให้มันปีนเสาขึ้นไป เสาแบบเสาธง แล้วมีฝักบัวอยู่ข้างบน แขนงกล้วยเอาไว้ เมื่อลิงหิวก็ปีนขึ้นไปต้องการจะกินกล้วย เอื้อมมือจะถึงกล้วยอยู่แล้ว น้ำฝักบัวก็ราดลงมา ลิงกล้วยน้ำถอยกรูดลงมา ตัวที่สองขึ้นไปก็โดนอีก ตัวที่สามขึ้นไปก็โดนเหมือนกัน

ตัวที่สีไม่กล้าขึ้น เห็นเพื่อนสามตัวเป็นอย่างนั้นแล้วไม่กล้าขึ้น แต่แล้วเอาลิงชุดนี้ออกไปสักตัวหนึ่ง เอาตัวใหม่เข้ามาที่ไม่เคยเห็น เหตุการณ์นี้ มาถึงเห็นกล้วย กำลังหิว รีบป็นใหญ่เลย เพื่อนร้องเจี๊ยก ๆ ๆ ใหญ่เลย เสียงร้องเจี๊ยก ๆ เป็นสัญญาณที่เขา รู้กันว่าอันตราย มันรีบลง เอาลิงออกไปอีกตัวเอาตัวใหม่เข้ามา มันก็ป็น ตัวอื่นก็ร้องลั่นเลย มันลงไม่กล้าขึ้น ทำอยู่อย่างนี้จนลิงที่เห็นเหตุการณ์ที่น้ำรดลงมาเอาออกไปหมดแล้ว เหลือแต่ลิงที่ไม่เคยเห็นน้ำผักบัว แต่มันอาศัยที่เคยทำอย่างนั้นมาว่าเพื่อนป็นมันจะร้อง เพราะฉะนั้นลิงชุดใหม่ที่เข้ามานั้นไม่เคยเห็นเหตุการณ์อะไรเลย ไม่เคยเห็นน้ำเลย เห็นแต่กล้วยที่อยากจะกิน แต่ไม่กล้าขึ้น พอเขาเอาผักบัวออกแล้ว ถ้าลิงตัวใดกล้าขึ้นไปมันจะได้กินกล้วยแต่ไม่กล้าขึ้น นี่คือความกลัวที่ถือสืบ ๆ กันมา บอกเล่ากันมา โดยที่ไม่ได้ทดสอบกัน พระพุทธเจ้าบอกว่า “มา ปริมปรายะ” อย่าถือตามความเชื่อที่ถือสืบ ๆ กันมา อย่าปลงใจเชื่อตามที่ถือสืบกันมา มันต้องทดสอบใหม่ ในสังคมของเรามีเหตุการณ์ที่คล้าย ๆ กับ genetic coding เรื่องลิงป็นเสานั้นเยอะ เขาเล่าว่า เขาว่ากันว่า ผู้ใหญ่ท่านสอนไว้โดยเราไม่ได้ทดสอบกันใหม่เลย ถือเอาเลย ถ้าขึ้นบ้านใหม่ไปดูถูกเสียหน่อย จะย้ายที่ทำงานไปดูถูกเสียหน่อย ไหน ๆ ถือพุทธทั้งที่ไปดูถูกเสียหน่อย เขาว่าอย่างนั้นนะ อ้างความเป็นพุทธเสียด้วย ที่จริงพุทธปฏิเสธเรื่องพวกนี้ พุทธไม่รับเรื่องพวกนี้ แต่พุทธไม่ได้พูดอย่างนี้เลย พุทธบอกว่ายามดี ชนะดี ฤกษ์ดี เข้าดี เย็นดี กลางวันดี อยู่ที่กายดี วาจาใจดี เมื่อกายวาจาใจสุจริตตอนเย็น ตอนเย็นนั้นก็เป็นฤกษ์ดี

ระหว่างศรัทธากับญาณทัศนะ คนส่วนมากหยุดตัวเองไว้เพียง
ศรัทธา ไม่ก้าวต่อไปยังญาณทัศนะ ศรัทธาจึงอ่อนแอจนคลอนแคลน
ถูกดึงไปทางโน้นทีทางนี้ที ถือมงคลตื่นข่าวอยู่เรื่อยในที่สุดก็ไม่รู้จะ
เชื่อใคร ถ้าก้าวไปถึงญาณทัศนะแล้ว ความรู้สึกว่าไม่รู้จะเชื่อใคร
ย่อมไม่มี เพราะได้รู้เห็นด้วยตนเองแล้ว

ญาณทัศนะ
แปลว่า รู้เห็น
ด้วยตนเอง

ถ้าผมจะบอกคุณว่าในกระเป๋านี้มีเพชร แล้วให้คุณเอาไปรักษาไว้ ให้คุณเคารพบูชา คุณไม่ได้เปิดดู คุณเอาไปรักษาไว้ด้วยเชื่ออาจารย์ ต่อมามีคนบอกว่าคุณเป็นเพื่อนกับอาจารย์วศิน ผมรู้ว่าในกระเป๋านี้มีแต่ดินทรายทั้งนั้นเลย คุณชักลั่นเลแล้ว เขาอ้างว่าเขาเป็นเพื่อนกับอาจารย์วศิน เมื่อวันก่อนผมเห็นอาจารย์วศินเอาดินทรายใส่กระเป๋าวัว ตอนผมมอบให้คุณไป ผมบอกคุณว่าเป็นเพชรเป็นทอง แล้วคุณก็ไม่เคยเปิดดู คุณเพียงเก็บรักษาไว้เคารพบูชาในฐานะที่เป็นของที่อาจารย์ให้ พอเพื่อนของผมมาบอกอย่างนั้นคุณลั่นเลแล้ว เอ๊ะ จะเป็นเพชรทองหรือจะเป็นดินทราย ไม่แน่ใจ แต่ถ้าผมยื่นให้คุณพร้อมทั้งเปิดให้คุณดู ในกระเป๋านี้มีเพชรเท่าไร มีทองเท่าไร คุณดูให้เห็นด้วยตนเอง แล้วก็เก็บรักษาไว้ใช้ในยามจำเป็นยามขาดแคลน เอาไปขาย ซื้อข้าวกินได้ คุณเห็นด้วยตนเองแล้ววันหลังมีคนมาอ้างว่าเป็นเพื่อนผมว่าในกระเป๋านี้มีแต่ขี้ดินขี้โคลนคุณจะไม่เชื่อ เพราะคุณมีญาณทัศนะ คุณได้รู้เห็นด้วยตัวคุณเองแล้ว แต่ถ้าคุณไม่เปิดดู ผมไม่ให้คุณเปิดดู คุณมีแต่ศรัทธาอย่างเดียว คุณมี

แต่ความเชื่ออาจารย์ คุณไม่ได้รู้เห็นด้วยตัวเอง ความเชื่อของคุณจะ
ง่อนแง่นคลอนแคลนเมื่อมีคนมาชักจูงให้เขว เพราะฉะนั้น เราต้อง
ไปให้ถึงญาณทัศนะ มีพระธรรมคุณข้อหนึ่งที่ว่า เอหิปสฺสโก
แปลว่า เรียกให้มาดู มาดูสิ come to see, not come to believe
มาดูให้เห็นสิ ว่าเป็นอะไร ดีหรือไม่ดี เอหิปสฺสโก สุวากุขาโต
ภควตา ธมฺโม สนฺทิฎฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสโก เรียกให้มาดูได้
พิสูจน์ได้ด้วยตนเองว่าเป็นของแท้ ยิ่งพิสูจน์ยิ่งเห็น ถ้าเป็นทองแท้
โยนลงกองไฟก็ยิ่งเป็นทองสุกปลั่ง แต่ถ้าเป็นตะกั่วแล้วมีทองฉาบ
อยู่ข้างนอกละก็ พอโยนลงกองไฟเดี๋ยวก็รู้

ชาวสื่อต่าง ๆ ที่คนเขาเชื่อกัน เฮโลกันไป ทำอะไรกันไป
พอพิสูจน์เข้าว่าเป็นของปลอม ต้องการเงิน ทำเพื่อประโยชน์ของ
ตน ไม่ใช่ประโยชน์ของผู้ที่ไปหา ปัญญาอันชอบที่ได้รับการพัฒนา
ดีแล้วจะไปถึงญาณทัศนะ

ถาม : เห็นด้วยกับอาจารย์ที่ว่าควรจะต้องรู้ด้วยตนเอง
ไม่สงสัย แต่ในบางกรณีเราจะอธิบายได้อย่างไร เพราะความสามารถ
ของเรามีจำกัด บางอย่างเราไม่เห็น แต่รู้ว่ามียุจริงอย่างธรรมชาติ
ในโลกนี้ อย่างกระแสไฟฟ้า เรารู้ว่ามีจริงแม้เราไม่เห็นตัว แอฟริกา
เราไม่เคยไปแต่รู้ว่ามีตรงนี้ เราจะอธิบายได้อย่างไรในเรื่องญาณ
ทัศนะ

ตอบ : บางเรื่องเราเชื่อไปก่อน เชื่อท่านผู้รู้ไปก่อน แต่ในขณะที่เชื่อนั้นต้องไม่มอบกายถวายตัวให้ทั้งหมด เราต้องพยายามที่จะทดสอบดูว่าเรื่องนี้จริงหรือเท็จ บางอย่างเราเชื่อก่อนจะรู้ บางอย่างเรารู้แล้วจึงเชื่อ

แต่ถ้าเรื่องใดที่เราเชื่อ เราต้องพยายามก้าวไปสู่ญาณทัศนะให้รู้แจ้งเห็นจริง มิฉะนั้นเราก็ยอมรับไว้ในฐานะเป็นความเชื่อ ถ้าใครมาขัดเราก็บอกว่าเรื่องนี้เราควรจะเชื่อแม้ยังไม่สามารถรู้ได้ด้วยตนเอง

ถ้าเผื่อท่านถามผมว่า “เรื่องนรกสวรรค์ อาจารย์ว่าอย่างไร เรื่องชาติหน้าชาติก่อน อาจารย์ว่าอย่างไร” ผมจะตอบเพียงว่า เรื่องนี้ผมเชื่อ แต่ยังไม่มีการพิสูจน์ เชื่อตามพระพุทธเจ้าที่ว่ามียูในตำราเชื่อตำราเท่านั้นครับ

ถาม : ถ้าเรามองในลักษณะของเรื่องต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลของดวงจันทร์ ของพระอาทิตย์ก็มีอยู่ มันจะมีความน่าเชื่อมากน้อยเพียงใด

ตอบ ถ้าถามความเห็น ผมไม่เชื่อเรื่องพวกนี้ ไม่เกี่ยวกับดวงดาวก็คือดวงดาว ไม่เกี่ยวอะไรกับวิถีชีวิตของมนุษย์ วิถีชีวิตของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับการกระทำของมนุษย์ ไม่ได้ขึ้นกับดวงดาว

ทางพุทธนี้ พระพุทธเจ้าท่านเน้นหนัก ยืนยันอย่างหนัก ว่าดวงดาวจักทำอะไรได้ จักทำอะไรไม่ได้ ขึ้นอยู่กับการกระทำของมนุษย์ทั้งนั้น

ผมมีหลานคนหนึ่ง เป็นหลานทางฝ่ายอีกฝ่ายหนึ่ง เขาไปดูหมอที่จังหวัดปทุมธานี เป็นหมอมพระ พระดูดวง แล้วก็ดูเขาว่า “คุณเนี่ย ทำคุณกับใครไม่ขึ้น คุณทำดีไม่ขึ้น” เขายังกลัวใหญ่เลยครับ เขาอยู่ในครอบครัวที่ค่อนข้างจะไม่มั่นใจตัวเองอยู่แล้ว เสร็จแล้ว กลางคืนก็ร้องไห้กรี๊ด ๆ ตกใจกลัว แม่เขาพามาหาผม ผมบอกว่า เอ้ พระอะไรพูดอย่างนี้ ให้กลับไปใหม่ กลับไปที่ปทุมฯ ให้ไปถามว่า ท่านบวชเป็นสาวกของใคร ถ้าเขาตอบว่าเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ให้ถามต่อว่า พระพุทธเจ้าสอนอย่างนี้หรือเปล่า สอนว่าคนทำดีไม่ได้ดี ทำดีไม่ขึ้นมีไหม

เขากลับไป ไปถามนะครับ พระเงียบ ไม่ตอบ : แล้วเขาก็กลับมาหาผม ผมบอกว่า ไม่มีหรอก ไปเชื่อทำไม ทีหลังอย่าไปดูอีกเลย เราทำดีต้องได้ดี ถ้าเราทำดีถูกต้อง ถูกกาลเทศะ ถูกบุคคล ต้องทำขึ้น ถ้าเมื่อไรรู้สึกที่เราทำไม่ขึ้น แสดงว่าเราทำดีไม่ถูก เราทำดีผิดพลาดไปแล้ว ลองสำรวจดูให้ดีกว่าถูกกาละใหม่ ถูกเทศะใหม่ ถูกบุคคลใหม่ ถูกอะไรต่ออะไรหลายอย่างใหม่ที่มันควรจะต้องถูก เขาเชื่อผมนะครับ ตั้งแต่นั้นมาเขาก็ไม่ไปดู เวลานี้ เขาเป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่อยู่ต่างจังหวัด ก็ไม่เห็นเป็นอะไร เรียบร้อย มันไม่มีกำลังอะไรที่เหนือกำลังกรรม กรรมคือการกระทำของเรา ถ้าเราเลิกเชื่อเรื่องพวกนี้เสียได้ หายยุ่งไปเยอะเลย สิ่งรุ่งรังในชีวิตจะถูกขจัดออกไปมากมาย

ถาม : อิทธิพลของพระอาทิตย์พระจันทร์ มีผลต่อน้ำขึ้น น้ำลง สภาพแวดล้อมของสิ่งต่าง ๆ ในโลก ก็เลยมีความเชื่อกันว่า น้ำจะมีผลต่อชีวิตของเรา

ตอบ : อันนี้เป็นจริงทางวิทยาศาสตร์ ทางภูมิศาสตร์ เราเห็นกันอยู่แล้ว มันทดสอบได้เป็นความจริงทางดาราศาสตร์ซึ่ง ทดสอบได้อยู่แล้ว แต่ว่าเรื่องที่เขามาพูดถึงชีวิตคนอะไรต่ออะไร เนี่ยมันทดสอบไม่ได้ เป็นเพียงแต่สมมติฐานที่เลื่อนลอยและส่วน มากก็หาผลประโยชน์จากผู้ดู จากผู้กลัว ให้ไปทำนั่นทำนี่ รับช่วง กันไปเป็นลูกโซ่ ให้ไปทำสังฆทาน ที่นั่นมีเครื่องสังฆทานอยู่พร้อม ให้ไปปล่อยปลาที่นั่นก็มีปลาอยู่แล้ว ให้ปล่อยปลาไหล ปลาไหลก็มีอยู่ ให้ปล่อยเต่า เต่าก็มีอยู่ ดูหมอตตรงนั้น เศรษฐกิจครบวงจร คนมีความทุกข์อยู่แล้ว จิตใจยำแยะอยู่แล้ว ไปซ้ำเติมเขาอีกโดยวิธีนี้

ถาม : ขณะนี้มีข่าวแพร่สะพัด วันก่อนพบเพื่อนที่รามฯ พวกนักวิจัยใครต่อใคร พูดกันว่าโลกจะพินาศ เรื่องนี้แพร่สะพัด ออกไปมาก คนที่เขียนเป็นรองศาสตราจารย์ เป็นนักวิทยาศาสตร์ ด้วย

ตอบ : คือว่าถ้าโลกจะแตกทำลาย เราก็ตายพร้อม ๆ กัน ก็ไม่เห็นเป็นไร ก็ตายกันหมด ก็ไม่เห็นเป็นไรนี่ แต่ระหว่างที่เรามีชีวิต อยู่ ให้อยู่ด้วยความสงบสุข อยู่ด้วยความเป็นมนุษย์ที่มีความเชื่อมั่น ในตนเองและมีความสุข ไม่ใช่อยู่ด้วยความกระวนกระวาย เรื่อง

เรือนกระจกเรื่องไอโซนที่มีช่องโหว่ทำให้เราป้องกันอุลตราไวโอเล็ตได้น้อยลงจากแสงพระอาทิตย์ อันนี้เป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ ซึ่งถ้าเราช่วยกันป้องกัน มันก็อาจจะดีขึ้นก็ได้ อันนี้เป็นความจริงที่เราทำได้ด้วยวิทยาศาสตร์

ถือตามหลักพระพุทธเจ้าแล้ว ความจริงบางอย่างไม่ควรพูด แม้จะเป็นความจริงแต่ไม่ควรพูด เพราะว่าเราต้องพิจารณาหลัก normative หากว่ากันตามหลัก positive จะ declare ตามที่เป็นจริง แต่ถ้าเป็น normative มันจะบอกว่าอะไรควรแคไหน what ought to be มันควรจะเป็นอย่างไร เรื่องนี้เรื่องจริงแต่เราควรพูดไหม ถ้าพูดแล้วทำให้อลวนอลเวงวุ่นวายกันไปหมด พูดทำไม ไม่พูดดีกว่า

ผมขอยกตัวอย่างการเมือง ทุกครั้งที่จะเปลี่ยนแปลงตัวนายกฯ เปลี่ยนแปลงทางการเมือง หมอดูจะออกมากันสลอนเชียว คนนั้นจะได้เป็น คนนี้ดวงถึง คนนั้นไม่ได้ พวกนี้ทำอันตรายกับการเมืองมาก เป็นอันตรายมาก ถ้าผมมีอำนาจหรือมีหน้าที่ที่จะทำ ผมจะไม่ให้หมอดูออกสื่อมวลชน จะไม่ให้ออกมาเลยทุกช่องเลย คือคุณจะไปดูส่วนตัวที่ไหนเชิญคุณไป แต่ถ้าออกมาทางสื่อมวลชนแบบนี้ มันก่อความวุ่นวายให้เกิดขึ้นแก่สังคม คือตัวเองก็เพียงแต่ว่าตำราว่าอย่างนี้ ถ้าเพื่อไม่จริงไปเผาตำรา ผมให้เผาตำรา เขาก็มักจะพูดอย่างนั้น เอ๊ะ เผาตำราเขาทำไม ถึงไม่จริงเราก็ไม่เผา แต่ว่าผลที่เกิดขึ้นแก่สังคมมันเป็นผลร้าย ไม่เคยเป็นผลดี เพราะฉะนั้น ก็อย่าไปดูดีกว่า ใครจะเป็นนายกฯ ใครจะไม่ใช่เป็นนายกฯ ใครจะเป็นอะไร

มันต้องเป็นไปตามวิธีทางนั้นแหละ ไม่ต้องไปดู มันเป็นความงมงาย เมื่อสักครู่หนึ่งคุยกับท่านผู้อำนวยการ ท่านถามว่า เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะคนไม่มีปัญญา เพราะคนงมงาย ขาดสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้อง มีความเห็นที่ไม่ถูกต้อง ความเห็นที่ผิด แล้วกระจายกันไป ผลประโยชน์มันเข้ามาด้วยกันกับความเห็นผิดอันนั้น ได้ผลประโยชน์เยอะจากความเห็นผิดนั้น

สัมมาทิฐิ
เป็นองค์หนึ่งของ
อริยมรรค

เราต้องพูดว่า “มรรคมีองค์แปด” เสมอ นะครับ หรือ “มรรคประกอบด้วยองค์แปด” เราไม่พูดว่ามรรคแปด ขอให้โปรดจำไว้เป็นพิเศษด้วย เราจะไม่พูดว่ามรรคแปด เพราะว่ามรรคจริง ๆ มีหนึ่งไม่ได้มีแปด แต่ว่าแปดนั่นคือองค์ประกอบ แปดนั่นเป็นองค์ประกอบไม่ใช่ตัวประกอบ อีกตัวหนึ่งคือ สัมมาญาณ ญาณ แปลว่า ความรู้ จะเกิดขึ้นเมื่อองค์มรรคทั้งแปดนี้รวมกันแล้ว คล้าย ๆ ซีเมนต์ เอน้ำ เอาทราย เอาหิน เอาปูน เอาอะไรมารวมกันแล้วมันเป็นซีเมนต์ ประกอบด้วยวัตถุ ๘ ประการ เป็นซีเมนต์ พอแยกออกจากกัน มันก็จะมีคุณสมบัติของตัวเองมันเองพอมารวมกันมันจะเปลี่ยนคุณสมบัติ เกิดคุณสมบัติใหม่ขึ้นอันหนึ่ง แล้วก็เป็นตัวต้น เป็นตัวนำ

เป็นตัวนำอย่างไร เพราะว่าด้วยสัมมาทิฐินั่นเอง จึงรู้จักมิจฉาทิฐิว่าเป็นมิจฉาทิฐิ รู้จักสัมมาทิฐิว่าเป็นสัมมาทิฐิ ว่าเรื่องไปที่ละตัวนะครับ จนถึงสัมมาสมาธิ รู้จักมิจฉาสมาธิว่าเป็นมิจฉาสมาธิ อ่างที่เอาไว้ให้ด้วยจากมหาจัตตาริสกสูตร พระไตรปิฎกเล่ม ๑๔

มรรคมืองค์แปด ตัวอริยมรรคคืออะไร คือสัมมาญาณ ต่อจากสัมมาญาณ เป็นสัมมาวิมุตติ รวมเป็น “สัมมัตตะ ๑๐”

อริยมรรคประกอบด้วยองค์แปด เป็นทางสายกลาง เป็นมัชฌิมาปฏิบัติ เป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธ ถ้ามีคนถามว่า “วิถีชาวพุทธคืออะไร” “อะไรเป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธ” หรือว่า “หลักธรรมอะไรที่เป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธ” เราตอบได้เลยครับว่า “มรรคมืองค์แปด” เป็นมัชฌิมาปฏิบัติ เป็นทางสายกลาง เป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธ

มีคนหลายคนพูดว่าการปฏิบัติธรรมนั้นยาก ความจริงไม่ยากเกินไป ถ้าหมั่นใจให้ตรง ทำความเห็นให้ตรงต่อคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้รู้เบื้องต้นก่อนว่าอะไรเป็นสัมมาทิฏฐิ อะไรเป็นมิจฉาทิฏฐิ เพียงเท่านี้ เพียงทำความเห็นให้ถูกต้องก็เป็นบุญแล้ว นี่เขาเรียกว่า “ทิฏฐุชุกัมม” การทำความเห็นให้ตรงเป็นบุญกิริยาวัตถุข้อหนึ่งในสิบข้อ พอพูดถึงทำบุญ คนก็มักจะนึกถึงเรื่องทาน ที่จริงมีวิธีทำบุญตั้งเยอะ แม้ไม่มีเงินก็ทำบุญได้เยอะ อาทิ รักษาศีลก็ได้ เจริญภาวนาก็ได้ อ่อนน้อมถ่อมตนก็ได้ ช่วยเหลือผู้อื่นในกิจที่ควรช่วยเหลือก็ได้ อนุโมทนาส่วนบุญก็ได้ ฟังธรรมก็ได้ แสดงความรู้ให้คนอื่นรู้ก็ได้ ทำความเห็นให้ถูกต้องก็เป็นบุญ

ถาม : การทำความเห็นให้ตรงนั้น เราต้องรู้ตัวเราเอง
ใช้ไหมเราไม่รู้คนอื่น

ตอบ : ดูพฤติกรรมว่าเขามีความเห็นตรงหรือเปล่า ให้ดู
พฤติกรรม ถ้าความเห็นเขาตรง พฤติกรรมเขาจะตรง นอกจาก
ว่าเห็นถูกแต่ทำไม่ได้ตามที่เห็น

สัมมาทิฐิ มีสองระดับคือ

ระดับสามัญหรือระดับศีลธรรมและระดับโลกุตระธรรม

คำบาลีไม่ต้องอ่านก็ได้ แปลว่า สัมมาทิฐิที่ยังมีอาสวะเป็นส่วนแห่งบุญ มีวิบากเป็นขันธ์ คือจะเรียกว่าโลกียสัมมาทิฐิ ก็ได้ เช่นว่า เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำบุญเป็นบุญ ทำบาปเป็นบาป นรกมีสวรรค์มี มารดาบิดามีบุญคุณ โลกนี้มีโลกหน้ามี โอบปาติกะมี เหล่านี้เป็นสัมมาทิฐิระดับสามัญ

สัมมาทิฐิระดับสูง เป็นสัมมาทิฐิที่เป็นอริยะ ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์แห่งมรรค เป็นระดับโลกุตระธรรม

สัมมาทิฐิระดับสามัญ เช่นเห็นว่า การให้ทานมีผล การบวงสรวงมีผล ดูคำว่า “บวงสรวง” การบวงสรวงที่แปลจากคำว่า “ยิตฺถ” นี้ ผมเห็นว่า เช่น การทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย การทำบุญอุทิศเทวดา เทวดาพาลีใน “พุทธธรรม” ของพระเทพเมธี แปล “ยิตฺถ”

ว่า การบำเพ็ญทาน ใน “มหิดลธรรม” หน้า ๒๗๐ ของท่าน พุทธทาสภิกขุ เอา “ยิตถิ” “หุตถิ” รวมกันแล้วแปลว่า การ บวงสรวงบูชา เช่น การให้ข้าวน้ำ เป็นต้น

ผมเคยคุยกับพระบางสำนัก ท่านไปนั่งกางกลดอยู่ที่หน้า หอสมุดแห่งชาติ คนก็มาถาม : “ท่านทำบุญอุทิศให้ผู้ตายได้หรือ เปล่า ได้บุญหรือเปล่า ผู้ตายได้รับไหม”

ท่านตอบว่า “ได้พระ” “ทำบุญด้วยทุเรียน ทุเรียนก็ไป อยู่ในกระเพาะพระ ก็จบแค่นั้น”

ผมก็ไปนั่งฟังอยู่ด้วย เลยถามท่านว่า “ความเห็นอย่างนี้ เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือเป็นความเห็นของท่าน”

ท่านบอกว่า “พระพุทธเจ้าก็สอนอย่างนี้ มันอยู่ที่ความ เชื่อด้วย ถ้าเราเชื่อว่าถึง ก็ถึง เราเชื่อว่าไม่ถึงก็ไม่ถึง ชาติหน้ามี หรือไม่มี อยู่ที่เราเชื่อ ถ้าเราเชื่อว่ามี มันก็มี ถ้าเราเชื่อว่าไม่มี มัน ก็ไม่มี” ท่านว่าอย่างนั้นนะ ผมก็บอกว่า “ท่านครับ ถ้าผมบอกว่า ผมเชื่อว่าท่านเป็นพระ ท่านเป็นหรือไม่เป็น”

“เป็นสิ อาตมาเป็นพระ”

“ถ้าผมเชื่อว่าท่านไม่เป็นพระ ท่านเป็นหรือไม่เป็น”

“เอ๊ะ โยมนี้พูดยังไง ฟังไม่รู้เรื่อง”

นี่ คือไปถือเอาความเชื่อว่าเป็นความจริง มันคนละอย่าง บางอย่างนั้นเชื่อกันมานาน ถือกันมานาน ยอมรับกันมานานไม่จริงก็มี บางอย่างจริงก็มี ไม่ยอมรับกันมานานจริงก็มี เพราะฉะนั้นท่านจะไปคิดว่า ท่านเชื่ออย่างไหนนั่นคือความจริงไม่ได้ ความจริงกับความเชื่อ มันคนละอย่าง บางทีความเชื่อไปตรงกับความจริงเข้าก็โชคดีไป หรือ ความจริงมาตรงกับความเชื่อเข้าก็โชคดีไป แต่มีหลายอย่างที่ยังไม่ตรง ความเชื่ออย่างหนึ่งความจริงอย่างหนึ่ง

การให้ทานมีผล การบวงสรวงมีผล การบูชามีผล กรรมดี กรรมชั่วมีอยู่ โลกหน้ามี มารดามีบิดามี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินชอบปฏิบัติชอบรู้โลกนี้และโลกหน้ามีอยู่ รวมเป็นสัมมาทิฏฐิ ๑๐ นี้ เป็นสัมมาทิฏฐิอย่างสามัญ

ที่จริงโลกนี้ใคร ๆ ก็เห็นอยู่ แต่ทำไมจึงบอกว่าโลกหน้าไม่มี โลกนี้ไม่มี หรือว่าคนที่เชื่อในทางสัมมาทิฏฐิก็ว่าโลกนี้มี เชื่ออย่าง มิจฉาทิฏฐิก็ว่าโลกนี้ไม่มี อันนี้ความหมายมันเป็นอย่างที่คิดว่าไม่ต้องประพฤติ จริยธรรมเพื่อโลกนี้ ทุกสิ่งเกิดขึ้นโดยบังเอิญ เป็น accidentalism พวกถือว่าทุกอย่างเกิดขึ้นโดยบังเอิญ ไม่มีเหตุไม่มีปัจจัยไม่ต้องประพฤติ จริยธรรมเพื่อโลกนี้ คุณทำไปตามสบายของคุณเถิด คุณอยากกินอะไรก็กิน คุณอยากเที่ยวก็เที่ยว อยากทำอะไรก็ทำ คุณไม่ต้องคิดถึงจริยธรรม แล้วก็ไม่ต้องประพฤติจริยธรรมเพื่อโลกหน้า โลกหน้าไม่มี ตายแล้วสูญ เป็นขี้เถ้า เหมือนกันทุกคน จบแค่นั้น nothing remains after death เชื่อว่าไม่มีอะไรเหลือหลังจากตาย

ตั้งนั้นจงกิน จงดื่ม จงเที่ยว ให้เปลิดเปลิน ให้สนุกสนาน ให้สบาย หลังจากตายแล้วก็แล้วกันไป ไม่มีอะไรเหลือ ความเชื่อเช่นนี้คือ พวกลัทธิวัตนุญนิยมของอินเดีย พวกจาร์วาก ซึ่งแพร่ไปทางตะวันตก แพร่เข้ามาในประเทศไทยก็มี คนเชื่ออย่างนี้ก็เยอะ ไม่ต้องประพฤติ จริยธรรมต่อมารดาบิดา มารดาไม่มีบิดาไม่มี เกิดมาอย่างนั้นโดยธรรมชาติ โดยธรรมดา อันนี้เป็นความเห็นผิด อยู่ในฝ่ายความเห็นผิด เป็นมิจฉาทิฏฐิ ขอฟ่านไปบ้างนะครับ ข้อแปดพูดแล้วนะครับ ข้อเก้า พูดแล้ว ลองมาดูข้อสิบ คนผู้เป็นสัมมาทิฏฐิเกิดมาเพื่อประโยชน์สุข แก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์สุขแก่เทวดาและมนุษย์ เขาทำบุคคล เป็นอันมากให้ออกจากธรรมที่ผิด คือ อลัทธิธรรม อ่านว่า อะลัดทำ ไม่ออกเสียงตัว ท. ดำรงอยู่ในธรรมที่ถูกต้อง ได้คนที่ เป็นสัมมาทิฏฐิ ลักคนหนึ่งจะกระจายความเป็นสัมมาทิฏฐิออกไปได้กว้าง

คนเป็นมิจฉาทิฏฐิคนหนึ่งก็กระจายความเป็นมิจฉาทิฏฐิออกไปให้แก่คนอื่น มีลูกก็สร้างความเป็นมิจฉาทิฏฐิให้แก่ลูก มีหลาน สร้างความเป็นมิจฉาทิฏฐิให้แก่หลาน แล้วก็ต่อ ๆ กันไป ถ้าเป็นฝ่าย สัมมาทิฏฐิก็จะต่อ ๆ กันไป มันก็เป็นประโยชน์แก่โลกเป็นประโยชน์ แก่สังคม โดยเฉพาะคนที่มีอิทธิพลต่อครอบครัว ต่อสังคมและต่อ โลกต้องเป็นสัมมาทิฏฐิจึงจะให้ประโยชน์แก่โลกและสังคม ยืนหยัดเอา ไว้ด้วยสัมมาทิฏฐิ

ผมคุยกับพระบ่อยแทบทุกวัน พระที่มหาวิทยาลัย ท่านมีปัญหาเยอะ ถามเยอะ เวลาคุยอะไรขึ้นมาท่านจะถามปัญหาเยอะ ผมยืนยันว่าให้ท่านยืนยันหยุดอยู่กับหลักธรรมที่ถูกต้อง ใครจะว่าอย่างไร ใครจะเป็นอย่างไรก็ตามใจ จะอยู่ได้หรือไม่ได้ก็ให้รู้ไป จะจนหรือจะวิบัติจะเกิดอะไรก็ให้มันรู้ไป แต่ว่าต้องยืนยันหยุดอยู่กับหลักธรรมที่ถูกต้อง ยืนอยู่กับฝ่ายที่เป็นสัมมาทิฐิ อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่กลัว ให้มีความกล้าหาญพอที่จะยืนหยุดอยู่กับสิ่งที่ถูกต้อง

ส่วนผู้เป็นมิจฉาทิฐิเกิดมาเพื่อทุกข์เพื่อโทษแก่คนหมู่มากทั้งเทวดาและมนุษย์ เขาทำให้บุคคลเป็นอันมากออกจากธรรมของสัตบุรุษ ดำรงอยู่ในธรรมของอสัตบุรุษ คือคำสอนผิดที่พระพุทธเจ้าท่านเปรียบว่าเหมือนพราณดักปลา เอาไซเอาลอบไปดักปลาไว้ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่ปลา แต่เพื่อประโยชน์แก่คนดัก เพราะฉะนั้นคนที่สร้างลัทธิมิจฉาทิฐิขึ้นมาแล้วทำให้คนไปติดในลัทธินั้น ไม่ใช่ประโยชน์ของคนที่ดีแต่เป็นประโยชน์ของคนดัก มีคำสอนที่ผิดดักเอาไว้ เราไม่รู้ว่อันไหนเป็นคำสอนที่ผิด อันไหนเป็นคำสอนที่ถูกต้องเพราะเราไม่ได้ศึกษาเรียนรู้เสียหน่อย เราก็งง เอ้อ อันไหนถูกแน่ อันไหนผิดแน่ คนที่พูดก็พระทั้งนั้นนี่ สำนักนั้นว่าอย่างนั้น สำนักนี้ว่าอย่างนี้ ผู้รู้ทั้งนั้นแต่พูดไม่ตรงกัน ต้องเรียนรู้เสียหน่อย คล้ายๆ ว่าถ้าท่านไม่มีความรู้เรื่องทอง คนเอาทองเก็มาขายท่านก็เชื่อ ราคามันถูกหน่อยก็อันนี้ละ แต่ถ้าท่านมีความรู้เรื่องทองท่านไม่รับ รู้ว่านี่มันทองเก็ ถ้าเราไม่รู้เราก็กู้หลอก

พี่น้องชาวไทยที่น่าสงสารมากนะครับ มีเรื่องที่ถูกหลอกเยอะ เมื่อสักครู่มีคนพูดเรื่องราวขึ้นมา นั่นก็เรื่องหลอกเหมือนกัน ได้เงินเยอะ วัดที่ทำเรื่องราวได้เงินเยอะในวันนั้น คนที่สอนลัทธิธรรมพูดความจริง ให้ปัญญา ไม่ได้ แต่คนที่หลอก กลับได้ คนเชื่อ พอทำให้เชื่อแล้ว เกิดความกลัว กลัวแล้วต้องเสียอะไรก็เสียไป ขอให้ได้อะไรสักอย่าง หนึ่งให้พออุ่นใจให้หายกลัว และมักจะมีคนพูดกันเสมอว่าคนต้องการที่พึ่งทางใจ ต้องการเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ เพราะฉะนั้นก็ไปเหนี่ยวอันนั้นบ้าง อันนี้บ้าง สิ่งนั้นบ้างสิ่งนี้บ้างเพื่อต้องการเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ นี่คือข้ออ้าง ผมบอกว่าที่จริงเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ที่ถูกต้องที่ดีก็มีอยู่มากแล้ว อย่างเช่นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่ดี สิ่งบางอย่างนี้มันเหนียวเหมือนกันแต่มันเหนียวลง ไม่เหนียวขึ้น คือทำให้ใจเรตกกลางต่ำลง ความเชื่อที่ถูกต้อง ความเห็น ที่ถูกต้อง มันเหนียวเหมือนกันแต่เหนียวขึ้น เหนียวให้จิตใจเรา สูงขึ้น เข้มแข็งขึ้น ทำให้มีคุณภาพจิตดีขึ้น มี mental quality ดีขึ้น แล้วก็มี mental health สุขภาพจิตดีขึ้น มี mental ability มีสมรรถภาพจิตดีขึ้น สามอย่างนี้มันต้องอาศัยกันนะครับ คนที่มี สุขภาพจิตดีแสดงออกอย่างไร มีพฤติกรรมที่แสดงออกให้เราเห็นว่า เขามีสุขภาพจิตดี ไม่เครียด มีความสุข เขาเป็นคนมีความสุข หน้าตา ยิ้มแย้มแจ่มใส คนมีคุณภาพจิตดี mental quality แสดงออกด้วยอะไร แสดงออกด้วยคุณธรรมมีเมตตากรุณา มีสังคหวัตถุ มีพรหมวิหาร คนมีสมรรถภาพจิตดี เรียกว่า mental ability แสดงออกโดยการ ลွ้งาน รับผิดชอบ ไม่ท้อถอยง่าย มีความบากบั่นมั่นคง ก้าวไป ข้างหน้า เจออุปสรรคแล้ว ไม่ถอย เห็นว่าอุปสรรคเป็นเครื่อง

ทดสอบความสามารถ อย่างนี้เป็นคนมีสมรรถภาพจิตดี สามอย่างนี้
ต้องเกือกลกัน

มีคนผู้หนึ่งอาศัยที่วัดอยู่มาหลายปี ในที่สุดเมื่อเขาไล่ที่จริง
ก็กัณฑ์พนทนไปซื้อบ้าน ซื่อที่ดินผ่นลง ไม่กี่ปีต่อมาก็เรียบร้อย ได้
ทั้งบ้านทั้งที่เป็นของตัวเอง เมื่อย้อนระลึกขึ้นมาก็รู้สึกกว่าดีเหมือน
กันนะ ถ้าเมื่อวัดเขาไม่ไล่ที่ ปานนี้เราคงยังเช่าที่ดินวัดอยู่จนถึง
ตอนนี้ถึงรุ่นหลาน ตอนนี้ได้ทั้งที่ดินทั้งบ้านเป็นของเราเอง ในเมื่อ
มันหนีไม่พ้น ก็คิดว่าเอาละ ต้องต้อนรับมัน คือ true peace of
mind comes from accepting the worst ความสงบสุขที่แท้จริง
ของดวงจิตมาจากการยอมรับหรือต้อนรับสิ่งที่เลวที่สุด อันนี้ทำให้
เราจิตใจสงบ ความสงบที่แท้จริงของดวงจิตมาจากการยอมรับ
หรือต้อนรับสิ่งที่หนีไม่พ้น สิ่งทีเลวทีสุดแล้วเรายังสู้ได้ รับได้เลย
อันนี้ไม่เลวเท่าไรหรอก ยังมีดีอยู่

ถาม : ที่อาจารย์ให้สัมภาษณ์ ตอนสุดท้ายที่ท่านอาจารย์
บอกว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดคือให้ตระหนักว่าทุกสิ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัย
อยากจะให้อาจารย์ช่วยขยายความสักนิดหนึ่งค่ะ

ตอบ : คือ กรรมนั้นเป็นไปตามเหตุปัจจัย กรรมนี้ไม่ใช่
สิ่งตายตัว กรรมเป็นสิ่งไม่ตายตัว กรรมเป็นสังขตธรรมเป็นสิ่ง
ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย พอเหตุปัจจัยเปลี่ยนแปลงกรรมเปลี่ยน ขึ้น
อยู่กับเหตุปัจจัย อย่างน้ำในแก้วนี้ะครับ ตอนนี้มีมันเหลว แต่พอ

เอาเข้าตู้เย็น เข้าช่องน้ำแข็ง ลักพักหนึ่งมันเป็นน้ำแข็ง อันนี้คือเหตุ
ปัจจัยทำให้มันเป็นน้ำแข็ง พอเอาออกจากตู้เย็นมาวางไว้ในอากาศ
ธรรมดา มันจะค่อยๆ ละลายเป็นน้ำธรรมดา แล้วพอเราเอาไปใส่
กาต้ม มันจะร้อนแล้วก็เดือดแล้วก็กลายเป็นไอ ถ้าไม่เอาลงก็จะหมด
ไปเลยคือกลายเป็นไอไปหมดเลย นี่ก็ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยของน้ำ

ยถาปัจจุยํ ปวตตनुติ พระพุทธเจ้าท่านตรัสอย่างนั้น แปลว่า
สิ่งทั้งหลายสัตว์ทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย คราวนี้พอมายังคน
ผมเคยตั้งปัญหาว่า ว่าโดยธรรมชาติแล้ว อันนี้อาจารย์ทั้งหลายคงทราบ
เพราะอยู่ทางวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์
ดีหรือเลว มนุษย์ดีโดยธรรมชาติ แล้วมาเลวเพราะเหตุปัจจัยภายหลัง
หรือว่ามนุษย์มีความโน้มเอียงที่จะเลว ถ้าเขาดี ดีขึ้นเพราะเหตุปัจจัย
อุดหนุนให้ดี หรือว่ามนุษย์ไม่ดีไม่เลว สุดแล้วแต่เหตุปัจจัย หรือว่า
มนุษย์ทั้งดีทั้งเลว เกิดมาทั้งดีทั้งเลว แต่เมื่อเกิดมาแล้วอย่างไร
จะเพิ่มพูนขึ้นอย่างไรจะลดลงขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย มีใครจะตอบ
ไหมครับ ตามความเห็นหรือตามความรู้สึก ตอบอันสุดท้ายใช้ไหม
ครับ ใครตอบอันสุดท้ายเป็นการตอบตามหลักพุทธ ข้อสุดท้าย
มนุษย์มีทั้งดีทั้งเลวในตัวมาพร้อม ๆ กัน เพราะว่ายอมรับในเรื่อง
สังสารวัฏ เคยเกิดมาหลาย ๆชาติ แต่ละชาติก็สั่งสมทั้งดีทั้งชั่วมา
แล้วติดตามจนถึงชาตินี้ พอมายังชาตินี้ก็จะดีมากขึ้นเลวน้อยลง หรือ
จะเลวมากขึ้นดีน้อยลง สุดแล้วแต่การศึกษา การอบรม ซึ่งรวม
เป็นเหตุปัจจัย รวมเรียกว่าเหตุปัจจัย

ถาม : เหตุปัจจัยนี้ ที่เราเรียนเราสอนกัน พ่อแม่จะเป็นตัวแรก

ตอบ : ครับ พ่อแม่เป็นเหตุปัจจัยตัวแรกเลย

ถาม : ต่อมาก็คจะมีเพื่อนมีโรงเรียนและสังคมในวงกว้าง บางครั้ง เท่าที่เราเห็นมา สมัยประถมก็ยังไม่พอดูแลได้ แต่พอโตขึ้น ไปสู่สังคมกว้างมากขึ้นก็เริ่มเบี่ยงเบนไป เหมือนกับว่าพอโตแล้วจะมีเหตุปัจจัยที่เราควบคุมไม่ได้

ตอบ : ใช่ครับ มีเหตุปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการดูแลของเรา แล้วอีกอย่างนะครับ บุญกุศลหรือบาป บุญวาสนาหรือบาปวาสนาที่เขาเคยทำมาติดตัวเขามานั้นก็เป็นเหตุปัจจัยอีกอันหนึ่งที่คอยกระตุ้นให้เขามีความโน้มเอียงไปในทางดีหรือทางเลว บางคนสอนให้ได้ง่าย สอนให้เลวยาก เพราะว่าเขามีบุญวาสนา บางคนมีบาปวาสนามา เคยได้ยินคำว่าบาปวาสนาใหม่ครับ คือวาสนานี้มีสองอย่าง ได้แก่ บาปวาสนากับบุญวาสนา

บาปวาสนานั้นคืออยู่กับบาปมานาน วาสนาแปลว่าอยู่มานาน อยู่กับสิ่งนั้นมานาน วันๆ ทำแต่บาปนะจิตใจก็คลุกคลีอยู่กับบาป ห้าปี หกปี สิบบปี ยี่สิบบปี ก็ทำแต่บาป จิตใจก็คลุกคลีอยู่กับบาป เหมือนกับเลื้อยคู้่นป่า ปลาคู้่นน้ำ

บางคนก็คุ้นกับบุญ มีบุญวาสนา ทำแต่บุญ คิดแต่เรื่องบุญ ทำแต่เรื่องบุญ ใจก็คุ้นอยู่กับบุญ กระตุ้นให้ทำบุญก็ทำงาน ใครกระตุ้น ให้ทำบาปก็ทำยาก

บางแห่งพัวพันกันด้วยบุญหรือของเดียว พัวพันกันด้วยเหล่าขวดเดียว ได้ยินเสียงมอเตอร์ไซด์วิ่งตึก ๆ ๆ มา ยิ่งถูกหรือไม่ถูกยิงคนบน มอเตอร์ไซด์ ถ้าถูกได้เหล่าขวดหนึ่ง คุณิยาปวาสนามันเยอะ พอจะ ให้ทำบาปนี่มันทำงาน ถ้าเพื่อให้พวกเราไปทำ ทำได้ไหม ทำไม่ได้เรามีบุญวาสนา บอกให้ไปทำบุญนี่ไปทำงาน ให้ทำบาปทำยาก เพราะฉะนั้นถามว่าความดีกับความชั่วอันไหนทำได้ยาก อันไหนทำได้ง่าย ส่วนมากคิดว่าทำชั่วง่ายทำดียาก แต่คำตอบของพระพุทธเจ้าไม่ได้ตอบอย่างนี้ คนดีทำดีได้ง่ายทำชั่วได้ยาก คนชั่วทำชั่วได้ง่ายทำดีได้ยาก มันอยู่ที่คน อยู่ที่ตัวคน ไม่ใช่อยู่ที่ความดีทำงานง่ายหรือทำยาก

ถาม : เป็นเพราะทำกันมาแต่ชาติก่อน ๆ หรือเปล่าคะ

ตอบ : มีส่วนครับ เป็นวาสนามา เป็นบุญวาสนามา

ถาม : บางคนอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ทำไมออกมาไม่เหมือนกัน

ตอบ : กินข้าวหม้อเดียวกัน พ่อแม่เดียวกัน บ้านหลังคาเดียวกันก็ไม่เหมือนกัน

ถาม : วิธีการที่รวบรวมข้อมูลจากโปรแกรม เราจะไปทำนายว่าผลจะเกิดเป็นอย่างไร สงสัยว่าวาสนาที่อาจารย์พูดถึงนั้น วาสนาจะเป็นอะไรที่ไม่สามารถสรุปได้

ตอบ : อันนี้เป็นทัศนะทางพุทธคือ ขอให้รับไปพิจารณาว่าเป็นทัศนะทางพุทธที่กล่าวไว้อย่างนี้

ถาม : ในสมการจะมีเทอม effect ของ ก.ไก่ effect ของข.ไข่ แต่จะเหลืออะไรบางอย่างที่ไม่สามารถบอกได้ อาจารย์ไม่ได้หมายถึงค่าความผิดพลาดใช้ไหมคะ

ตอบ : อันนี้หมายถึงสิ่งที่เหลืออยู่ที่ยังไม่สามารถวิจัยได้ ต้องรู้ด้วยพุทธญาณถึงจะรู้ได้

ถาม : อีกเรื่องวิบากกรรม มันเป็นสิ่งที่เราสามารถจะหลีกเลี่ยงได้

ตอบ : กรรมไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว กรรมสามารถจะเปลี่ยนแปลงได้ ให้เบาบางได้ ให้เข้มข้นขึ้นได้ แล้วก็ให้หมดไปได้ โดยที่ไม่ได้รับอะไรเลย อันนี้เป็นหลักคำสอนของพุทธนะครับ คือที่สอนกันมาส่วนมากก็จะสอนกันเพียงครั้งเดียว คือสอนว่าเขาทำกรรมต้องได้รับผลแน่นอน ที่จริงมันเปลี่ยนแปลงได้ ป้องกันได้ หลีกหนีได้ เหมือนที่ผมเปรียบเมื่อีกว่า เหมือนกับเรายิงฟุตบอลเข้าโกล์ ถ้าโดย

ธรรมดาไม่มีอะไรป้องกันมันต้องเข้า เหมือนว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่ถ้ามีบางอย่างเข้ามาเป็นตัวแปรมาป้องกัน ยิ่งฟุตบอลไม่เข้าโกล์ ทำกรรมอย่างนี้แล้วแทนที่จะได้รับผลกรรมอย่างนี้มันมีอย่างอื่น มากันเอาไว้ เรามีความดีอย่างอื่นมากันเอาไว้กันเอาไว้ มันไม่เข้า จนอยู่ไป ๆ มันก็เจือจางลงและหมดแรงไปเอง เลิกต่อกัน เขาเรียก อโหสิกรรม เลิกกันไป วิธีการก็คือ ทำความดีให้มากขึ้น ๆ ถ้าพูด ถึงว่าเรากลับต่อบาปนะครับ ทำความดีให้มากขึ้น ๆ จนท่วม ถ้าเมื่อ แก้วเท่านี้ แล้วผมเอาเกลือกำมือหนึ่งมาใส่ในแก้วนี้ จะเค็มมาก ใช่มั้ยครับ ตี๋มไม่ได้เลย แต่ถ้าเปลี่ยนภาชนะใหม่ให้ใหญ่ขึ้น เป็นโ่งงเป็นอ่างอะไรก็แล้วแต่ เกลือเท่าเดิมนะไม่เพิ่มเกลือ เอาน้ำ นี้เทลงไปในอ่างใหญ่ แล้วเพิ่มน้ำลงไป เพิ่มน้ำลงไป เกลือไม่เพิ่ม แต่จะไม่เค็ม ตี๋มได้แล้วคราวนี้จืดแล้ว ยิ่งเพิ่มน้ำลงไปเท่าไรเรียกว่า drinkable ตี๋มได้แล้ว ตอนแรกมันเป็น undrinkable เค็มมากจน ตี๋มไม่ได้ เหมือนเราทำความดีเพิ่มขึ้น ๆ เพื่อให้ผลแห่งบาปค่อย ๆ ถูกละลายไป

ถาม : *บาปเกิดจากการกระทำ ทำความชั่ว ความเลว
บาปมีหลายแบบ ทำความดีลบล้างบาปได้*

ตอบ : ถ้าเป็นความดีใหญ่ ๆ บาปกรรมจะถูกล้างล้างบัญญัติ ได้เลย ผมขอยกตัวอย่างนะครับ เช่นว่าเราเคยฆ่าสัตว์ เคยลักทรัพย์ เคยประพฤตินิดในกาม เคยพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพื่อเจ้อ ตี๋มสุราเมรัย ทำบาปมันทุกอย่างเลย ทำบ่อย ๆ ด้วย

แล้วถ้าไม่มีอะไรป้องกัน บาปอันนี้จะต้องส่งเราสู่นรกหลังจากเราตายแล้ว เราอยู่ เราก็ไม่ค่อยมีความสุข แต่ถ้าเราได้สำเร็จเป็นโสดาบันเมื่อไหร่ผลกรรมอันนี้ล้างบัญชีเลย ให้ผลไม่ได้เลย กุศลกรรมคือความเป็นโสดาบันนี่เป็นกรรมที่ยิ่งใหญ่ กุศลกรรมที่ยิ่งใหญ่จะมาป้องกันพวกนี้ได้หมดเลย ไม่น่าสู้อบาย

ถาม : เหมือนนองคูลีมาล

ตอบ : ครับ ใช่ครับ นั่นเหมือนกัน จะไปนรกที่ปิดเลย ปิดอบายเลย ประตุไปอบาย ๔ ถูกปิดสนิทเลย นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน คุณไม่ต้องห่วงเลย ไม่ต้องไปแล้ว บาปกรรมที่เคยทำมาในตอนต้นเป็นอันถูกล้างไปหมด แล้วชีวิตที่เป็นอยู่ที่เหลืออยู่ก็มีความสุขน้อยที่สุด มีความสุขมากที่สุด ทุกข์ไม่เป็น ทุกข์มามันจะสปริงออกไปหมดเลย เหมือนหยาดน้ำบนใบหญ้าเมื่อเทียบกับน้ำในสระใหญ่ เหมือนฝุ่นธุลีบนปลายเล็บเมื่อเทียบกับฝุ่นจำนวนมากในโลก ทรงอุปมาไว้ถึง ๑๐ ประการด้วยกัน และทรงสรุปไว้ทุกตอนว่าการบรรลุนิพพานมีประโยชน์ใหญ่อ่างนี้ การได้ธรรมจักขุ มีประโยชน์มากอย่างนี้ ถ้าเปรียบว่าความทุกข์ของคนในโลกปุถุชนเหมือนน้ำในสระใหญ่ ความทุกข์ของผู้บรรลุโสดาปัตติผลเหมือนหยาดน้ำเล็ก ๆ ที่เราเอาใบหญ้าจุ่มลงไป ในสระแล้วยกขึ้นมา น้ำที่ติดใบหญ้าขึ้นมา นั่นแหละความทุกข์ของท่านผู้บรรลุโสดาบัน นำเอาใหม่มาเป็นใหม่ นำทิ้งใหม่ ชีวิตที่ทุกข์ไม่เป็น

ถาม : คือความทุกข์น้อยใช้ไหมคะ อยู่ที่ใจใช้ไหมคะ แต่สิ่งที่เราได้รับตอบแทน เช่นคนที่ทำต่อเรา เป็นคนละอย่างกับที่ว่าเราจะทุกข์หรือไม่ ที่เรียนถามท่านอาจารย์ตอนแรกหมายถึงสิ่งที่เราได้รับ ไม่ได้หมายถึงจิตใจ อย่างเช่น แม้เป็นพระอรหันต์แล้วยังอาจจะมีคนมาทำร้าย อันเป็นผลจากวิบากกรรม แต่ความทุกข์คงจะไม่มี

ตอบ : ตอนนั้นความทุกข์ทางใจของท่านไม่มีแล้ว

ถาม : ที่อาจารย์พูดสักครู่นี้ว่าวิบากกรรมสามารถป้องกันได้ เปลี่ยนแปลงได้ หมายถึงการกระทำของผู้อื่นที่เราได้รับมาหรือหมายถึงระดับจิตใจ

ตอบ : หมายถึงระดับจิตใจครับ คืออาจจะถูกกระทำได้ส่วนมากคนที่ทุกข์อยู่ก็คือทุกข์ระดับจิตใจนั่นเอง

ถาม : เกิดความคิดแว็บขึ้นมาว่าเรามักพูดถึงคนที่ไม่ได้ทำความเลว ผมเคยสัมผัสมาบ้างบางคน คนที่ทำความเลวเขาไม่ได้ทุกข์ใจเหมือนอย่างที่เราคิด

ตอบ : อันนั้นเป็นความเคยชินกระมังครับ

ถาม : เป็นเฉพาะในกลุ่มคนที่ไม่เคยทำความเลว ผมเคยสัมผัสกับบางคนที่เขาทำความเลวมาตลอด เขาไม่เคยคิดว่าเขาทุกขใจ เขามีความรู้สึกเฉย ๆ ไม่คิดว่าเป็นเรื่องเสียหายหรืออะไร

ตอบ : อันนี้เกี่ยวกับความเคยชินนะครับ ทำเสียจนเคยชิน แต่ไม่ได้หมายความว่าวิบากกรรมเขาจะไม่ได้รับนะครับ ในโอกาสต่อไปข้างหน้าคือช่วงนั้นมันอาจจะยังไม่ถึงเวลา หรือยังไม่พร้อม maturity ของกรรมยังไม่มี เขาก็เพลิดเพลिनไปก่อนและเขาชินกับการทำความชั่ว คล้าย ๆ กับเด็กที่ไม่ประสา จะเล่นออกจากระได้ แต่เราจะรู้สึก แหมไม่ไหว ๆ แต่เด็กจะเล่นหน้าตาเฉย แต่เราที่เป็นผู้ใหญ่รู้เรื่องราวแล้วจะรังเกียจแต่แกไม่ พอแกโตขึ้นรู้เรื่องราวแล้วแกก็จะรู้สึกเหมือนเรา นั่นเป็นเพราะความเคยชิน เล่นโคลนเล่นทรายเหมือนกันนะครับ ถ้าเราห้ามเด็กจะร้องใหญ่เลย ห้ามไม่ให้เล่นทรายสกปรก อยู่ที่ความเคยชิน

ถาม : นึกถึงตัวเองว่าสมัยก่อนตอนเด็ก ๆ ตอนเป็นวัยรุ่นเราจะทำเรื่องบางอย่างซึ่งพ่อแม่ห้าม แต่เราเห็นว่าไม่ต้องห้ามไม่เห็นเสียหาย แต่พอเรามาถึงอายุระดับหนึ่ง เราจึงรู้ว่าที่ทำไปตอนนั้นมันเสียหาย

ตอบ : นี่แสดงว่า maturity วุฒิภาวะของเรามาถึงเข้า
เลื่อนขั้นขึ้นไป ยิ่งปัญญาจักขุเราละเอียดเท่าไร เรายิ่งเห็นความดี
ได้ละเอียด เห็นความชั่วละเอียดมากขึ้นเท่านั้น แต่ถ้ายิ่งตามีดีบอด
เท่าไรก็ยิ่งไม่เห็นเลย หลุมอยู่ข้างหน้าก็มองไม่เห็นก็ตกหลุม เพราะ
ตาบอด สนุกดี คิดไปเสียอีกว่าตกหลุมสนุกดี

เอาล่ะครับ ผมคิดว่าเวลาหมดแล้ว ขอขอบคุณท่าน
ทั้งหลายที่ได้กรุณาให้เกียรติมาฟังคำบรรยายในวันนี้ แต่ถ้าไม่มี
สัมมาทิฏฐิแล้วจะพัฒนาไม่ขึ้น มีสัมมาทิฏฐิแล้วการพัฒนาจะไป
ได้เร็ว เพราะเป็นตัวต้นของการพัฒนา หากมีสัมมาทิฏฐิเสียอย่าง
หนึ่ง อย่างอื่นก็จะเบาไปได้มาก ขอให้ช่วยกันนะครับ

ในการฟังในการสอนเรื่องอย่างนี้ ผมถือว่าหนึ่งเท่ากับร้อย
เหมือนเราปลูกมะม่วงต้นหนึ่งจากเมล็ดเดียว พอขึ้นเป็นต้นแล้ว
เมื่อมันออกลูก ลูกมันเป็นพัน หนึ่งเท่ากับร้อย หนึ่งเท่ากับพัน
ผมไปสอนหนังสืออยู่ทุกวันอาทิตย์ครับ มีคนฟังประมาณสักสิบห้า
คนที่วัดบวรนิเวศฯ เฉพาะฆราวาส วัยก็ขนาดนี้ ๓๐, ๕๐, ๖๐,
๔๐, ๓๐ ๒๐ อย่างต่ำก็ ๒๐ ไปฟังกันอยู่ทุกอาทิตย์ บางคนก็บ่น
ว่าน้อย เสียหายว่าของดี ๆ มีคนมาฟังน้อย ผมบอกว่าไม่เป็นไร
หนึ่งเท่ากับร้อย เพราะว่าจะแตกออกไป จากหนึ่งของท่านจะแตก
ออกไป นี่ก็เหมือนกัน คือว่าถ้าท่านได้รับประโยชน์ ประโยชน์อัน

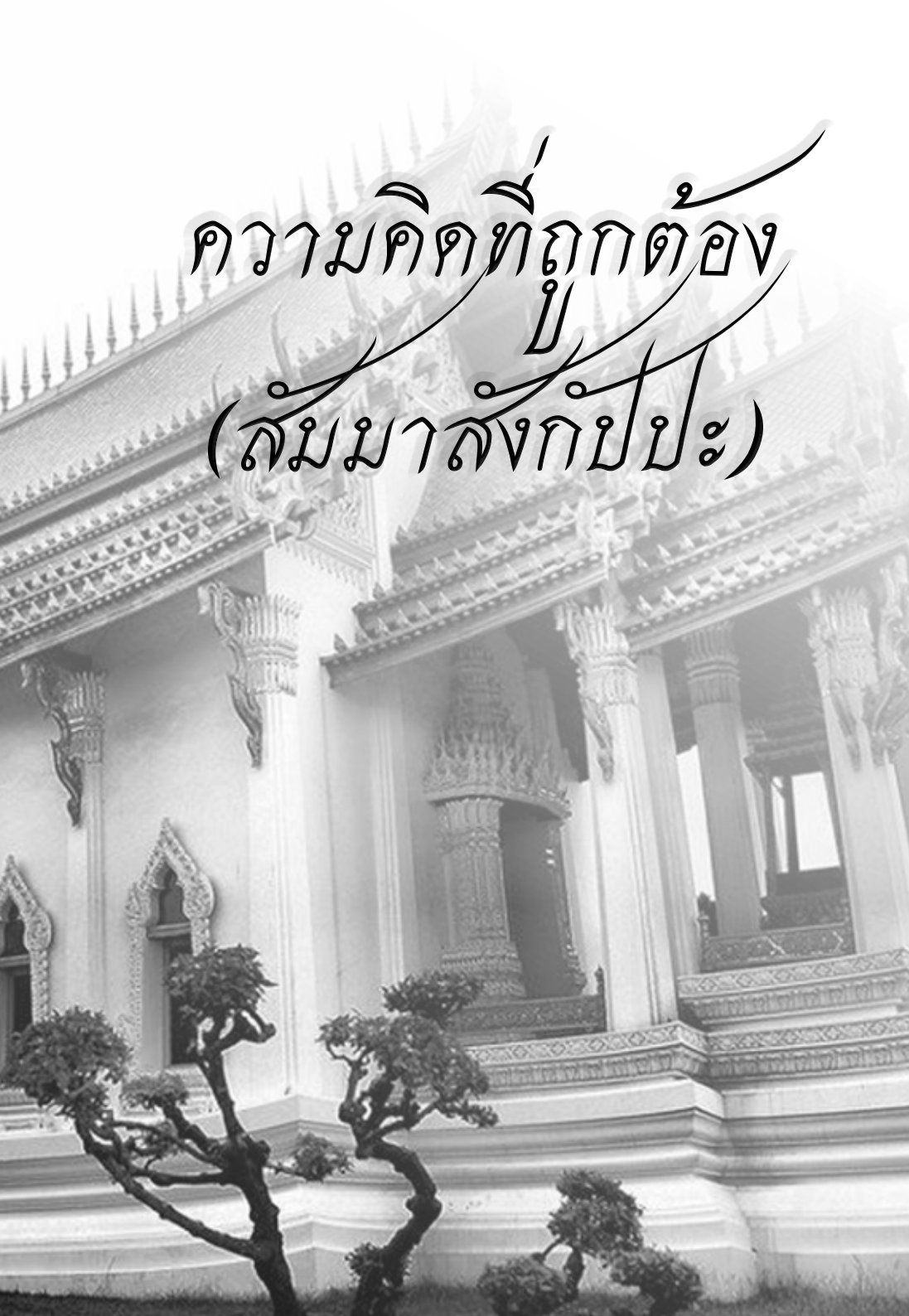
นี่ก็จะแผ่ออกไปสู่คนใกล้ชิด คนใกล้เคียง ในโอกาสปีใหม่ก็ขอถือโอกาสนี้อวยพรให้ทุกท่านได้มีความสุขและประสบความสำเร็จในการศึกษา ในการงาน ในการดำเนินชีวิตให้ได้สำเร็จสมความประสงค์ทุกประการ ขอให้โชคดี

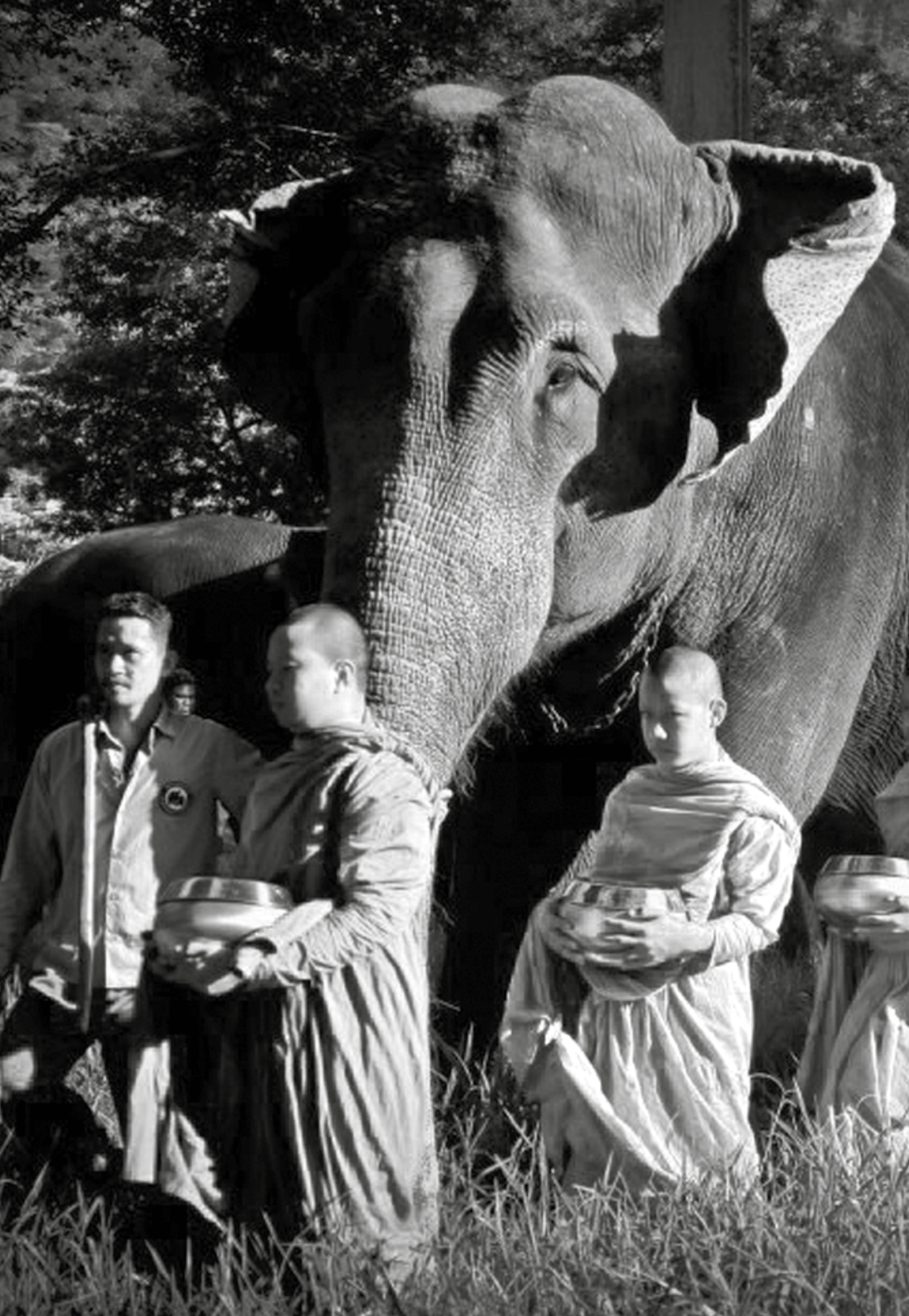
ตัวแทนผู้รับฟังการบรรยาย : ในนามคณะอาจารย์และนิสิต ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สละเวลาอันมีค่าเป็นอย่างยิ่ง ในการทำงานมาให้ความรู้เรื่องสัมมาทิฐิกับการพัฒนามนุษย์ จากการฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์ผมรู้สึกประทับใจ ท่านได้ให้กุญแจที่ถูกต้องมาไขประตูชีวิตของเรา ให้ได้เข้าใจความหมายที่ถูกต้องของสัมมาทิฐิ ปัจจัยที่เป็นสิ่งเกื้อหนุนสัมมาทิฐิทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ตลอดจนเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เป็นบ่อเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ประทับใจตัวอย่างประกอบคำบรรยายของท่าน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าความรู้ทั้งหลายที่เราได้รับวันนี้จะนำไปใช้ในการพัฒนามนุษย์และการทำงานของพวกเราต่อไป และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะต้อนรับกับชีวิตที่หนีไม่พ้นภาวะวิกฤติในขณะนี้ด้วยจิตใจที่สงบ ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ณ โอกาสนี้

ความคิดที่ถูกต้อง
(ลมมาลงกับปะ)

ปรียายเปื่องตำ

กล่าวโดยปรียายเปื่องตำ (เหฎฐิมปรียาย) หรือโดยทั่วไป ความตำริชอบก็คือความคิดชอบ (Right Thought) คิดในทางมีคุณ ประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่น วางแนวจิตของตนไว้ในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ จิตวิทยาบอกเราว่าความคิดของคน มีอิทธิพลต่อชีวิต จิตใจของเขาเป็นอันมาก คนคิดอย่างใดบ่อยๆ ในที่สุดก็จะเป็นอย่างที่เขาคิด (All that we are is the result of what we have thought.) ทั้งนี้เพราะพลังจิตของเขานั้นเองผลักดันให้ไป บุคคลมีกระแสจิตพุ่งแรงไปในทางใด วิธีชีวิตของเขาย่อมหันเหไปทางนั้น ในทางเดียวกันนั้น ย่อมมีบุคคลเดินอยู่มากด้วยกัน ใครมีกระแสความคิดแรง ย่อมมีความพยายามสูง ความพยายามสูงประกอบด้วย สติปัญญาที่เขามีอยู่ ย่อมก้าวล้ำหน้าผู้ที่เดินอยู่ในแนวเดียวกัน หรือในทางเดียวกัน เหมือนม้าฝีเท้าดี สามารถวิ่งล้ำหน้าม้าฝีเท้าไม่ดีไป

เมื่อเรารู้ว่าความคิดของเรามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต และ อนาคตของเรามากอย่างนี้ ควรหรือไม่ ที่เราจะสร้างความคิดของเรา ให้ดี วางแนวคิดของเราให้ถูกต้อง เพื่อให้เข้าใจง่ายและเพื่อผลในทาง ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ขอแยกกล่าวเป็นเรื่อง ๆ พอเป็นแนวทางดังนี้

๑. ความตั้งใจในทางดี คือคนที่จะทำอะไรให้ได้ดีนั้น เบื้องแรก ต้องมีความตั้งใจเสียก่อน อันนี้หลังจากที่มีความเห็นอันถูกต้องแล้วว่า สิ่งนั้นดี ก็เริ่มตั้งใจ คนทุกคนต้องมีความตั้งใจ ถ้าไม่ตั้งใจในทางดี ก็ต้องตั้งใจในทางชั่ว แต่ทุกคนยอมรับว่า การตั้งใจในทางดีย่อมจะดีกว่า การตั้งใจในทางชั่ว พยายามให้กระเสถียรของเราพุ่งไปในทางดี จะมอง คนอื่นก็พยายามมองให้เห็นแง่ดีของเขา ถึงเขาจะมีความชั่วอยู่บ้าง ก็ตาม

ความตั้งใจในทางดีนี้ เช่น ตั้งใจอยู่เสมอว่าจะเป็นคนดี เป็น พระดี เป็นสามี หรือเป็นภรรยาที่ดี และตั้งใจจะทำความดี การที่เรา จะเป็นคนดีนั้น ไม่ต้องเอาตัวไปเทียบกับใคร และไม่ต้องเอาใครมา เทียบกับตัว แต่เราใช้วิธีเทียบกับตัวเราเอง คือตัวเราวันนี้ กับตัว เราเมื่อวานนี้เป็นอย่างไร ตัวเราเดือนนี้กับเดือนก่อน ปีนี้กับปีก่อน เราดีขึ้นหรือเลวลง หรือเหมือนเดิม เราอาจเอาเรื่องหลายๆ เรื่องที่ เกี่ยวข้องกับตัวเราโดยตรงยกขึ้นพิจารณา เช่น เศรษฐกิจ สุขภาพทาง กาย-ทางจิต ความรู้ ความสามารถ มนุษยสัมพันธ์ ความก้าวหน้า ในการทำงานที่ประสงค์ ฯลฯ

ความก้าวหน้า-ถอยหลังของเรื่องเหล่านั้นอาจกลมกลืนกัน หรือขัดแย้งกันก็ได้ ในกรณีที่กลมกลืนกัน ไม่มีปัญหา แต่ปัญหาจะเกิดขึ้นแก่เราในกรณีที่มันขัดแย้งกัน ซึ่งเราจะต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจกับสุขภาพจิต เมื่อเกิดขัดแย้งกันขึ้น พวกที่ยึดปรัชญาชีวิตในแง่วัตถุนิยมจะเลือกเอาความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ยอมให้สุขภาพจิตเสื่อม ส่วนผู้ยึดปรัชญาชีวิตในแง่จิตนิยม จะเลือกเอาความก้าวหน้าทางสุขภาพจิต ยอมให้เรื่องเศรษฐกิจเสื่อมไป ดังนี้ เป็นต้น

การเลือก หรือทางเลือกนี้ คนสมัยใหม่เรียกค่านิยม (Value) คนมีจิตสำนึกให้ค่านิยมในสิ่งใด ย่อมตีค่าของสิ่งนั้นสูงกว่าอีกสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่ง เมื่อจำเป็นต้องเลือก ตัวอย่างเช่น ก. มีค่านิยมทางวิชาการ ข. มีค่านิยมทางตำแหน่ง ยศศักดิ์ เมื่อถึงคราวต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่มีทางเลือกเสีย ก. ย่อมปิดเรื่องตำแหน่งและยศศักดิ์ทิ้งไป เลือกเอาความก้าวหน้าทางวิชาการ ถ้ามีอีกคนหนึ่งคือ ค. ให้ค่านิยมแก่ทรัพย์สินหรือความมั่งคั่ง ค. ย่อมปิดยศศักดิ์และวิชาการทิ้ง ยึดเอาทรัพย์สินไว้, ทั้ง ๓ สิ่งดังกล่าวมา เป็นการยากที่คนคนเดียวจะสามารถยึดไว้ได้ทั้งหมด มนุษย์ในสังคม โดยเฉพาะในสังคมใหญ่ ๆ จึงมักต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งหรืออย่างมากที่สุดก็ได้เพียง ๒ อย่าง

เมื่อความคิดของบุคคลพุ่งไปทางใด กระแสจิตของเขาเดินอยู่ทางใด วิธีชีวิตของเขาก็ย่อมเป็นไปทางนั้น ความคิดเปรียบเหมือนนายท้ายเรือ ส่วนวิถีชีวิตเปรียบเหมือนหัวเรือ พวงมาลัยหมุนไปทางใด หัวเรือย่อมหมุนไปทางนั้น เปรียบด้วยรถก็ได้ ความคิดเปรียบเหมือนพวงมาลัยรถ ส่วนวิถีชีวิตเปรียบเหมือนด้านหน้าของรถ

พอจะเห็นได้แล้วว่า ความคิดมีความสำคัญเพียงใด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตั้งความคิดไว้ในทางที่ดีที่ชอบ วิถีชีวิตของคน การดำเนินชีวิตของเขาจะเปลี่ยนไปทันที ถ้าความคิดของเขาเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะทางดีหรือทางชั่ว

๒. **ความคิดในการต่อสู้อุปสรรค** ชีวิตทุกชีวิตย่อมได้พบกับอุปสรรคมากบ้าง น้อยบ้าง ถ้าเติบโตขึ้นมีตำแหน่งยศศักดิ์สูงขึ้น อุปสรรคก็ย่อมใหญ่ขึ้นตามกัน งานใหญ่ อุปสรรคก็ใหญ่เหมือนเรือใหญ่ ต้องคลื่นใหญ่ คนที่จะฝ่าฟันอุปสรรคไปได้ นั่น ต้องมีความคิดในทางต่อสู้ ที่เรียกในภาษาราชการว่า Positive Thinking ไม่ใช่คิดในทางเสียหนี หรือ Negative Thinking เมื่อบุคคลคิดในทางสู้พลังจิตนั่นเองจะช่วยหนุนให้พลังกายพร้อมในการที่จะต่อสู้ ตัวอย่างสุนัขที่เห็นสุนัขอีกตัวหนึ่งวางท่าจะกัดมัน ถ้ามันคิดสู้ พลังที่จะต่อสู้อย่อมทำให้ท่าทางของมันองอาจขึ้น กล้ามเนื้อของมันแข็งและเหียวขึ้น แต่ถ้ามันไม่คิดสู้ มันกลัว พลังที่จะต่อสู้ก็ไม่มี กล้ามเนื้อหย่อน ท่าทางหงอย บางทีถึงกับคลานเข้าไปหมอบลงต่อหน้าอีกตัวหนึ่ง

จิตวิทยาบอกเราว่า ความไม่กลัวนั้นมีประโยชน์แก่กล้ามเนื้อสมอง และหัวใจของเรามาก ตรงกันข้ามกับความกลัวซึ่งจะทำลายเราทุกอย่าง

มนุษย์ที่จะต้องต่อสู้ ก็ต้องใช้พลังความคิด กำลังใจเป็นอันมาก เราจำเป็นต้องสร้างความคิดในการต่อสู้อุปสรรครอบด้าน คนที่ประสบความสำเร็จรุ่งโรจน์นั้นล้วนเป็นผู้มีกำลังความคิดแข็งแกร่งเอาชนะอุปสรรคได้ทั้งสิ้น เพราะอุปสรรคขวางหน้าผลสำเร็จทุก ๆ อย่างอยู่ เหมือนของดีอยู่ในตู้กระจก เราจะต้องเปิดกระจกหรือทุบกระจกเข้าไปหยิบเอา

ความจริงอุปสรรคนั้นเป็นเครื่องทดลองกำลังใจ กำลังความสามารถของคน มันเหมือนเทพธิดาที่มาในรูปของมารร้าย เมื่อเห็นเราสู้ จะแพ้หรือชนะไม่สำคัญ ความสำคัญอยู่ที่เราสู้ เทพธิดาก็จะเผยตัวจริงให้เห็น ทำให้เราชื่นใจ

เมื่ออุปสรรคอันหนักหน่วงได้ผ่านพ้นไปแล้ว เหลือไว้แต่ความทรงจำในความสำเร็จของเรา เราจะชื่นใจไปตลอดชีวิต เมื่อนึกถึงมันถ้าไม่สำเร็จ ก็เป็นบทเรียนอันดียิ่งของชีวิต ให้เราได้เรียนรู้ว่าทำไมเราจึงไม่ประสบผลสำเร็จในเรื่องนั้น ทำให้เราต้องหาข้อบกพร่องของเราให้ได้ ค้นหาวิธีการใหม่เพื่อความสำเร็จในก้าวต่อไป และเพราะบทเรียนแห่งความล้มเหลวอันนั้นเอง อาจนำเราไปสู่ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่กว่าดีกว่า มีคุณค่ามากกว่า

เพราะฉะนั้น เมื่อเห็นทางดีแล้ว จึงไม่ควรย่อท้อต่ออุปสรรค ต้องมีความคิดในการต่อสู้ ความคิดของคนมีความสำคัญต่อชีวิตทั้งชีวิตของเขา เขาจะเป็นอย่างไรก็สุดแล้วแต่ความคิดของเขา

ความสำคัญของความคิด

เพื่อให้ท่านได้เห็นว่า ความคิดของคนมีความสำคัญต่อตัวเขาอย่างไร ข้าพเจ้าขอนำแนวคิดของปราชญ์ต่าง ๆ มาให้ท่านพิจารณา

ขอยกเอาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากล่าวก่อน พระองค์ทรงย้ำเรื่องความสำคัญของจิตหรือความคิดไว้มากเหลือเกิน นักปรัชญาทั้งหลายเมื่อศึกษาแนวคิดของพระองค์แล้ว ก็จัดพระองค์ไว้ในประเภทนักปรัชญาจิตวาท หรือจิตนิยม (Idealist)

คำสอนของพระองค์ท่าน ที่บ่งบอกถึงความสำคัญของความคิดมีมากมายด้วยกัน ขอยกมาเพียงเล็กน้อยดังนี้

๑. ในคัมภีร์ธรรมบท (ขุททกนิกาย พระไตรปิฎก ๒๕/๑๕) ตรัสไว้ว่า

“มโนปุพฺพพฺพคฺมา ธมฺมา	มโนเสฏฺฐจา มโนมยา
มนฺสา เจ ปทฺฐุเจน	ภาสตี วา กโรตี วา
ตโต นํ ทุกฺขมเหวติ	จกฺกัว วหโต ปทํ

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมีความคิดเป็นประธาน สำคัญที่ความคิด ย่อมสำเร็จได้ด้วยความคิด ถ้าคนคิดไม่ดี ย่อมพูดไม่ดีและทำไม่ดี หลังจากนั้นความทุกข์ก็ตามมา เหมือนล้อเกวียนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป”

ดร.ราธกฤษณ์^๑ นักปรัชญานามอุโฆษแห่งอินเดีย ได้กล่าวส่งเสริมพระพุทธานุชาตินี้ไว้ว่า “ความคิดมีอิทธิพลยิ่งใหญ่ต่อชีวิต และสังคมของมวลมนุษย สิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เราเป็นอยู่ เป็นผลแห่งความคิดของเรา ในปริยายหนึ่ง เป็นความจริงที่ว่าเราอยู่ในโลกแห่งวัตถุ แต่กล่าวโดยปริยายที่สำคัญยิ่งกว่านั้น เราอยู่ในโลกแห่งความคิด ถ้าเราเปลี่ยนความคิดได้ ชีวิตของเราก็จะเปลี่ยนไป และลักษณะความเป็นอยู่ของโลกก็จะพลอยเปลี่ยนไปด้วย”

ความหมายของพระพุทธานุชาตินี้ และคำสั่งเสริมของ ดร.ราธกฤษณ์ ก็คือ ความคิดเป็นสิ่งสำคัญที่สุดซึ่งมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคน เปลี่ยนแปลงสังคมและโลก เมื่อความคิดเปลี่ยนไป การดำเนินชีวิตของคนย่อมเปลี่ยนไป การเปลี่ยนไปแห่งการดำเนินชีวิตของคน ย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคม เมื่อสังคมเปลี่ยนไป โลกก็ย่อมเปลี่ยนไปด้วย เพราะสังคมประกอบขึ้นเป็นโลกมนุษย์

^๑ Radhakrishnan : The Dhammapada : Oxford University Press

ขอยกตัวอย่างสักเล็กน้อย เมื่อแนวคิดของคนพุ่งเล็งไปในความก้าวหน้าทางวัตถุเป็นจุดหมายปลายทางของชีวิต พวกเขา ย่อมมุ่งแสวงหาวัตถุเป็นจุดสำคัญ เอาวัตถุมาเป็นเครื่องวัดความสำเร็จแห่งชีวิต สังคมโลกก็เปลี่ยนแปลงโน้มเอียงไปในทางวัตถุ วุ่นวายอยู่กับวัตถุ แต่ถ้านำแนวคิดของคน (Mental attitude) พุ่งไปในทางความเจริญก้าวหน้าทางจิตใจ พวกเขาจะมุ่งไปในทางพัฒนาจิตใจ (Mental Development) เป็นสำคัญ แข่งขันกันพัฒนาจิตใจว่าใครจะใจสูงกว่าใคร คนที่จะได้รับการยกย่องนับถือมากที่สุดคือ คนที่ใจสูงที่สุด ความวุ่นวายย่อมไม่มี เพราะการพัฒนาจิตใจ มีความสงบเป็นปัจจัยสำคัญ

๒. มีผู้ถามพระพุทธเจ้าว่า “อะไรนำโลกไป อะไรทำให้โลกต้องดิ้นรน สิ่งทั้งปวงตกอยู่ในอำนาจของอะไร” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ความคิดนำโลกไป ความคิดทำให้โลกดิ้นรน สิ่งทั้งปวงตกอยู่ใต้อำนาจของความคิดนั้นแหละ”^๑

อธิบายว่า โลกจะไปทางไหน (โลกในที่นี้หมายถึงหมู่มนุษย์) ก็สุดแล้วแต่ความคิดของมนุษย์จะนำไป จะไปทางดีหรือทางชั่ว ทางสงบหรือทางวุ่นวาย ทางสงเคราะห์เมตตาแก่กันหรือทางเบียดเบียนกัน ก็สุดแล้วแต่ผู้นำโลก คือความคิดหรือจิตมนุษย์นั่นเอง

^๑ เทวตาสังยุต สังยุตตนิกาย ๑๕/๕๔

โลกคือหม่อมมนุษย์ ดันรนก็เพราะจิตดันรนหรือความคิดของเขา
 นั้นเองดันรน พอความคิดของเขาสงบ โลกก็สงบ สิ่งทั้งปวงจึงตกอยู่
 ภายใต้อำนาจแห่งความคิดอย่างแท้จริง ถ้าความคิดของมนุษย์อยู่ใน
 ภาวะที่สงบ โลกนี้จะสงบลงทันที ความสุขก็เกิดตามขึ้นมาทันที
 เหมือนกัน

๓. มีเรื่องหนึ่งเกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล คือ พระรูปหนึ่ง
 กราบทูลพระพุทธเจ้าว่า ลิกขาบทบัญญัติ คือพระวินัยและธรรมที่
 พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้นั้นมีมากเหลือเกิน รักษาให้บริสุทธิ์บริบูรณ์
 ไม่ไหว เหยียดมือเหยียดเท้าไม่ค่อยได้ ดูจะผิดไปเสียหมด จะบวชอยู่
 ต่อไปไม่ไหวแน่ อยากจะขอลาสิกขาไปประพฤติธรรมในเพศฆราวาส

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ถ้าเธอสามารถรักษาสິงสิ่งหนึ่งได้
 ก็ไม่ต้องรักษาอะไรอื่นอีก ธรรมและวินัยเป็นอันมาก เป็นอันเธอ
 รักษาได้หมด และมีความสุขเป็นผลด้วย” พระรูปนั้นทูลถามว่า
 สิ่งสิ่งนั้นคืออะไร ตรัสตอบว่า คือความคิด ถ้ารักษาความคิดได้
 อย่างอื่นก็เป็นอันรักษาได้หมด ภิกษุนั้น รับว่า พอรักษาได้

ท่านปฏิบัติตามคำแนะนำของพระพุทธเจ้า โดยพยายาม
 รักษาความคิดให้อยู่ในร่องรอยที่ดีที่ชอบ ไม่ซำก็ได้สำเร็จจรหดผล

พระพุทธบาทที่ยกมา ๓ เรื่องนี้พอเป็นตัวอย่าง ยังมีอีกมากมายเหลือเกินที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เห็นความสำคัญของความคิด ความสำคัญแห่งความคิดนั้นควรจะเป็นบทเรียนอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์ที่เดียว หมายความว่ามนุษย์ควรจะได้เรียนรู้ความสำคัญอันยิ่งใหญ่ของสิ่งนี้ตั้งแต่หนุ่มสาว มันจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเขาไปตลอดชาติ ช่วยให้เขามีความสุขสดชื่น ช่วยลดทุกข์ที่มนุษย์ชอบสร้างขึ้นมาหลอกตัวเอง

เจ. เอ. แสดฟีลด์ จิตแพทย์เรื่องนามชาวอังกฤษได้เล่าไว้ในหนังสือเรื่อง จิตตานุภาพ (Psychology of Power) ของเขาว่า เขาได้ทดสอบชาย ๓ คน เพื่อหาข้อเท็จจริงว่าจิตใจจะทำให้กำลังทางกายเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหรือไม่ เขาให้ชาย ๓ คนบีบเครื่องวัดกำลังแรงของกล้ามเนื้อ (ไดนาโมมิเตอร์) ให้แรงที่สุดเท่าที่จะแรงได้ เขาทดสอบ ๓ วาระ

วาระแรกในห้องทดลองในขณะที่ปกติธรรมดา ผลปรากฏออกมาว่า โดยส่วนเฉลี่ยคนหนึ่งบีบได้แรง ๑๐๑ ปอนด์

พอถึงวาระที่สอง เขาสะกดจิตคนทั้ง ๓ แล้วทดลอง โดยบอกให้พวกเขาทราบว่าเวลานี้ทั้ง ๓ คนเป็นผู้อ่อนแอมาก กำลังอ่อนเพลียเต็มที แล้วให้บีบไดนาโมมิเตอร์ ปรากฏผลการบีบเฉลี่ยแล้วได้คนละ ๒๙ ปอนด์ น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของการทดลองครั้งแรก

ความจริง ใน ๓ คนนั้น คนหนึ่งเป็นนักมวยที่มีชื่อเสียง หลังจากถูกสะกดจิตแล้ว พอได้ยินนายแพทย์บอกว่าเขาเป็นคนไม่มีแรง เขาพูดขึ้นว่ารู้สึกแขนของเขาเล็กจิวคล้ายแขนของเด็กทารก

พอถึงวาระแห่งการทดลองครั้งที่สาม ขณะที่ชายทั้ง ๓ ถูกสะกดจิตเช่นเดียวกัน นายแพทย์แฮดฟิลด์บอกคนทั้ง ๓ ว่า พวกเขามีกำลังแข็งแรงพิเศษที่เดียว ผลการบีบไดนาโมมิเตอร์คิดเฉลี่ยแล้วคนละ ๑๔๒ ปอนด์ นำแปลกจริง ๆ ในขณะที่ คนทั้ง ๓ คิดว่าเขามีกำลังแข็งแรงเป็นพิเศษนั้น กำลังกายของเขาสูงขึ้นกว่า ในยามที่คิดว่าตนอ่อนเพลียเกือบ ๕๐๐%

นี่คือข้อพิสูจน์อย่างหนึ่งให้เห็นว่า แนวความคิดมีอำนาจน่าพิศวงเพียงใด มันช่วยเปลี่ยนแปลงพลังกายได้ถึงเกือบ ๕๐๐%

ชายคนหนึ่งวิตกกังวลมากวิตกโดยไร้เหตุผล จนเป็นโรคประสาทพิการ ต้องลางานไปพักผ่อน พอได้เขียนหนังสือไม่กี่ตัวใส่ซองให้เขา บอกว่าให้เปิดอ่าน เมื่อเขาไปถึงที่พักผ่อน ณ เมืองชายทะเลอันมีชื่อเสียง ไม่มีอะไรดีขึ้นเลย เขาคงวิตกหมกมุ่นอยู่อย่างเดิม และดูเหมือนจะมากกว่าเก่าเสียอีก เขาเปิดจดหมายของพ่อขึ้นอ่าน ข้อความในจดหมายเขียนว่า “คนคิดในใจเขาว่าเป็นอย่างไร เขาก็จะเป็นอย่างนั้น - As a man thinks in his heart, so is he.”

ที่แรกเขาโกรธพ่อมากที่ไม่เข้าใจเขา แต่ในที่สุดเมื่อการพักผ่อนที่เมืองชายทะเลไม่ช่วยอะไรเขาได้เลย เขาก็กลับมาทบทวนคำพูดของพ่ออีกครั้ง อีกครั้ง และอีกครั้ง...ประกอบกับวันหนึ่งเดินเข้าไปในวัดด้วยความงุนงง ได้ยินเสียงพระ (ในคริสต์ศาสนา) เทศนาในทำนองเดียวกับที่พ่อสอนอีก จึงเห็นจริงว่า ความทุกข์ความกังวลทั้งหลายนั้น เป็นเพราะความคิดของตนเองสร้างมันขึ้นมาทั้งสิ้น เขากลับบ้านพร้อมด้วยบทเรียนอันยิ่งใหญ่ คือความสำคัญแห่งความคิด เขาเปลี่ยนแนวคิดใหม่ ไม่วิตกกังวลหมกมุ่น ทำให้ใจแจ่มใส มีชีวิตผาสุกและรุ่งเรืองดีอย่างที่เขาไม่เคยคาดหวังมาก่อนเลย แต่น่าอัศจรรย์คือสิ่งที่เคยหวาดกลัวว่าจะเกิดขึ้นแก่เขา จนเขาต้องเป็นโรคประสาทพิการหมดกำลังนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นแก่เขาเลยแม้สักอย่างเดียว เขากลับไปเปล่า ๆ สร้างภาพลวงขึ้นมาหลอกตัวเองเปล่า ๆ

ด้วยเหตุนี้เอง เอเมอร์สันจึงกล่าวว่า “มนุษย์เราจะเป็นอย่างไรที่เขาคิดตลอดทั้งวัน - A man is what he thinks about all day long.”

มาร์คัส ออริเลียส มหาจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันก็กล่าวไว้ทำนองเดียวกันนี้ว่า “ชีวิตของเราก็จะเป็นไปตามความคิดของเรา - Our life is what our thoughts make it.”

มองตาญ (Montaigne) ปรมาจารย์ใหญ่ชาวฝรั่งเศสได้แสดงความเห็นไว้เหมือนกันว่า “มนุษย์ไม่ปวดร้าวอะไรนักต่อเหตุการณ์

ที่เกิดขึ้น แต่ปวดร้าวเพราะเอาความคิดเห็นต่างหาก – A man is not hurt so much by what happens as by what opinion of what happens.” และการที่จะคิดถึงเหตุการณ์นั้น ๆ ให้เป็นไปในรูปใด ก็สุดแล้วแต่ตัวของเราเอง

ในหนังสือเรื่อง เป็นไปตามความคิดของตนเอง (As A Man Think) โดย เจมส์ อัลเลน (James Allen) ผู้ประพันธ์ได้เขียนไว้ว่า

“คนเราไม่ติดเนื้อต้องใจสิ่งใดมากไปกว่าตัวของตัวเอง เทพเจ้าผู้กำหนดโชคชะตาของเราคือตัวเราเอง ความสำเร็จทุกประการของมนุษย์เป็นผลโดยตรงแห่งความคิดของเขาเอง มนุษย์จะก้าวหน้าจะได้รับชัยชนะและประสบความสำเร็จ ก็โดยการยกความคิดของเขาให้สูงขึ้น (By Lifting Up His Thoughts) ผู้อ่อนแอต่ำต้อยและประสบความสำเร็จทุกขยาก็เนื่องมาจากไม่ยอมยกความคิดของตนให้สูงขึ้น”

อย่างไรเรียกว่า ยกความคิดของตนให้สูงขึ้น พุดให้สั้นคือ ไม่ยอมแพ้แก่อำนาจฝ่ายต่ำ เช่น ความเกียจคร้าน ยกความคิดของตนให้อยู่เหนืออำนาจแห่งความเกียจคร้าน เหนืออำนาจแห่งความลังเล ไม่แน่นอน ตรงกันข้าม ความคิดของเราจะต้องสูง และมันอยู่ในอุดมคติ ในทางดี แน่หนอนมันคง ไม่คลอนแคลน ความคิดของเราไม่จม แต่เป็นความคิดที่เฟื่องฟู

เรื่องทำนองนี้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้เหมือนกัน เช่น

“คนยังหนุ่มมีกำลัง แต่เกียจคร้าน ไม่ลุกในกาลที่ควรลุก เป็นผู้มีความคิดจม (สันทนสงกุปมโน) และเกียจคร้าน ย่อมไม่พบทางแห่งปัญญา”^๒

คำว่า สันทนสงกุปมโน - มีความดำริจม หรือความคิดจม นั่น คือ ไม่ได้ยกความคิดขึ้น ไม่ริเริ่มที่จะทำอะไร เมื่อไม่มีการริเริ่มและไม่มีความบากบั่น ก็ไม่มีทางที่จะประสบความสำเร็จอะไรได้

ที่ว่าคนเช่นนั้นย่อมไม่พบทางแห่งปัญญานั้น เพราะคนไม่ทำงาน ปัญญาย่อมไม่เกิด ที่มีอยู่บ้างแล้วก็หายไป แต่เมื่อทำงาน ย่อมมีอุปสรรค อุปสรรคทำให้คนหาช่องทางเอาชนะอุปสรรค อาการเช่นนี้แหละก่อให้เกิดปัญญา เมื่อบ่อยเข้าก็เป็นผู้มากด้วยปัญญา

ศาสตราจารย์ วิลเลียม เจมส์ ผู้สูงส่งทางด้านวิชาการในการปฏิบัติทางจิตวิทยาได้กล่าวไว้ว่า

“เคราะห์กรรมของเรา เราสามารถเปลี่ยนให้เป็นสิ่งน่ารักและเป็นกำลังใจของเราได้ ด้วยการเปลี่ยนแนวคิดจากหวาดกลัวมาเป็นการต่อสู้”

^๒ ธรรมบท ขุททกนิกาย ๒๕/๕๒

มหาบุรุษอีกท่านหนึ่ง คือ ลินคอล์น ได้พูดถึงความสำคัญแห่งความคิดไว้ว่า “คนทุกคนจะมีความสุขได้มากน้อยก็สุดแล้วแต่ใจของเขาเอง - Most folks are about as happy as they make up their minds to be.”

ท่านองเดียวกันนี้ เอเมอร์สัน กล่าวว่า “ไม่มีสิ่งใดที่จะนำความสงบสุขมาให้ นอกจากตัวท่านเอง - Nothing can bring you peace but yourself.”

เท่าที่ยกเอาวาทะของปราชญ์ต่าง ๆ มาเสนอไว้ในที่นี้เพียงเล็กน้อยนี้ ก็น่าจะเพียงพอสำหรับให้เราได้มองเห็นความสำคัญแห่งความคิด

จริงอยู่สภาพการณ์ภายนอก เช่น บ้านเรือน อาหาร และคนยอมมีส่วนในความสุขหรือทุกข์ของเราเหมือนกัน แต่ไม่มากเท่าความคิดของเรา ถ้าเราคิดเป็น ทุกอย่างยอมแปรสภาพมาเป็นประโยชน์แก่เรา แม้ความปราชัยแห่งชีวิตในบางครั้งบางคราว มันก็จะเป็นเพียงตอนหนึ่งแห่งกีฬาชีวิต ทั้งเป็นบทเรียนอันล้ำค่าใน การที่จะเสริมสร้างเราให้สูงเด่นยิ่งขึ้น ขออย่างเดียว ขอให้เราคิด ให้เป็น รู้จักคิด และคิดให้ชอบ ให้ถูกต้อง ที่พระพุทธเจ้าทรง เรียกว่า “จิต หรือความคิดที่ตั้งไว้ชอบ” ความคิดเช่นนั้นย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลผู้นั้นอย่างประมาณมิได้ และใคร ๆ ก็ทำให้ เขาไม่ได้นอกจากตัวของเขาเอง

มหาตมะคานธี กล่าวว่่า “คุณสมบัตืเบ็องลืงชอ่นเร้นมิได้
ยอ่มประกัษ์แจ้งอยู่บเนบไบน้าแห่งบุคคลผู้เบ็องเจ้าของเสมอ”

อธิบายว่่าไบน้าของบุคคล ยอ่มแสดงถึงความคิดภายใน
จิตใจของเขา พุดอีกออย่างหนึ่งว่่า ความคิดภายในของบุคคล
แสดงออกมาให้เร้าเห็นทางไบน้าของเขาน้ันเองว่่าเบ็องคนออย่างไร
เช่น ชื่อ ไร่ใจได้ หรือไมชื่อ ไม่น่าไร่ใจ, เฉลียวฉลาดหรือโง่ทื่อ
ออย่างที่เร้ามักได้ยีนคนพุดกันอยู่เสมอว่่า คนน้ันหน้าตาทาทางชื่อ
คนน้ันหน้าตาทาทางไม่น่าไร่ใจ

ความคิดของเขาน้ันเองสร้างไบน้าและดวงตาของเขาให้
คนอื่นดูออกว่่าเขาเบ็องคนออย่างไร ความคิดอันย้งยีนของเขา สร้าง
อุปนิสัยของเขา อุปนิสัยสร้างวิถีชีวิต เกี่ยวกัเบ็องเรื่องน้ีขอน้าคำใน
ภาษาอังกฤษมาประกอบการพิจารณาด้งน้ี

Sow a thought, reap an act;
Sow an act, reap a habit;
Sow a habit, reap a character;
Sow a character, reap a destiny.^๓

ความคิดก่อให้เก็ดการกระทำ
การกระทำก่อให้เก็ดนิสัย
นิสัยหลอมเข้าเบ็องอุปนิสัย
อุปนิสัยสร้างวิถีชีวิตของบุคคล

^๓ Christmas Humphreys : Humphreys : Buddhism หน้า ๑๐๒

อธิบายว่า คนจะเป็นอย่างไร เป็นอะไร ดำเนินชีวิตอย่างไร ก็สุดแล้วแต่อุปนิสัยของเขา อุปนิสัยมาจากนิสัยที่สั่งสมไว้นาน ๆ นิสัยมาจากการกระทำบ่อย ๆ จนเคยชิน (อย่างที่ฝรั่งเขาว่า Thirty times make a habit = ๓๐ ครั้งเป็นนิสัย) การกระทำมาจากความคิด (Thought) ท่านจะเห็นว่า ต้นตอแห่งโชคชะตาหรือวิถีชีวิตคน ก็คือ ความคิดของเขานั้นเอง

มหาตมะคานธี ได้กล่าวไว้อีกว่า “การเล่าเรียนทุกอย่าง จะเป็นการเรียนพระเวท เรียนภาษาสันสกฤต กรีกหรือละตินอย่าง ถูกต้อง ไม่ทำให้เรามีอะไรดีขึ้นมาเลย ถ้าการเรียนนั้น ๆ ไม่ช่วยทำให้ ใจบริสุทธิ์ขึ้น บั้นปลายของความรู้ทุกชนิด ควรจะอยู่ที่การสร้างอุปนิสัย” และ “ความมุ่งหมายอันเด็ดเดี่ยวของมนุษย์ก็คือ เอาชนะนิสัยเก่า ๆ ของตน เอาชนะความชั่วที่มีในตน และคงคืนความดีให้ไปสู่ทางที่ถูก ถ้าศาสนาไม่ได้สอนเราให้สำเร็จผลดังกล่าว ศาสนานั้นย่อมไม่ได้สอนอะไร ให้แก่เราเลย”

นี่เป็นแนวแห่งความคิดขอไปอีกประการหนึ่ง คือความคิด ในการเอาชนะนิสัยเก่า ๆ อันชั่วร้ายของตน เอาชนะความชั่วที่มีในตน ซึ่งเป็นการยากมาก คนแทบทุกคนรู้ว่า มีอะไรชั่วอยู่บ้างในตน แต่เอาชนะ มันไม่ค่อยสำเร็จ เพราะเหตุหลายประการที่ต่างกัน บางทีเป็นเพราะ เขาคิดเข้าข้างตัวเองอยู่เสมอ ถ้าคนอื่นทำอย่างนั้นเขาจะเห็นเป็นโทษ ร้ายแรง แต่พอตัวเขาเองทำเข้าข้าง ความคิดแบบอคติเข้าข้างตัวเอง ก็คอยออกรับและให้อภัยอยู่เสมอว่า เพราะอย่างนั้นอย่างนี้ จึงเอา

ชนะตัวเองไม่ได้ เพราะความคิดเข้าข้างตัวเอง ถ้าเขาทำใจเป็นกลาง ลอง
สมมติตัวขึ้นอีกตัวหนึ่งให้เป็นผู้พิพากษาการกระทำของตนเอง ก็จะได้
คำพิพากษาที่ถูกต้องเหมาะสม แต่แล้วเขาจะถอยคืบมายืนอยู่ที่ความดี
หรือไม่ นั่นเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก

อย่างไรก็ตาม คนที่คิดอยู่เสมอว่าจะเอาชนะตนเองในเรื่อง
ใด แม้จะแพ้ครั้งแล้วครั้งเล่า ถ้าเขาไม่สละความคิดนั้นเสีย ก็ต้อง
ชนะเข้าวันหนึ่ง และถ้าเขาสามารถรักษาชัยชนะนั้นไว้ได้ ก็จะเป็น
ชัยชนะที่ถาวรตลอดชีวิต และจะชนะสืบต่อไปในภพหน้าอีกด้วย

LOMOGRAPHY

BY

LUIGI DE CE

ปริยายเบื้องสูง

กล่าวโดยปริยายเบื้องสูง (อุปริมปริยาย) ได้กล่าวถึง
สัมมาสังกัปปะ โดยहेฐฐิมปริยายหรือปริยายเบื้องต้นนำมาพอสมควร
แล้ว ต่อไปนี้จะกล่าวถึงสัมมาสังกัปปะโดยปริยายเบื้องสูง หรือ
อย่างละเอียด ซึ่งมีพระพุทธพจน์เป็นอุเทศดังนี้

“กตโม จ ภิกขเว สมนาสกฺกปโป โย โข ภิกขเว เหนก
ขมฺมสฺกฺกปโป อพฺยาปาทสฺกฺกปโป อวิหีสาสกฺกปโป อโย วุจฺจติ
ภิกขเว สมนาสกฺกปโป”

แปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย ความดำริชอบคืออย่างไร ภิกษุทั้งหลาย คือ ความดำริในการออกจากกาม, ความดำริในการไม่ปองร้าย, ความดำริในการไม่เบียดเบียน นี่แลเราเรียกว่า ความดำริชอบ”

แบ่งเป็น ๓ หัวข้อ คือ ความดำริในการออกจากกาม ความดำริในการไม่พยาบาท และความดำริในการไม่เบียดเบียน

๑. ความดำริในการออกจากกาม (เนกขัมมสังกัปปะ) กามได้กล่าวมาโดยละเอียดพอสมควรแล้วในข้อสมุทฺทัยอริยสัจ หากท่านผู้อ่านต้องการ โปรดอ่านในหนังสือ ‘อริยสัจ ๔’ ในที่นั้นได้กล่าวถึงโทษของกามตัณหา พร้อมทั้งวิธีละกามไว้ด้วยแล้ว ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเรื่อง ทำไมจึงต้องมีความดำริในการออกจากกาม และคุณของการหลีกออกจากกามเสียได้นั้นเป็นอย่างไร

(ก) ทำไมจึงต้องมีความดำริในการออกจากกาม

เบื้องต้นต้องทราบก่อนว่าอริยมรรคมีองค์ ๘ โดยอุปริมปรียานี้ เป็นทางดำเนินไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง เพื่อความดับภพทั้งปวง ทั้งกามภพ รูปภพ และอรูภพ การที่จะพ้นจากกามเป็นต้นนั้น ต้องมีความดำริในการออกจากกามเสียก่อน ความดำรินั้นเมื่อเกิดขึ้นเนื่อง ๆ (เพราะได้เห็นโทษของกาม ต่อกต้องการจะปลีกตนไปเสียจากกาม) ย่อมจะชักนำผู้ดำริให้พ้นไปเสียจากบ่วงของกาม (กามปาสะ) ซึ่งมีลักษณะคล้องสัตว์ไว้ในกามภพให้วนเวียนอยู่ในกามภพ ต้องสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ร้องไห้บ้าง หัวเราะบ้าง

เพราะกามนั้นเป็นเหตุเป็นปัจจัย ถ้าคนใดไม่เคยดำริในการออกจากกามเลย มีปกติพัวพันหมกมุ่นอยู่ในกาม ที่เรียกว่ากามสุขัลลิกานุโยคแล้ว ก็เป็นการยากที่จะหลุดพ้นออกไปจากบ่วงของกามได้ แม้ผู้มีความดำริอยู่เนืองนิตย์ก็ยังคงยากอยู่แล้ว สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “กามา หิ โลเก น หิ สุปฺปายา - กามในโลกนี้มีใช้สิ่งที่จะละได้โดยง่ายเลย” เมื่อเป็นดังนี้จะกล่าวไต่กับผู้ที่ไม่มีความดำริในการออกจากกาม ยิ่งหมกมุ่นพัวพันมากเท่าใด อารมณ์แห่งกามก็พอกพูนหนาแน่นมากขึ้นเท่านั้น และพยายามแสวงหาวัตถุกาม (รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ) ใหม่ ๆ เรื่อยไป เพื่อมาประนเปรอความกระหายในกาม (ประนเปรอ กิเลสกาม) ให้อ้วนพีขึ้น มีกำลังมากขึ้น เรื่องที่จะให้เบื่อกามโดยวิธีประนเปรอนั้นไม่มีทางจะเป็นไปได้ พระพุทธเจ้าก็ตรัสเรื่องนี้ไว้เหมือนกันว่า

“น กหาปถนวสุเสน ติตฺติ กาเมสุ วิชฺชติ”

“แม้ฝนจะตกลงมาเป็นเงินเป็นทอง ก็หาทำให้คนอึดในกามได้ไม่”

อธิบายว่า ทรัพย์สมบัติก็เป็นวัตถุกามอย่างหนึ่งของคน คนส่วนมากได้เท่าไร มักไม่ค่อยพอ มักขยายขอบเขตแห่งความต้องการออกไปเรื่อย ๆ เหมือนไฟได้เชื้อ แม้ฝนจะตกมาเป็นเงินเป็นทองก็หาสามารถทำให้คนพอใจได้ไม่ คงต้องแย่งชิง รบราฆ่าฟันกันอีกเพราะแย่งเงินทองนั้นกัน พระพุทธเจ้าเคยทรงปรารภว่า “แม้ภูเขาใหญ่สัก ๒ ภูเขาจะกลายเป็นทองไป ก็คงไม่พอกับความต้องการของคนคน

เดียว บุคคลทราบดังนี้แล้ว ฟังประพจน์ตนอยู่ในสุจริต (ไม่ฟังทุจริต ในการหาทรัพย์) บุคคลรู้แล้วเห็นแล้วว่าความทุกข์มีมาเพราะการทำไม่จึงน้อมใจไปในกามอีกเล่า เขารู้จักอุปธิ (กิเลส) ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ชองอยู่ในโลกแล้ว ฟังศึกษาปฏิบัติเพื่อนำอุปธินั้นออกเสีย”^๑

ที่พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องนี้มีเหตุมาว่า สมัยหนึ่งพระองค์ประทับอยู่ที่กระท่อมน้อยในป่าใกล้ภูเขาคิมวันต์ (หิมาลัย) สมัยนั้นพระราชาทองหลายครองราชย์โดยมิได้ตั้งอยู่ในธรรม เบียดเบียนราษฎรให้เดือดร้อน พระผู้มีพระภาคทรงเห็นมนุษย์ทั้งหลายถูกเบียดเบียนอยู่เช่นนั้น จึงทรงดำริด้วยพระมหากรุณาว่า

“เราสามารถหรือไม่หนอที่จะครองราชย์โดยธรรม ไม่เบียดเบียนเอง ไม่ให้คนอื่นเบียดเบียนกัน ไม่รบราฆ่าฟันกัน ไม่ต้องแพ้ต้องชนะกัน ไม่ให้มีความเศร้าโศกเกิดขึ้นในหมู่ชนอย่างที่เป็นอยู่เวลานี้”

ตำนานเล่าว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงดำริดังนี้ มารผู้ใจบาปก็เข้ามาเสนอหน้ากราบทูลหนุนให้พระศาสดามีอุตสาหะในการครองราชย์ เพราะเห็นว่าการครองราชย์เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงประมาทอยู่ มารยอมได้โอกาสเอาชนะพระองค์ได้ พระศาสดาตรัสถามมารว่า เห็นอย่างไรจึงสนับสนุนให้ครองราชย์

^๑ อรรถกถาธรรมบท ภาค ๗ มารวัตร หน้า ๑๖๔ หรือทางแห่งความดี (ของวสิน อินทสระ) เล่ม ๔ ว่าด้วยเรื่องมาร เรื่องที่ ๘ ในภาควรรควรรณนา

เรื่องนี้ น่าจะสะกิดใจของผู้ที่ต้องการแก้ปัญหาสังคมโดยมุ่งแต่ทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ไม่นำพาต่อจิตใจของคนในสังคมว่าจะเป็นอย่างไร ความจริงถ้าเราแก้จิตใจของคนได้ ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจก็แก้ได้ และแก้ได้ง่ายด้วย แต่ถ้าแก้ใจของคนไม่ได้ เป็นการยากเหลือเกินที่จะให้สังคมสงบเรียบร้อยลงได้ เพราะเรื่องยุ่งทั้งหลายไปจากใจคนนั่นเอง จริงอยู่สิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญ แต่ไม่สำคัญเท่าใจเขาเอง

ขอกล่าวถึงเรื่องการหลีกออกจากกามต่อไป

ในสมัยพุทธกาลมีพระสาวกของพระพุทธเจ้าหลายท่าน ที่มีอัธยาศัยน้อมไปในการหลีกออกจากกาม เช่น พระมหากัสสป เมื่อสมัยเป็นหนุ่มชื่อ ปิปปลิมานพ ไม่ปรารถนาเกี่ยวข้องกับกาม เพราะเห็นว่าเป็นภาระ เป็นความเศร้าหมอง ต้องนั่งรับบาปที่คนอื่นทำแม้จะแต่งงานแล้วก็แยกกันนอนกับคู่ครอง ในที่สุดก็ชวนกันออกแสวงหาความปลอดโปร่งหลุดพ้นจนได้มาพบกับพระพุทธเจ้า ได้บวชสลัดตนออกจากกามอย่างเด็ดขาด-สบาย

พระเรวัต น้องชายพระสารีบุตรเป็นน้องชายคนสุดท้าย^๑ ญาติ ๆ เกรงว่าพระสารีบุตรจะชักนำไปบวชเสียอีก จึงให้แต่งงานเสียแต่เยาว์วัย หวังว่าจะเป็นเครื่องผูกไว้ในเรือน ในวันแต่งงานญาติทางฝ่ายหญิงเข้ามาอวยพรว่า “จงเห็นธรรมที่ยายของเจ้าได้เห็นแล้ว จงมีอายุยืนเหมือนยายของเจ้า”

^๑ พระสารีบุตรมีน้องชาย ๓ คน คือ จุนทะ อุปลนะ และเรวัต น้องสาว ๓ คน คือ จาลา อุปลจาลา ลีสุปปจาลา ดู อรรถกถาธรรมบท ภาค ๔, อรหันตวรรค, เรื่องพระเรวัต หรือ ทางแห่งความดี เล่ม ๒ ว่าด้วยอรหันตวรรควรรคณา เรื่องที่ ๙

เรวัตกุมารสงสัยว่า อะไรคือธรรมที่ยายเห็นแล้ว คนไหนคือยายของกุมารีคู่ครองของตน เขาถามญาติทางฝ่ายหญิง พวกญาติให้เขารู้จักหญิงแก่อายุ ๑๒๐ ปีคนหนึ่ง ซึ่งฟันหัก ผมหงอกหนังหดเหี่ยว ตัวตกระ หลังโก่ง บอกเรวัตว่านี่แหละคือยายของกุมารี เรวัตถามว่า กุมารีของเขาต่อไปจะเป็นอย่างไรหรือไม่ พวกญาติตอบว่า ถ้าเขาอยู่ไปนานจนแก่อย่างนี้ก็ต้องเป็นอย่างนี้

น้องชายพระสารีบุตรสลดใจว่า “สรีระนี้ แม้จะดูงามในวัยสาวแต่ไม่นานนักชราก็มากสิ้นเอาความงามเหล่านั้นไปเสียหมดสิ้น พี่ชายของเราคงเห็นอย่างนี้จึงบวช ไฉนดีด้วยสรีระอันไม่ยั่งยืน มีความเจ็บความแก่เป็นธรรมดา เราเองก็ควรจะหนีออกบวช เพื่อให้พ้นจากวงเวียนชีวิตเสีย ควรหนีในวันนี้ทีเดียว”

เมื่อพิธีแต่งงานเสร็จแล้ว พาเจ้าสาวกลับบ้านของเขา พร้อมด้วยหมู่ญาติทั้งสองฝ่าย ขณะเดินทางมาด้วยเกวียน เขาแก้มบอว่าปวดอุจจาระบ่อย ๆ และต้องลงจากเกวียนบ่อยจนญาติไม่สนใจ ในวาระสุดท้ายเขาบอกพวกญาติให้พาเจ้าสาวล่วงหน้าไปก่อน ตัวเขาเองเสร็จธุระแล้วจะตามไป พวกญาติเชื่อใจจึงขับเกวียนพากุมารีล่วงหน้าไปก่อน เรวัตได้ที่ จึงหนีเข้าป่าไปพบสำนักสงฆ์ในป่าจึงขอบวช ภิกษุทั้งหลายทราบว่าเป็นน้องชายพระสารีบุตรจึงให้บวชด้วยความเต็มใจ เพราะพระสารีบุตรได้เคยสั่งไว้แล้วว่า ถ้าน้องชายมาขอบวชจงอนุเคราะห์ให้บวชด้วย พระสารีบุตรคงได้ทราบล่วงหน้าด้วยญาณของท่านแล้ว

ฝ่ายสาวิกาผู้เป็นภิกษุณีของพระผู้มีพระภาคเจ้าก็มีหลายท่านสละกามสุขออกบวช เช่น พระอุบลวรรณาเถรีและพระเถรีมารดาพระกุมารกัสสป เป็นอาทิ

พระอุบลวรรณาเถรีนั้น เป็นบุตรของเศรษฐีชาวเมืองสาวัตถี นางมีผิวงามเหมือนนกสีบอบล จึงได้ชื่อว่า อุบลวรรณา ความสวยของนางเป็นที่เลื่องลือ แต่นางไม่หลงใหลในความสวยงามเมื่อเป็นสาว พวก เศรษฐี คหบดี เสนาบดี และอำมาตย์มาสู่ขอกันมาก เศรษฐีบิดาของนางเห็นว่า ไม่อาจเอาใจคนทั้งหมดได้ ต้องการให้พ้นความยุ่งยาก จึงถามลูกสาวว่าบวชเสียดีไหม

อุบลวรรณาผู้มีบารมีธรรมมาเต็มที่แล้ว พอได้ยินข้อเสนอแนะของบิดาก็ดีใจ รีบตอบตกลงทันที ไปบวชกับภิกษุณีในเมืองสาวัตถีนั่นเอง บวชแล้วไม่นานได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

อีกท่านหนึ่ง คือ ภิกษุณีผู้เป็นมารดาของพระกุมารกัสสป เป็นบุตรเศรษฐีเหมือนกัน แต่อยู่เมืองราชคฤห์ รูปสวย แต่ไม่เคยพอใจในการครองเรือน คือไม่ปรารถนามีคู่ครองเหมือนสตรีสาวอื่น ๆ เคยขออนุญาตมารดาบิดาหลายครั้งเพื่อออกบวชเป็นภิกษุณี แต่พ่อแม่ไม่อนุญาตเพราะห่วงลูกสาว เกรงจะลำบากและต้องการให้ลูกสาวครองเรือนมีบุตรหลานต่อไป นางเห็นว่าวิธีนั้นไม่ได้ผล เห็นจะต้องยอมแต่งงาน ทำตนให้สามีรัก แล้วค่อยอ่อนน้อมสามีขอบวช นางตกลงใจอย่างนั้น

เมื่อแต่งงานแล้วก็ปรนนิบัติสามีอย่างดีจนสามีรักใคร่นับถือ วันหนึ่ง มีงานนักขัตฤกษ์ในกรุงราชคฤห์ พวกหญิงสาวต่างก็ตกแต่งประดับประดาร่างกายกันอย่างสวยงามเพื่อไปเที่ยวชมงาน แต่ธิดาเศรษฐีผู้นี้มีได้แต่งกายเลย คงอยู่อย่างเดิม

สามีสงสัย จึงถามว่าเหตุไรจึงไม่ประดับตกแต่งเหมือนหญิงอื่น นางได้พรรณนาโทษแห่งร่างกายให้สามีฟังว่า โดยปกติเป็นของปฏิภูลไม่สะอาด มีกลิ่นเหม็น ตกแต่งไปก็อย่างนั้น ไม่ทำให้วิเศษอะไรขึ้นมา เหมือนประดับหม้อดินที่เต็มด้วยมูลและคุด

สามีถามว่า เมื่อมีจิตสำนึกอยู่อย่างนี้ ทำไมจึงไม่บวชเสีย

เมื่อสามีเปิดโอกาสด้วยความจริงใจเช่นนั้น นางจึงขออนุญาตสามีออกบวช แต่เนื่องจากเวลานั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่เมืองสาวัตถี นางอยู่เมืองราชคฤห์ ที่เมืองราชคฤห์มีพรรคพวกของพระเทวทัตตั้งสำนักอยู่ นางไม่ทราบเรื่องอะไรอื่นจึงบวชในสำนักภิกษุณีฝ่ายของพระเทวทัต

บวชแล้วไม่นาน ครรภ์ของนางโตขึ้นเพราะติดท้องมาตั้งแต่ก่อนบวช แต่นางไม่รู้ พวกภิกษุณีนำเรื่องไปเรียนให้พระเทวทัตทราบ พระเทวทัตกลัวเสียชื่อ ไม่ทันได้สอบให้รอบคอบ ไล่ให้นางสึกเสีย แต่ภิกษุณีทั้งหลายไม่นำพาดั่งคำสั่งของพระเทวทัต คือยังเห็นใจสงสารภิกษุณีผู้มีครรภ์อยู่ และเชื่อว่านางมีครรภ์มาก่อนบวช

กลับจากสำนักพระเทวทัตแล้ว ภิกษุณีนั้นเสียใจมาก รู้ดีด้วยตนเองว่าพรมจรรย์ของตนบริสุทธิ์ จึงขอร้องภิกษุณีบางรูปให้พาไปเฝ้าพระบรมศาสดา ณ เขตวัน เมืองสาวัตถี ต้องลำบากด้วยการเดินทางเป็นนักหนา เพราะจากราชคฤห์ไปสาวัตถี ไม่ใช่ระยะใกล้ ใกล้ถึง ๔๕ โยชน์^๖ ขณะนั้นกำลังมีครรภ์ด้วย การเดินทางก็โดยเกวียนบ้าง เดินบ้าง

เมื่อมาถึงเขตวันได้เฝ้าพระศาสดาแล้ว กราบทูลเรื่องทั้งปวงให้ทรงทราบ พระศาสดาแม้ทรงทราบความจริงด้วยพระญาณของพระองค์แล้ว แต่เพื่อเปลื้องคำตำหนิของผู้อื่น จึงรับสั่งให้คนสำคัญในเมืองสาวัตถีเข้าเฝ้า เช่น พระเจ้าปเสนทิโกศล อนุชาบิดนทิกเศรษฐี นางวิสาขา เป็นต้น แล้วทรงมอบหมายให้พระอุบาลีผู้เลิศทางวินัยเป็นประธานในการพิจารณาว่าภิกษุณีนั้นมีครรภ์ก่อนบวชหรือหลังบวช

ท่านประธานขอให้นางวิสาขา ช่วยตรวจตราดูปลายมือปลายเท้า ท้อง นับวันเดือนปีที่นางเข้ามาบวช รู้ได้ด้วยความรู้ความชำนาญว่านางตั้งครรภ์ก่อนอุปสมบท

เมื่อคณะกรรมการสอบดูแล้วเห็นว่า นางเป็นผู้บริสุทธิ์หมดมลทิน จึงกราบทูลให้พระศาสดาทรงทราบ พระพุทธองค์จึงให้นางอยู่ร่วมกับภิกษุณีทั้งหลายได้ต่อไป

^๖ ประมาณ ๗๒๐ กม. ประมาณจากกรุงเทพ ถึง เชียงใหม่

เมื่อนางคลอดบุตรแล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทรงให้นำไปเลี้ยงไว้อย่างลูกหลวงในราชสำนักกุมารนั้น ต่อมาได้ออกบวชสำเร็จจอร์หัตตผล มีนามว่าพระกุมารกัสสป ฝ่ายภิกษุณีผู้เป็นมารดาก็ได้สำเร็จจอร์หัตตผลเหมือนกัน แต่สำเร็จภายหลังพระกุมารกัสสป เพราะมัวเป็นห่วงลูก แม้ลูกจะเติบโตและบวชแล้วก็ตาม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง ตั้งแต่สมัยเป็นราชกุมารก็ทรงมีความดำริในการจะออกจากกามอยู่เสมอ แม้เป็นผู้หากามได้ง่าย บริบูรณ์อยู่ด้วยกามวัตถุอันน่าใคร่ น่าปรารถนาแทบทุกอย่าง แต่ก็ไม่ทรงติดในกาม เป็นผู้มีอัธยาศัยประณีต ซึ่งหาได้ยากในคนทั้งหลายอื่น เหตุที่ทรงมีความดำริในการออกจากกามนั้น ได้ตรัสเล่าไว้ดังนี้

“เรา^๕ ตถาคตเคยสงสัยเมื่อก่อนตรัสรู้ ว่า อะไรหนอเป็นรสอร่อยในโลก อะไรเป็นโทษในโลก อะไรเป็นอุปายเครื่องออกจากโลก ความรู้สึกได้เกิดขึ้นแก่เราว่า สุขโสมนัสที่เกิดขึ้น เพราะปรารถโลกนี้เอง เป็นรสอร่อยในโลก แต่โลกไม่เที่ยง ทรมาน มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา นี่เองเป็นโทษในโลก การนำออกเสียโดยสิ้นเชิงซึ่งความกำหนัด เพราะความเพลिनในโลกนี้เอง เป็นอุปายเครื่องออกจากโลก...”

^๕ โปรดดูรายละเอียดใน อรรถกถาธรรมบท ภาค ๖ อัศจรรย์เรื่อง มารดาของพระกุมารกัสสป หรือ ทางแห่งความดี เล่ม ๓ ว่าด้วยตน เรื่องที่ ๔

^๕ นัย ดิกนิบาต อังคตตรนิกาย พระไตรปิฎก ๒๐/๓๓๒

รวมความว่า ที่ทรงดำริออกจากกามก็เพราะทรงเห็นโทษของกามว่าไม่เที่ยง ทรมาน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การลงทุนลงแรงแสวงหากามนั้น ผลได้ไม่คุ้มเหนื่อย เป็นไปเพื่อความทุกข์ ความเศร้าหมอง กังวล ไม่เป็นไปเพื่อปัญญา และความรู้แจ้งเห็นจริงในชีวิต

(ข) คุณของการหลีกหนีออกจากกาม

ผู้มีปรีชาญาณได้พิจารณาเห็นโทษของกามตามความเป็นจริงแล้ว ปลีกตนออกจากกาม คือไม่ให้จิตใจตกอยู่ใต้อำนาจครอบงำของรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และความกำหนัดเพลิดเพลีนในอารมณ์ต่าง ๆ แล้ว ได้พบกับความสะอาด สว่าง สงบ ความปลอดโปร่งใจเป็นอย่างยิ่ง เกษมจากเครื่องร้อยรัดทั้งปวง (โยคักเขมะ) ย่อมรู้สึกตนว่าได้ประสพภาวะใหม่ ชีวิตใหม่ อยู่ในโลกใหม่อันเรืองรองด้วยปัญญา ชุ่มฉ่ำด้วยปีติปราโมชอันเกิดแต่วิเวก ได้พบความจริงว่า โลกใหม่นี้ ดีกว่า สะดวกกว่า มีความสุขกว่า โลกเก่าเป็นอันมาก รู้สึกโล่งใจ โปร่งใจ เหมือนคนถูกจองจำแล้วพ้นจากเครื่องจองจำ คนมีหนี้พ้นจากหนี้ เป็นโรคร้ายแล้วหายโรค มีความเบิกบานใจ สูงส่งในความนึกคิด

อนึ่ง ความทุกข์อันใดเกิดขึ้นเพราะอาศัยกาม แก่บุคคลผู้ยังหมกมุ่นพัวพันด้วยกาม เช่น ความทุกข์เพราะต้องพลัดพรากจากบุคคลหรือสิ่งของอันเป็นที่รัก ความริษยาอันเกิดขึ้นเพราะอาศัยกาม ไฟคือโทสะอันเกิดเพราะอาศัยกาม ความทุกข์อย่างนั้นย่อม

ไม่มีแก่ผู้ปลีกตนออกจากกามแล้ว ไม่มีอาลัยในกาม เพราะมองเห็นกามเป็นแดนอันตราย เป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์ โศก และภัย สมจริงดังพระดำรัสของพระบรมศาสดาที่ว่า

“กามโต ชายเต โสโก กามโต ชายเต ภัย
 กามโต วิปมุตตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภัย”^๖

แปลว่า ‘ความโศกและภัยเกิดขึ้นจากกาม พ้นจากกามแล้วความโศกและภัยย่อมไม่มี’

ทำไมคนส่วนมากจึงไม่มีความดำริในการออกจากกาม แต่กลับพอใจหมกมุ่นพัวพันอยู่ในกาม

คำว่า กาม ได้กล่าวไว้แล้วว่ามีความหมายกว้าง คือ หมายถึง สิ่งอันน่าใคร่ที่น่าปรารถนาทั้งปวง คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส อันน่าใคร่ที่น่าปรารถนา (วัตถุกาม) และความใคร่ ความพอใจในรูปเสียงเป็นต้น (กิเลสกาม) สิ่งเหล่านั้นเป็นโลกามิส กล่าวคือเหยื่อของโลก เครื่องล่อของโลก บ่วงของมาร พวงดอกไม้ของมาร มีอานุภาพล่อให้คนเพลิน หลงติดอยู่ แล้วนำทุกข์มาให้ ภายหลัง ทำนองเดียวกับสิ่งเสพติดให้โทษและการพนันมันมีอำนาจยั่วชวนให้เพลิน ให้คนหลงติดมันแล้วมอบทุกข์โทษให้ในภายหลัง

^๖ ขุททกนิกาย ธรรมบท ๒๕/๔๓ หรือ อรรถกถาธรรมบท ภาค ๖ ปิยวรรค เรื่อง อนัตติคัมภุมาร

คนส่วนมากไม่ได้ยินได้ฟัง ไม่ได้ศึกษาคำสอนของพระอริยเจ้าว่า กามมีโทษอย่างไร เขาเรียนรู้แต่คำสอน คำแนะนำชักชวนของบุุคคลผู้หมกมุ่นอยู่ในกามด้วยกัน พรรณนาคุณของกาม ชักชวนให้แสวงหากาม สรรเสริญบุคคลผู้มั่งคั่งพรั่งพร้อมไปด้วยกาม คนทั้งหลายผู้ตกอยู่ภายใต้อำนาจครอบงำของสังคมา ก็พลอยหมกมุ่นพัวพันเห็นดีเห็นงามไปด้วย พอต้องประสบทุกข์เพราะกามเข้า ก็ไม่มีญาณหยั่งรู้ว่าทุกข์นั้นเพราะกาม จึงต้องเที่ยวโทษคนนั้นคนนี่แล้วปองร้ายกัน เปียดเบียนประหัตประหารกันให้สังคมวุ่นวาย อย่างที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้

อีกพวกหนึ่ง แม้ได้ยินได้ฟังคำสอนของพระอริยเจ้า เห็นโทษของกามอยู่ แต่ยังไม่อาจปลีกตนออกจากกามได้เพราะเหตุผลอื่น เช่น ภาวะความรับผิดชอบในครอบครัวบ้าง กำลังใจยังไม่แข็งพอที่จะต่อสู้เอาชนะอำนาจของความชั่วร้ายได้บ้าง เห็นแก่ความสุขเล็กน้อยอันกามนั้นหยิบยื่นให้เป็นเหยื่อ เหมือนเหยื่อที่เบ็ดเกี่ยวไว้บ้าง จึงยังไม่สามารถปลีกตนออกจากอำนาจครอบงำของกามได้ เปรียบเหมือนคนที่เป็นทาสเขา เห็นโทษของความเป็นทาสแล้วอยากอิสระแต่กำลังไม่พอที่จะเป็นอิสระได้ หรือประเทศที่เป็นเมืองขึ้นเขา เห็นโทษของการเป็นเมืองขึ้นเขาและคุณของเสรีภาพอยู่อย่างชัดเจน แต่ยังไม่มีการกำลังพอที่จะถอนตนออกเป็นอิสระได้ จึงต้องตกอยู่ในอำนาจครอบงำของประเทศที่มีอำนาจเหนือกว่าต่อไป

ในความเป็นทาสทางใจ คือการเป็นทาสของกิเลสนั้น ผู้ต้องการเสรีภาพจะต้องอาศัยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว กล้าทำในสิ่งที่คนทั้งหลายอื่นไม่กล้าทำ กล้าเสียสละในสิ่งที่คนทั้งหลายอื่นหวงแหน นั่นแหละ จึงจะถอนตนออกมาจากอำนาจครอบงำของกิเลส เช่น กามเป็นต้นได้

ความดำริในการออกจากกามเป็นมรรคหนึ่งที่น่าไปสู่ความหลุดพ้นจากปวงกามอันมีลักษณะผูกพันบุคคลไว้ในโลกในภพ แม้มันจะผูกหย่อน ๆ แต่แก้ได้ยากอย่างยิ่ง มีน้อยคนนักที่จะพ้นไปจากอำนาจครอบงำของกาม แต่ผู้พ้นก็มีอยู่ ผู้ใดพ้นได้ ผู้นั้นย่อมประจักษ์ด้วยตนเองว่า สภาวะที่อยู่เหนือกามนั้นเป็นความปลอดภัย โปร่ง ผาสุก รมเย็น ห่างจากภัยอันตราย สะอาด สว่าง และสงบ

ความดำริเนื่อง ๆ ในการออกจากกามนี้แหละ ที่พระศาสดาตรัสเรียกว่า ‘เนกขัมมสังกัปปะ’

๒. ความดำริในการไม่พยาบาท (อัปยาบาทสังกัปปะ)

ก. ความหมายของความไม่พยาบาท

พยาบาท คือความปองร้าย มุ่งหมายให้ผู้อื่นถึงความพินาศ เช่น คิดอยู่ในใจว่า เมื่อไรหนอคนนั้นจะถูกรถชนตาย ตกน้ำตาย ถูกฆ่าตาย ทรัพย์สมบัติพินาศฉิบหายเพราะไฟไหม้ หรือถูกปล้น อย่างนี้แหละเรียกพยาบาท ความไม่พยาบาท ก็คือความไม่มุ่งร้ายต่อผู้อื่น ไม่ปรารถนาร้ายต่อเขา กล่าวอย่างสั้นคือความปรารถนาดีต่อเขา มิฉะนั้นก็ความวางเฉย (อุเบกขา) หรือให้อภัยเสีย

ความพยายามไม่เหมือนความโกรธ และความผูกโกรธ (อุปนาหะ) ความโกรธคือความขุ่นใจ ส่วนผูกโกรธ คือความผูกใจเจ็บ แต่ไม่ถึงกับปองร้าย เพียงแต่ผูกโกรธไว้เฉยๆ เช่น ไม่พูดด้วย ไม่คบหาสมาคมด้วย ไม่ทำร้าย ไม่ช่วยเหลือ อย่างนี้เรียกว่าอุปนาหะ

คนที่จะพอใจในความไม่พยายามนั้น เบื้องแรกจะต้องพิจารณาให้เห็นโทษของความพยายามเสียก่อน

ข. โทษของความพยายาม

ความพยายามเป็นไฟภายในอย่างหนึ่งที่มีอำนาจเผาผลาญจิตใจของผู้สั่งสมมันไว้ ยิ่งมากเท่าใดก็จะเผาเจ้าตัวให้เราร้อนมากเท่านั้น เมื่อออกจากตนก็ไปเผาผู้อื่นให้เราร้อน ลังคมเราร้อน

จริงอยู่ คนเราย่อมต้องมีศัตรู หรืออย่างน้อยก็มีผู้ไม่ชอบเราบ้าง อาจเป็นเพราะผลประโยชน์ขัดกัน หรือเพราะกิริยาวาจาทำทางของเราไม่ถูกใจเขา ทำนองเดียวกับที่กิริยาทำทางของคนบางคนไม่ถูกใจเรา ทั้งๆ ที่ว่าโดยส่วนตัวแล้ว เขาไม่เคยทำอะไรให้เราเดือดร้อน เมื่อความจริงเป็นอย่างนี้ เราจึงไม่ควรปล่อยใจของเราให้จงเกลียดจงชังผู้อื่นจนถึงพยายามปองร้ายเขา เพราะมันเท่ากับลงโทษตัวเราเอง นำไฟมาสูมอกเราเอง ยิ่งเขาทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น เขาไม่เดือดไม่ร้อนด้วยแล้ว เราจะยิ่งเดือดร้อนใหญ่ เดือดร้อนไปข้างเดียว

ก่อนนอนทุกคืนเราควรตั้งใจให้อภัยทุกสิ่งทุกอย่างและแก่ทุกคน ทำเสมือนหนึ่งว่าเราจะไม่ตื่นขึ้นมาอีก ความตั้งใจอย่างนี้ทำให้ใจของเราสงบและเราจะหลับไปอย่างมีความสุข ตื่นขึ้นพร้อมด้วยความสดชื่น แจ่มใส ขอจงท่องจำไว้ว่า เมื่อใดเราผูกเวร เมื่อนั้นมองไปทางใดก็พบแต่ศัตรู แต่เมื่อใดใจของเรามีเมตตา มองไปทางใดก็เจอแต่มิตรไมตรี

เราควรฝังตัวอยู่กับภาระงานและอุดมคติของเราจนไม่มีเวลาไปนึกคิดพยายาบาทปองร้ายใคร ไม่มีเวลาเหลือเพื่อสำหรับคิดถึงเรื่องอันไร้สาระ งานของเราที่จะต้องทำเพื่อบรรลุถึงอุดมคติก็ไม่มีเวลาพอที่จะปล่อยให้อยู่แล้ว จะมีเวลาไหนมานั่งนึกเคียดแค้นชิงชังคนนั้นคนนี้

อนึ่ง จิตใจที่สะอาด ไม่หมักหมมมรุงรังด้วยความพยายาบาทเคียดแค้น ย่อมช่วยแต่งใบหน้าให้มีสง่าราศี งาม น่าเคารพกราบไหว้ เป็นเสน่ห์ดึงดูดคนให้มองดูแล้วเกิดความรู้สึกชื่นฉ่ำขึ้นมาในดวงใจ

เพื่อสุขภาพอนามัยของเราเอง เราควรนำความปองร้ายผู้อื่นออกไปให้ห่างไกลจากจิตใจของเรา ปกติภาพของจิตไม่ต้องการสิ่งนี้ เหมือนปกติภาพของร่างกายไม่ต้องการอาหารเสีย หรือสิ่งเสพติดให้โทษใดๆ สังเกตได้ว่า เมื่ออาหารเสียเข้าสู่ร่างกาย ร่างกายจะมีปฏิกิริยาต่อต้านทันที พยายามให้ออกมาโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง เช่น อาเจียนหรือท้องเสีย ส่วนสิ่งเสพติดให้โทษทั้งหลายเมื่อเข้าสู่ร่างกายใหม่ ๆ

ร่างกายจะมีปฏิกิริยาต่อต้านเหมือนกัน แต่พอหลายครั้งเข้าเพราะความดีของคนผู้ชอบของอย่างนั้น ความเคยชินก็เกิดขึ้นแก่ร่างกาย จึงไปกันได้ เมื่อขาดก็เรียกร้องหาเพราะได้ตกเป็นทาสของสิ่งนั้น เสียแล้ว

ปกติภาพของจิตนั้นสะอาดผ่องใส ไม่ต้องการความเศร้าหมองใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น เมื่อสิ่งเศร้าหมองมากระทบจิต จิตจึงมีอาการดีนรน มีปฏิกิริยาโต้ตอบ : ต้องการคายสิ่งเศร้าหมองนั้นออก แต่เมื่อสิ่งเศร้าหมองนั้นมากระทบบ่อย ๆ และจิตไม่มีกำลังใดมาช่วยกำจัดสิ่งเศร้าหมอง จิตจึงตกอยู่ใต้อำนาจของสิ่งเศร้าหมองที่เรียกว่า “กิเลส” เมื่อนานเข้าก็กลายเป็นทาสของความเคยชินอันนั้นไป เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความริษยาพยาบาท พวกนี้ล้วนเป็นสิ่งเศร้าหมองของจิต เป็นของเสียที่เข้าสู่จิต ทำให้จิตเสียปกติภาพไป ส่วนคุณธรรมคือ การให้อภัย เมตตา กรุณา ความเสียสละ ความเห็นแจ้งตามความเป็นจริงในสิ่งทั้งปวง เหล่านี้เป็นยาจิต เป็นเครื่องฟอกชำระล้างสิ่งเศร้าหมองของจิต เมื่อจิตได้เสพอิสต์คือธรรมสมาเสมอและได้คุณภาพปริมาณพอที่จะกำจัดโรคคือกิเลสแล้ว อิสต์คือธรรมนั้นก็จะทำลายโรคคือกิเลสโดยสิ้นเชิง ไม่ให้หวนกลับมารบกวนจิตอีก จิตก็จะดำรงอยู่อย่างสะอาดผ่องใสสงบ และสว่างตามปกติภาพเดิมของตน

รวมความว่า ความพยาบาทนั้นเป็นสิ่งที่จิตไม่ต้องการ เพราะเป็นของเน่าเสียสำหรับจิต

เมื่อเห็นโทษของพยาบาทอย่างนี้แล้ว จึงดำริในความไม่พยาบาทปองร้ายผู้ใด

ค. คุณของความไม่พยาบาท

ได้กล่าวถึงโทษของความพยาบาทมาแล้วว่านำความทุกข์ ความเดือดร้อนมาสู่ตนและสังคมอย่างไร เมื่อต่างคนต่างคิดพยาบาทจองเวรกัน ไม่ให้อภัยในความผิดพลาดของกันและกัน เอาไฟพยาบาทออกมาเผาผลาญกันอยู่ ตนก็เดือดร้อน คนอื่นก็เดือดร้อน ญาติพี่น้อง ลูกเมียพ่อแม่เพื่อนฝูงพลอยเดือดร้อนกันไปหมด ความร้อนเหล่านี้ติดต่อเนื่องถึงกัน เสมือนเปลวไฟที่เริ่มต้นจากจุดเล็กจุดหนึ่งแล้วเมื่อไม่อาจดับได้ มันก็ลุกลามแผ่เป็นบริเวณกว้างออกไปออกไปจนเมืองทั้งเมืองช่วงไปด้วยเปลวเพลิง ไฟภายนอก ไฟพยาบาท อันเป็นไฟภายในก็เหมือนกัน เมื่อปล่อยให้ไม่ดับเสีย ก็ลุกลามเรื่อยไป เสร็จไม่ระงับด้วยการจองเวร แต่ระงับด้วยการไม่จองเวร

ผู้มีปัญญา เห็นแจ้งดังนี้ จึงดำริในการไม่พยาบาท คืออยู่ด้วยการให้อภัย-ให้อภัยในชีวิต ในทรัพย์สิน และในความรู้สึกของผู้อื่น คือไม่ทำลายชีวิต ทรัพย์สิน และความรู้สึกของเขา การให้อภัยเป็นทานอันยิ่งใหญ่อย่างหนึ่ง ซึ่งท่านเรียกว่าอภัยทาน เป็นทางดำเนินของปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ เช่น พระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวกของพระพุทธเจ้า พระเยซู และมหาตมะคานธี เป็นอาทิ

คนทุกยุคทุกสมัย ยอมคุกเข่าลงบูชาสักการะผู้มีใจประเสริฐ เช่นองค์พระพุทธรูปเจ้าผู้มิพระทัยบริสุทธิ์ ไม่มีความพยาบาทปองร้ายผู้ใด แม้ผู้นั้นจะเบียดเบียนพระองค์ปานใดก็ตาม พระเทวทัต นางฉิณฺฑาภิกษุณี ช่างนาฬาคีรี คนแมนธนู พวกเดียรฉัตรนิครนถ์ ที่พยายามใส่ร้ายพระองค์บ้าง ความพยาบาทสักกนิคหนึ่งมิได้เกิดขึ้น ในพระทัยของพระองค์ ตรงกันข้ามทรงหวังประโยชน์แก่คนเหล่านั้น ทรงแผ่พระเมตตาให้โดยสม่ำเสมอ ทรงหวังประโยชน์แก่เขาเท่ากับ ที่ทรงหวังให้แก่พระราหูลพทุทโอรส พระองค์ทรงเป็นนักศาสนาแท้ ถ้าทรงเคียดแค้นปองร้ายตอบผู้ปองร้าย พระองค์ชื่อว่าเดินตามทางที่โลกียชนทั้งหลายเดินกันอยู่แล้ว ใครจะเคารพกราบไหว้หรือเห็นพระคุณเป็นอัศจรรย์ ทรงไม่จงใจปองร้ายด้วยพระองค์เองและทรงแนะนำพร้าสอนพุทธสาวกให้ดำเนินเช่นนั้นด้วย เช่น ตรัสว่า “ถ้ามีใจเจียมเอวเลื่อยมาเลื่อยเธอทั้งหลายให้เป็นท่อนเล็กท่อนน้อย ถ้าใจของพวกเธอยังคิดประทุษร้ายในใจนั้นอยู่ ชื่อว่าไม่ได้ปฏิบัติตามคำสอนของเราผู้เป็นศาสดา^๑”

นอกจากนี้ ยังตรัสสอนไว้อีกมาก อาทิ

“ผู้โกรธตอบ : ชื่อว่าเลวกว่าผู้โกรธทีแรก ผู้ไม่โกรธตอบ ชื่อว่าชนะสงครามซึ่งชนะได้แสนยาก ผู้ที่รู้ว่าคนอื่นเขาโกรธตนแล้ว ประพฤติตนสงบเสงี่ยมอยู่ได้ ชื่อว่าได้ประพฤติเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น^๒”

^๑ นัย กกจูฬสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก ๑๒/๓๕๑

^๒ สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ๑๕/๓๒๕

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ท่านแนะวิธีปราบพยาบาทไว้หลายอย่าง
ท่านผู้ปรารถนาความพิสดารโปรดดูจากวิสุทธิมรรคตอนพรหมวิหาร
นิทเทสนั้นเถิด

พระเยซู ศาสดาคริสต์ศาสนา ทรงสอนให้รักศัตรูของท่าน
มหาตมะคานธี บุรุษผู้ยิ่งใหญ่ทางอหิงสาสอนให้ทำประโยชน์แก่
ผู้ปองร้าย

ท่านเหล่านี้ล้วนมีพระทัยและใจสูง มอบตนไว้กับอุดมคติ
จนไม่มีเวลามาคิดปองร้ายใคร และความปองร้ายก็ไม่มีโอกาสเข้าไป
มีบทบาทมีอิทธิพลในใจของท่านเหล่านั้นด้วย

กล่าวเฉพาะสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระศาสดาแห่งพระพุทธศาสนานั้น^๑ “ทรงใช้ความรู้เป็นเครื่อง
คุ้มครองพระองค์ให้คงอยู่ในความบริสุทธิ์ทั้งทางพระกาย ทางพระ
วาจาและทางพระมนัสยังยืนไม่กลับกลาย เป็นผู้มิพระอหยาตย์เบิกบาน
ด้วยพระคุณสมบัติพื้นเดิมของพระองค์ ทรงมีพระอหยาตย์เพื่อแผ่
มีพระมรรยาทอันงาม มีพระมนัสไม่ติดในกามคุณ ถึงเป็นเหตุ
ห่วงใยไม่อาจจาก มีพระปัญญาพอจะไม่หลงหมกมุ่นอยู่ในกามสุข
มีพระวิริยะพอจะกล้าหาญบากบั่นเพื่อสำเร็จผลที่ทรงมุ่งหมาย มีพระขันติ
พอจะประคองพระวิริยะมิให้ถอยหลัง ทรงรักษาสัตย์มั่นคง
สามารถจะผูกไมตรี มีพระอหยาตย์มั่นคงในกิจที่ปลงพระมนัสจะทำ

^๑ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส : ธรรมคดี มหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๕๑๔ บทพระพุทธคุณ อรหัง สมมาสมพุทโธ หน้า ๕

ไม่จี๊ดจางเร็ว มีพระเมตตาพอจะพราสุขประโยชน์ของพระองค์เพื่อผู้อื่น ทรงรู้จักวางพระทัยเป็นกลางไม่ให้ตกไปในฝ่ายความยินดีหรือความยินร้าย ความรู้ของพระองค์อบรมพระคุณเหล่านี้ให้ไพบุลย์พระองค์จึงทรงน้อมพระชนม์ของพระองค์เพื่อทรงบำเพ็ญประโยชน์ให้สำเร็จแก่สัตว์โลกด้วยอำนาจพระเมตตาพระกรุณา มีพระมนัสปลอดโปร่ง ไม่ติดอยู่ในลาภสักการะในถิ่นฐานหรือในบุคคล อาจเสด็จไปไหนไปได้ มีพระอัธยาศัยมั่นคงในอันจะโปรดสัตว์ ทรงพระอุตสาหะอดทนในการเสด็จเที่ยวจาริกและสั่งสอน กล่าวหาญไม่พรั่นพริ้งต่ออันตรายอันจะพึงมีแต่เวไนยผู้มีอัธยาศัยดุร้าย อดทนได้ซึ่งคำหยาบซ้ำของคนเช่นนั้น ทรงฉลาดรู้อัธยาศัยของเวไนยนิกร และผ่อนปรนเทศนาให้ถูกเหมาะ อนุโลมตามกาลเทศะและอุปบัติเหตุ^๑ มั่นในศีลในธรรมอันจะนำให้เห็นเป็นตัวอย่าง รักษาพระมนัสเป็นกลางไม่ว่อนแอด้วยอำนาจความยินดียินร้าย อันใคร ๆ ไม่สามารถล่อหรือขู่ให้สมประสงค์ ทรงประพฤติดิจจริงเป็นที่เชื่อถือได้ จึงได้คุ้มครองติดตามความรู้อบรมพระคุณเหล่านี้ ย่อมส่งพระองค์ให้เป็นผู้สมควรอย่างสูงสุด คนผู้ควรเป็นที่เคารพนับถือของเขา อันเขาจะพึงไหว้และอ่อนน้อม ย่อมเป็นผู้มีพื้นมา คือมีกำเนิดสูง มีอายุมาก หรือมีคุณธรรม โดยที่สุตสักอย่างหนึ่ง...”

^๑ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า

พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ตามที่ยกมาขึ้น
ชี้ให้เห็นว่า พระหฤทัยของสมเด็จพระสังฆมุตเจ้าสำนักนั้นเป็น
อย่างไร นำเคารพกราบไหว้เพียงใด

ความดำริ หรือความคิดในการไม่พยาบาท ทำใจของตนให้
ผ่องใส มีความสุขอยู่ด้วยเมตตาธรรม จะส่งบุคคลผู้เช่นนั้นให้ขึ้นสู่
แทนอภิบุชนียบุคคล ครุฐานียบุคคลดังพรรณนามาจะนี้ ความดำริ
ในการไม่พยาบาทจึงเป็นมรรคหนึ่งไปสู่ความพ้นทุกข์

๓. ความดำริในการไม่เบียดเบียน (อวิหิงสาสังกัปปะ)

ก. ความหมาย

ความเบียดเบียน คือการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเพื่อความสุข
หรือเพื่อประโยชน์ของตน มีสาเหตุมาจากความโลภบ้าง ความโกรธบ้าง
ความหลงบ้าง ต่างกับพยาบาทตรงที่ว่า พยาบาทนั้นเป็นการผูกแหว
จงแหว ผูกใจเจ็บ กระทำตอบแก่ผู้ที่ทำตนก่อน ส่วนความเบียดเบียน
นั้นอาจทำได้แม้แก่ผู้ที่ไม่เคยทำอะไรให้ตนเดือดร้อน เบียดเบียนสัตว์
เพื่อความสนุกเพลิดเพลินก็มี เช่น ยิงนก ตกปลาเพื่อความเพลิดเพลิน
ของตน เห็นสุนัขเดินอยู่ก็จับฉวยก้อนดินก้อนหิน ขว้างปาด้วยความ
คะนองมือ เอาเชือกผูกหางสุนัขแล้วเอาไฟจุดที่ปลายเชือกให้ลามไป
ไหม้หางมัน ทำนองนี้เรียกว่าเบียดเบียนเพราะคะนองเพื่อความสนุก
เพลิดเพลินของตน ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของสัตว์อื่น

พวกชนไก่ กัดปลา ดักนกมาขายให้เขาปล่อย ก็จัดอยู่ในพวกเบียดเบียนเหมือนกัน บางคนเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมยปล้นเขา เมื่อเจ้าทรัพย์ขัดขวางเพราะหวงแหนตามวิสัยของปุถุชนก็ทำร้ายร่างกายถึงชีวิตก็มี บางคนใคร่ขัดใจหน่อยก็พุ่งเข้าใช้กำลังทำร้ายมองตากันชะตาไม่กินกันก็ตีรันฟันแทงกัน ยิ่งกัน อย่างนี้ก็เบียดเบียน

การไม่กระทำความชั่วกล่าวมา คือเว้นกระทำการเบียดเบียน เรียกว่าความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา - Non-Violence) คุณธรรมที่ประดับประดา อุดหนุนความไม่เบียดเบียนคือ ความกรุณา และเมตตา กล่าวคือห่วงใยในความทุกข์ของผู้อื่น สัตว์อื่น ไม่อยากเห็นเขามีทุกข์ แต่พอใจ พลอยยินดีในความสุข ความสมปรารถนาของผู้อื่น

ข. โทษของการเบียดเบียน

โลก โกรธ หลง เป็นอกุศลมูล คือต้นตอหรือต้นเหตุแห่งความชั่ว บุคคลย่อมเบียดเบียนผู้อื่นเพราะมีโลก หรือโกรธ หรือหลง อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ในใจ หรือเพราะทั้ง ๓ อย่างรวมกัน เมื่อคิดเบียดเบียนเขา ใจของตนก็เศร้าหมองเร่าร้อน เป็นทุกข์ประการหนึ่งแล้ว เมื่อเขาที่ถูกเบียดเบียนทำตอบเอาบ้าง ตนก็ย่อมเดือดร้อนเหมือนกัน ลูกเมีย ญาติพี่น้องก็พลอยเดือดร้อนกันอีก บางทีถึงกับรวมกลุ่มเบียดเบียนกัน ทั้งสองฝ่ายต่างก็เดือดร้อนเท่า ๆ กัน

นอกจากเบียดเบียนผู้อื่นแล้ว มนุษย์ยังมีการเบียดเบียนตนเอง ทำตนเองให้เดือดร้อนอีกด้วย เช่น การติดยาเสพติดให้โทษ ทำลายสุขภาพอนามัยของตน ความจริงเรื่องนี้ไม่เพียงแต่เบียดเบียนตนเองเท่านั้น ยังชื่อว่าเบียดเบียนพ่อแม่ญาติพี่น้องและเพื่อนที่รักอีกด้วย เพราะทำให้คนเหล่านั้นพลอยเดือดร้อน เฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่อาจเดือดร้อนเพราะการติดยาเสพติดของลูกยิ่งกว่าตัวผู้ติดยาเสียอีก

ความวิตกกังวล หมกมุ่นโดยไม่มีเหตุผล คิดมากไปเอง เกรงนั่นเกรงนี่จนดูอะไร ๆ มันร้ายไปหมด จนต้องกลายเป็นคนหวาดผวา ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นโรคประสาทพิการ นี่ก็เป็นการเบียดเบียนตนเอง

การมีโลภ โกรธ หลง ริษยา พยาบาท มิจฉาทิฐิ แล้วไม่รู้จักรับบั้นให้บรรเทาเบาบาง ปล่อยให้มันเผาผลาญอยู่ในจิตใจ จนต้องกระวนกระวายไม่มีอันเป็นสุข อย่างนี้ก็เป็นการเบียดเบียนเหมือนกัน การเบียดเบียนตนเองกับการเบียดเบียนผู้อื่นนั้น เมื่อพิจารณาด้วยดีแล้ว จะเห็นว่าแยกกันไม่ออก คืออันใดเบียดเบียนผู้อื่น อันนั้นก็เบียดเบียนตนเองไปด้วย อันใดเบียดเบียนตนเอง อันนั้นเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นไปด้วย มีผลกระทบกระเทือนถึงกันเหมือนร่างกายกับใจ ในทางตรงกันข้าม ฝ่ายคุณธรรมอันใดเกื้อหนุนตนโดยธรรม อันนั้นเป็นการช่วยเกื้อหนุนผู้อื่นด้วย อันใดเกื้อหนุนผู้อื่นโดยธรรม อันนั้นเป็นการเกื้อหนุนตนเองไปด้วย

พูดอย่างสั้นว่า การสงเคราะห์ผู้อื่นก็เท่ากับสงเคราะห์ตนเอง
การเบียดเบียนผู้อื่นเท่ากับการเบียดเบียนตนเอง

ค. คุณของความไม่เบียดเบียน

ความไม่เบียดเบียนคือความกรุณานั้น มีคุณอันไพศาล
ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่น ในส่วนตนทำให้เป็นผู้มีใจอ่อนโยน เห็นซึ่ง
ลงไปในทุกข์ของผู้อื่น ความรู้สึกอันนั้นยอมฉายออกมาทางใบหน้า
แววตา เป็นเสน่ห์ดึงดูดให้ผู้อื่นมีความรักใคร่ เคารพนับถือ มีความสุข
ความปราชัยเมื่อได้พบได้เห็น เป็นแบบฉบับที่ประทับใจ แม้ผู้มีใจ
กระด้าง เมื่อได้สัมผัสกับความกรุณาของคนเช่นนั้นเข้าก็คลายความ
กระด้างลง กลายเป็นผู้มีใจอ่อนโยนควรแก่การปลูกฝังคุณธรรม
อื่นๆ ลงไป

ขอยกตัวอย่างสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีพระทัยอัน
เปี่ยมด้วยพระกรุณา สามารถกลับคนร้ายให้กลายเป็นดีเสียมากมาย
ที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ เช่น อาฬวกยักษ์ พระเทวทัต โจรองคฺฐิมาล
เป็นอาทิ ใครได้เห็นได้เข้าใกล้พระองค์ก็มีความเอ็นใจ

มหาตมะคานธี ผู้ยึดหลักอหิงสาเป็นทางดำเนิน มีความ
กรุณาประจำใจนั้น ปรากฏว่าเป็นผู้มีเสน่ห์รุนแรงมาก ทั้งๆ ที่รูป
ก็ไม่งาม เสื้อผ้าอาภรณ์เครื่องประดับกายใด ๆ ที่สวยงามก็ไม่มี

ท่านเนห์รู ผู้เป็นทั้งศิษย์และสหายของท่านคานธี ได้พรรณนาให้เราทราบไว้ดังนี้

“แม้ท่าน (มหาตมะคานธี) จะมีร่างกายบอบบาง แต่จิตใจของท่านเป็นเหล็กกล้าไม่รู้จักจำนนต่ออำนาจใด ๆ ภายในเครื่องแต่งกายผ้าเดี๋ยวนั้นรอบสะเอว และเปลือยครึ่งท่อน (บน) ก็ยังคงไว้ซึ่งบุคลิกลักษณะของความเป็นเจ้าและเป็นกษัตริย์ สามารถโน้มหน้าใจคนทั้งหลายให้คล้อยตามคำสั่งอย่างเต็มอกเต็มใจ แม้จะเป็นผู้ไม่ถือยศถือศักดิ์ แต่เป็นผู้เปี่ยมด้วยปณิธานอันเด็ดเดี่ยว บางคราวต้องเดินบทธาตอย่างมหาจักรพรรดิ แวดตาสงบซึ้ง แต่เมื่อจ้องมองผู้ใดแล้วก็ทะลุสีกเข้าไปในวิถีประสาท เสียงกังวานแจ่มใสก้องอยู่ในหัวใจของผู้ฟัง แม้ผู้ฟังจะมีเพียงคนเดียวหรือพันคนก็จะต้องหลงไหลเคลิบเคลิ้มไปตามกระแสจิตของท่าน ท่านสามารถมัดใจคนด้วยถ้อยคำอันนุ่มนวล อำนาจอันยิ่งใหญ่ของท่านคือการเอาชนะศัตรู หรืออย่างน้อยก็ให้ศัตรูวางอาวุธ ซึ่งบางทีก็กลับกลายเป็นมิตร

“อากัปกริยาของท่านทุกอิริยาบถ ล้วนมีความหมายและเป็นสง่า ท่านไม่มีมรรยาทของคนต่ำช้าแฝงอยู่เลยแม้เท่าปรมาณูหนึ่งซึ่งตามธรรมชาติมักจะมีอยู่ในพวกชนชั้นกลางเช่นเรา เมื่อใดที่ท่านมีความสงบทางใจ ท่านจะส่งกระแสความสุขนั้นไปยังผู้อื่นด้วยท่านก้าวไปในชีวิตอันเต็มไปด้วยความทรมาน แต่เป็นก้าวที่มั่นคงไม่หวั่นไหวต่ออะไรเลย”^๑

^๑ จากเรื่อง เนห์รู หน้า ๒๙๐ โดย เลียง ไชยกาล

ได้กล่าวถึงสัมมาสังกัปปะ ความคิดชอบ หรือความดำริชอบ มาพอสมควร เป็นแนวแห่งความเข้าใจอันถูกต้อง และการปฏิบัติชอบในชีวิตประจำวัน ตลอดถึงการอบรมตนเองให้ก้าวขึ้นสู่มรรคาแห่งความหลุดพ้นจากทุกข์ต่าง ๆ ตั้งแต่อย่างหยาบถึงอย่างละเอียด

สัมมาสังกัปปะเป็นองค์มรรคองค์หนึ่ง ที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าองค์มรรคอื่น ๆ มีอานุภาพกำจัดทุกข์ก่อให้เกิดสุขประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแก่การปฏิบัติ การอบรมสัมมาสังกัปปะจึงเท่ากับการพัฒนาตนให้สมบูรณ์ อันมีความหลุดพ้นจากทุกข์ต่าง ๆ เป็นผล

การเลือกวิถีชีวิตและ การคิดในโลกที่เปลี่ยนแปลง

แนวคำบรรยาย ณ ตึกอเนกประสงค์ ชั้น ๔ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
โดยการจัดของชมรมคุณภาพชีวิตและสังคม วันจันทร์ที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๖

เวลา ๑๐.๑๕-๑๒.๐๐ น.

(ผู้ฟังคืออาจารย์คณะต่างๆ นักศึกษาและประชาชนทั่วไป)

การเลือกวิถีชีวิต
และการคิด
ในโลกที่สับสน

๑. ทำไมโลกจึงสับสน คำว่าโลกในที่นี้หมายถึงหมู่สัตว์หรือหมู่มนุษย์ที่รวมเรียกว่า สัตว์โลก ซึ่งในทางพุทธศาสนาแบ่งไว้ ๓ ประเภท คือ

ก. โอกาสโลก หมายถึงพื้นดินที่เราอาศัยอยู่หรือจักรวาลทั้งหมด

ข. สังขารโลก หมายถึงสิ่งปรุงแต่งที่มีตามเหตุปัจจัย (The World of Formation) สิ่งที่มีมนุษย์ก่อสร้างขึ้น

ค. สัตว์โลก หมายถึงหมู่สัตว์ (The World of Beings) ในโลกทั้งปวงทั้ง ๓๑ ภูมิ (อภายภูมิ ๔ มนุษย์ ๑ เทวดา ๖ พรหม ๒๐)

(วิสุทธิธรรมรค ๑/๒๖๒, ที.อ. ๑/๒๑๕, ม.อ. ๒/๒๖๙)

คำว่า สังขาร ในภาษาทางศาสนามีความหมาย ๒ อย่าง คือ

- (๑) สังขารภายนอก คือ สิ่งปรุงแต่งทั้งปวง (Compounded Things) หรือสารประกอบทั้งปวง
- (๒) สังขารภายใน คือ ความคิดปรุงแต่ง; สภาพปรุงแต่งจิตให้ดีให้ชั่ว กล่าวคือ กิเลสและคุณธรรม ตัวอย่างสังขารที่กล่าวไว้ในขั้นนี้ ๕

ทำไมโลกจึงซับซ้อน ทำไมมนุษย์จึงวุ่นวาย ถ้าตอบตามแนวพุทธวิทยาก็น่าจะตอบได้ว่า เพราะจิตซับซ้อน เพราะจิตวุ่นวาย ทั้งนี้เพราะสิ่งที่นำโลกก็คือจิต ตามพระพุทธภาษิตที่ว่า *จิตฺเตน นียติ โลกํ* โลกอันจิตย่อมนำไป หรือจิตนำโลกไป ความคิดหรือจิตทำให้โลกดีขึ้น, สิ่งทั้งปวงตกอยู่ในอำนาจของจิตนั้นแหละ ถ้าเราจะเปลี่ยนแปลงโลก เปลี่ยนแปลงสังคม ต้องเปลี่ยนแปลงคนก่อน, การเปลี่ยนแปลงคนต้องเปลี่ยนที่จิตของเขาก่อน ถ้าเปลี่ยนความคิดเขาไม่ได้ก็เปลี่ยนแปลงเขาไม่ได้ มองเห็น ๆ มนุษย์เราเหมือนอยู่ในโลกแห่งวัตถุ แต่พอมองลึกลงไป มนุษย์อยู่ในโลกของความคิด ความคิดมีอิทธิพลยิ่งใหญ่ต่อวิถีชีวิตของปัจเจกชนและสังคมของมวลมนุษยชน สังคมจะเปลี่ยนไปถ้าความคิดโดยรวมของมนุษย์เปลี่ยนไป

๒. การคิดหรือความคิดที่ตรงกับคำว่า สังกัปปะ หรือ Thought ในภาษาอังกฤษนั้นเป็นลักษณะหนึ่งของจิต เป็นเจตสิกธรรม สิ่งที่เกิดกับจิต อยู่กับจิต จะอยู่โดยลำพังไม่ได้

จิตเป็นธรรมชาติผ่องใสและไม่ตี ไม่ชั่ว กลับเป็นเศร้าหมอง เพราะมีเจตสิกธรรมอันเศร้าหมองเข้ามาผสม มีเจตสิกธรรมฝ่ายดี มาทำให้ดีให้ผ่องแผ้วขึ้นตามสภาพเดิม สัมมาสังกัปปะ หรือ Right Thought จะเข้ามามีบทบาทสำคัญมากตรงนี้คือ ความคิดที่ถูกต้อง ติงาม ไม่เป็นไปเพื่อความเศร้าหมอง แต่เป็นไปเพื่อความผ่องแผ้ว

๓. ตัวอย่างความคิดที่เป็นไปเพื่อความเศร้าหมอง เพื่อทุกข์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในมรรควิภังคสูตร คือความคิดในทางหมกมุ่นหลงใหลในสิ่งยั่วยวน ความคิดในทางพยาบาทชิงชัง ปองร้าย ความคิดในทางเบียดเบียน ที่ตรงกันข้ามย่อมเป็นไปเพื่อความผ่องแผ้ว เพื่อสุข คือความคิดในการปลีกตนออกจากสิ่งยั่วยวน ความคิดในทางเมตตากรุณา ความคิดในทางไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น คนเราวันหนึ่ง ๆ คิดมากไปในทางเบียดเบียนตนเองบ้าง ในทางเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง บางคนไม่เพียงคิดอย่างเดียว ทำด้วย ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นมากมายทำให้โลกสับสนยิ่งขึ้น

๔. วิถีชีวิตเป็นสิ่งที่เราเลือกได้หรือไม่ ตอบว่าเลือกได้ เลือกโดยการสร้างแนวคิดให้ถูกต้อง วิถีชีวิตก็จะดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “จิตที่ตั้งไว้ผูกยอมให้คุณให้สมบัติ ยิ่งกว่าที่มารดาบิดาหรือญาติพี่น้องจะให้ได้ ส่วนจิตที่ตั้งไว้ผัดยอมให้โทษมากกว่าที่โจรและคนมีเวรต่อกันจะพึงทำแก่กัน”

คริสตัมัส ฮัมพรีย์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Buddhism หน้า ๑๐๒ (ในหัวข้อเรื่องกรรมและสังสารวัฏ) ว่า

Sow a thought, reap an act;
Sow an act, reap a habit;
Sow a habit, reap a character;
Sow a character, reap a destiny.

แปลว่า ‘ความคิดก่อให้เกิดการกระทำ
การกระทำก่อให้เกิดนิสัย
นิสัยหลอมเข้าเป็นอุปนิสัย
อุปนิสัยสร้างวิถีชีวิตของบุคคล’

ตามนัยนี้ จะเห็นว่า คนเราเลือกวิถีชีวิตได้ด้วยการเลือก คิดเลือกทำ เหมือนเราเลือกเมล็ดพืชก่อนจะหว่านลงดิน ถ้าเรา รู้จักเมล็ดพืชและรู้จักผลของมันดี เรารู้อ่วงหน้าแล้วว่าเมล็ดพืชนี้ จะมีผลอย่างไร เราก็เลือกแต่เมล็ดพืชที่เราต้องการ เว้นเมล็ดพืชที่ไม่ต้องการเสีย

แต่ในชีวิตจริง คนเราทำได้ยาก เพราะอะไร เพราะกิเลส หรืออารมณ์ชั่ววอยบังคับให้ทำสิ่งที่มีผลเป็นความทุกข์และเรา พ่ายแพ้แก่มัน เราพ่ายแพ้ตัวเอง ทุกครั้งที่พ่ายแพ้ตัวเอง เราเสียใจ แต่ถ้ากำลังใจเราไม่เพียงพอ เผชิญหน้ากันอีก เราก็แพ้อีก และเราก็เสียใจอีก...เสียใจไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะชนะสิ่งนั้นได้อย่างเด็ดขาด

ถ้าเราสร้างแนวคิดไว้ผิด วิธีชีวิตจะดำเนินไปผิดและผิดไปเรื่อย ๆ บางเรื่องก็ถอนตัวยาก เช่นผู้ที่อยากรวยเร็วเข้าไปเกี่ยวข้องกับวงการค้ายาเสพติดให้โทษ จะเดินหน้าก็มองเห็นแต่ภัยพิบัติ ถอยหลังก็อันตราย เหมือนด้านหน้าเป็นผาชัน ด้านหลังเป็นหุบเหว

๕. ความคิดอันตราย ๓ ประเภท

๕.๑ ไม่มองดู ไม่พูดถึงความผิดพลาดของตนเอง คอยมองดูและพูดถึงแต่ความผิดพลาดของคนอื่น

ในครอบครัวมักมีปัญหาพ่อ - แม่ - ลูก ท่านสอนว่า ก่อนแต่งงานควรลืมหูทั้ง ๒ ข้าง แต่งงานแล้วปิดเสียข้างหนึ่ง เพื่อไม่ต้องมองดูข้อผิดพลาดบกพร่องของอีกฝ่ายหนึ่งมากเกินไป นอกจากเพื่อปรับปรุงแก้ไขด้วยความสุภาพอ่อนโยนและเห็นใจ

- พ่อแม่ไม่เข้าใจลูก ลูกไม่เข้าใจพ่อแม่ ถ้าทุกคนถือเอาตนเป็นจุดศูนย์กลางของความถูกต้อง ย่อมต้องรุกรานเสรีภาพของผู้อื่น และผู้อื่นก็จะรุกรานเสรีภาพของผู้อื่นต่อ ๆ กันไป ต่างคน

ต่างก็เป็นนรกของกันและกันอย่างที่ ฌอง ปอล ซาร์ตร์ นักปรัชญาฝรั่งเศส กล่าวไว้ว่า “นรกคือผู้อื่น” (ในบทละครเรื่อง No Exit =ไม่มีทางออก)

ในที่ทำงาน มีปัญหาเรื่องเพื่อนร่วมงาน นายกับลูกน้อง... ในวัดมีปัญหาเรื่องสมภารกับพระลูกวัด เรื่องพระกับพระ เณรกับเณร หรือเด็กวัดกับพระกับเณร ตลอดถึงอุบาสกอุบาสิกากับพระ ดูสับสน ขอบกล ความคิดมันสับสนก่อน เรื่องสับสนต่าง ๆ ก็ตามมา

๕.๒ ทำผิดจนเป็นนิสัย เข้าใจผิดคิดว่าเป็นคนเลวเพราะโชคไม่ดี เพราะชะตาชีวิตกำหนดมาให้เขาเป็นคนเช่นนั้น จึงปล่อยไม่ยกตนเองขึ้นจากหล่มเลนแห่งความบกพร่องผิดพลาด

มาถึงตรงนี้ ใครจะตั้งปัญหาว่า สิ่งที่เราเรียกว่า ชะตาชีวิตของคนเรานั้นมีหรือไม่ ถ้ามีอะไรเป็นตัวกำหนด แก้ไขได้หรือไม่

ตอบสั้น ๆ ว่า มี มันเป็นเรื่องรอยของอดีตกรรมที่เราเคยสั่งสมมา กรรมของเรานั้นแหละเป็นตัวกำหนด ที่เรียก *ยถากรรมมุคตา สัตตา* สัตว์ทั้งหลายเข้าถึงสภาพต่างๆ ตามกรรมของตน แต่เป็นสิ่งที่แก้ไขได้โดยการทำกรรมใหม่เพื่อละลายกรรมเก่า สร้างกรรมใหม่ที่ดีกว่าเหมือนคนเคยเป็นหนี้ เพราะความผิดพลาดบางอย่าง ต่อมาารู้สึกตัวกลับตัวใหม่ สั่งสมทรัพย์ใช้หนี้เก่าหมด ยังมีทรัพย์เหลือ

และเพิ่มพูนขึ้นอีก เพราะเว้นขาดจากการทำผิดเก่า ๆ สร้างนิสัยดีงามใหม่ ๆ ขึ้นมาแทน

ท่านมหาตมะคานธี กล่าวว่า “...บั้นปลายของความรู้ทุกชนิดควรจะอยู่ที่การสร้างอุปนิสัย...ความมุ่งหมายอันเด็ดเดี่ยวของมนุษย์ก็คือเอาชนะนิสัย (อันไม่ดี) เก่า ๆ ของตน เอาชนะความชั่วที่มีในตนและคงคืนความดีให้ไปสู่ทางที่ถูกต้อง...”

๕.๓ ทำร้ายตนเอง อ่อนแอ วังหนีปัญหา ไม่เคยคิดแก้
ปัญหา คนที่มีความรู้ และอาจมีความสามารถ แต่ไม่ใช้ความรู้
ความสามารถให้สมกับที่มี ย่อมไม่ได้รับการยกย่องและอาจอยู่ไม่
ได้ในโลกอันสับสนนี้

หญิงคนหนึ่ง มีลูกออกมาปากแหว่ง เป็นทุกข์จนคลั่ง
ฆ่าลูกตายและฆ่าตัวตามไปด้วย ทั้ง ๆ ที่หมอก็ยืนยันว่า ปากแหว่ง
อย่างนี้ ด้วยความรู้ทางศัลยกรรมของแพทย์สมัยใหม่ ๆ สามารถ
ทำให้หายเป็นปกติได้ แต่เธอไม่ฟังเสียงใคร เธอเป็นทุกข์อย่างหนัก
เสียใจ อับอาย ในที่สุดก็ทำร้ายตัวเอง หนีปัญหา ความจริง
ปัญหาอย่างนี้แก้ไม่ยาก ถ้าเธออดทนเสียหน่อย ใจเย็นเสียหน่อย
ยังมีปัญหาอื่น ๆ อีกเป็นอันมากที่เราสามารถแก้ได้ด้วยความอดทน
มีปัญญาและคิดสู้ปัญหาที่เรียกว่า Positive Thinking เพราะตาม
ความเป็นจริงแล้ว อุปสรรคจะมีมากแค่ไหนก็ยังน้อยกว่าที่เรา
เก็บมาคิดกังวลใจ

ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสว่า คน ๒ คน ทำความชั่วเหมือนกันได้รับผลไม่เท่ากัน คนหนึ่งได้รับมาก คนหนึ่งได้รับน้อย เพราะคน ๒ คนนี้ต่างกัน กล่าวคือ คนที่รับผลมาก เพราะเป็นผู้ไม่ได้อบรมกาย ไม่ได้อบรมศีล ไม่ได้อบรมจิตใจ ไม่ได้อบรมปัญญา มีคุณธรรมน้อย มีจิตใจคับแคบ มีปกติอยู่เป็นทุกข์ แม้ด้วยเรื่องเพียงเล็กน้อย (*อปฺปทุกฺขวิหารี* - คืออะไรนิดอะไรหน่อย ก็เก็บมาทุกข์ มากังวลใจ เผาตัวเอง ทำร้ายตัวเอง) ส่วนคนที่ทำชั่วเหมือนกัน แต่ได้รับผลชั่วน้อยก็เพราะเป็นคนได้อบรมกาย อบรมศีล อบรมจิต อบรมปัญญา มีคุณธรรมมาก มีจิตใจกว้างขวาง ใจใหญ่ (*มหตฺตฺตา, มหาตฺตฺมา*) มีปกติอยู่ด้วยธรรม มีเมตตาเป็นต้นอันหาประมาณมิได้ (*อปฺปปฺมาณวิหารี*) คนอย่างนี้ถ้าทำดีเท่ากันกับคนแบบข้างต้นย่อมได้ดีมากกว่า เพราะเครื่องรองรับความดีมีมากกว่า (พระไตรปิฎก ๒๐/๓๒๐/๕๔๐)

ความลับอย่างหนึ่งของการดำเนินชีวิตที่ดีก็คือความฉลาด และความกล้าหาญที่จะเอาชนะความทุกข์และความผิดพลาด มีบางคราวที่เราต้องทิ้งปัญหาไว้ก่อน แล้วหันไปทำสาธารณประโยชน์ ปลอบปัญหาที่เหลืออยู่ให้คลี่คลายไปเอง

หัวเราะเยาะตัวเองเสียบ้าง สมน้ำหน้าตัวเองเสียบ้าง พร้อมด้วยเสียงหัวเราะเบาๆ ของเราเอง บางคราวจำเป็นต้องนึกว่าเราเป็นเพียงตัวตลกตัวหนึ่งของโลกเท่านั้นเอง

๖. ราวาลอันประเสริฐอย่างหนึ่งในชีวิตของเรา ถ้าทำได้คือ ฝึกนิสัยให้เป็นคนหัดคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้งที่ พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่า โยนิโสมนสิการ ในที่นี้ขอกล่าวถึงมนสิการ ๔ อย่างก่อนคือ

(๑) อุปายมนสิการ พิจารณาโดยอุปายอย่างมีระบบ เพื่อให้รู้ความจริง ให้เข้าถึงสัจจะ เช่น เข้าถึงความจริงว่าสิ่งทั้งปวงตกอยู่ภายใต้อำนาจอันเฉียบขาดของความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มีอุปายคิดให้เป็นสุขแม้ในเหตุอันน่าจะทุกข์ ปัญญา มองหาแง่ดีของสิ่งร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว คนเช่นนี้ต้องเป็นคนมีปัญหา สมภาซิตที่ว่า ‘ปัญญาสทิดะ นโร อธิ อปิทุขเสสุ สุขานิ วิหทติ - ผู้มีปัญญาในโลกนี้ ย่อมหาความสุขได้แม้ในเหตุที่น่าจะทุกข์’

(๒) ปถมนสิการ คิดถูกทาง คิดต่อเนื่องเป็นลำดับ ตามแนวเหตุผล แม้ในทางที่ติดต่อกันแล้วก็ยังพิจารณาหาทางว่า ควรจะดำเนินทางไหนจึงจะดีที่สุด เป็นประโยชน์ที่สุด นี่คือการเลือกชีวิต ซึ่งอยู่ในวิสัยที่เราจะเลือกได้และเหมาะสมแก่ตัวเราตามแนวของปรัชญาเอ็กซิสต์ (Existentialism)

(๓) การถมนสิการ คิดตามเหตุ เป็นไปตามอำนาจแห่งเหตุ ไม่ตื้อร้นตันทຽงในสิ่งอันไม่สมควร ยอมรับผิดเมื่อเห็นว่า ได้ทำผิดไป ไม่อ้างเหตุผลเข้าข้างตนเองเพื่อให้ตนถูกหรือไกลไปข้าง ๆ คู ๆ คิดยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ (Flexible) ไม่แข็งทื่อตายตัว

จนไม่คำนึงถึงเหตุผลและความจำเป็น ประกอบด้วยคุณคือ *การฉวยโอกาส* (Conditionality or If-Then-Law) สมควรได้รับยกย่องว่าเป็น *การฉวยโอกาส* ดำเนินชีวิตถูกต้องตามเหตุการณ์อันควร แต่ไม่ใช่อ่อนแอหรือขาดหลักการ

(๔) *อุปาทกมณสิการ* คิดในเชิงเร้ากุศลธรรม ให้เกิดความเพียรชอบ ให้หายกลัวในสิ่งที่เคยกลัวหรือในสิ่งอันไม่ควรกลัว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลอันพึงประสงค์ พระพุทธเจ้าทรงประทานแนวคิดข้อนี้แก่พระสาวกเสมอ ผู้ที่ถ้อยในความเพียร ผู้ย่อหย่อนในกุศลธรรม ให้กลับดำเนินไปพอดีในความเพียรและในกุศลธรรม บางทีทรงเล่าเรื่องในอดีตของเขาบ้าง ของพระองค์เองบ้าง ที่เรียกว่า ‘ชาดก’

มณสิการ ทั้ง ๔ นี้ แยกออกเป็นโยนิโสมนสิการ ๑๐ ประการ คือ

- (๑) *คิดแบบสวาทาเหตุปัจจัย* เช่น แนวคิดในปฏิจจนสุภพาท
- (๒) *คิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ* เช่น แนวคิดเรื่องขันธ ๕
- (๓) *คิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา* เช่น คิดเรื่องไตรลักษณ์
- (๔) *คิดแบบแก้ปัญหา* เช่น แนวคิดตามแบบอริยสัจ ๔
- (๕) *คิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์* ข้อนี้เกี่ยวกับหลักการ

และจุดมุ่งหมาย (ธรรม หลักการ, อรรถ ความหมายหรือจุดมุ่งหมาย) เช่น เรามีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตและสังคม เราก็มีหลักการและวิธีดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น ในพุทธ

ศาสนามีคำหนึ่ง คือ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ เราแปลกันมาว่า การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ความหมายก็คือ ปฏิบัติถูกต้องตามหลักการและจุดมุ่งหมายนั่นเอง

(๖) คิดแบบหาคุณโทษและทางออก คือ อะไรเป็นคุณของมัน อะไรเป็นโทษของมัน และทางออกจากโทษนั้นมีอยู่อย่างไร

(๗) คิดแบบหาคุณค่าแท้คุณค่าเทียม

(๘) คิดแบบเป็นอุบายเร้าคุณธรรม (ดังกล่าวแล้วในอุปาทกมณสิการ)

(๙) คิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน ตามแนวสติปัฏฐาน

(๑๐) คิดแบบวิวัชชวาท คือ แยกประเด็นปัญหา ไม่มองปัญหาด้านเดียว

๗. ชีวิตที่เรียบง่ายที่สุดเป็นชีวิตที่ดีที่สุด ศิลธรรมเป็นวิถีชีวิตที่ดีที่สุด (The simplest life is the best life, morality is the best way of life. - สุภาชิตทางจริยศาสตร์) มีผู้เคยถามพระพุทธเจ้าว่า ชีวิตอย่างไรเป็นชีวิตที่ดีที่สุด พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ผู้อยู่ด้วยปัญญาเป็นชีวิตที่ดีที่สุด (ปัญญาชีวิต ชีวิตมาหุเสฏฐ) ควรเป็นชีวิตที่สงบและมีประโยชน์ที่เรียกว่า Peaceful and Useful Life กฎหมายอาจลดหย่อนผ่อนโทษแก่อาชญากรผู้ประกอบอาชญากรรมโดยไม่รู้วาทนทำผิด แต่ในชีวิตจริงทั่วไป คนที่ทำผิดโดยไม่รู้จะก่อผลเสียหายอย่างมากแก่สังคม เช่นคนเป็นโรคติดต่อก็ไม่รู้วาทนเป็นโรคติดต่อก็ไม่รู้วิธีป้องกัน ย่อมแพร่เชื้อได้มาก

โสกราตีสจึงกล่าวว่า คนทำชั่วโดยไม่รู้ควรได้รับโทษเป็น ๒ เท่า หรือ ๒ สถาน คือ ๑ ทำผิด ๒ โง่เขลา หรือไม่รู้

ความไม่รู้ หรือ อวิชา เป็นบ่อเกิดแห่งความผิดและความทุกข์นานาประการ แม้ความรักซึ่งเป็นสิ่งอ่อนโยนโดยธรรมชาติ ถ้าปราศจากความรู้ก็จะเป็นพิษ ก่อให้เกิดการทำผิดมากมายเช่น การทำแท้ง ริษยา อาชญากรรม ฆาตกรรม จริ่งอยู่ความรัก เป็นเพื่อนที่ดีของมนุษย์แต่ต้องประกอบด้วยความรู้ มีความคิดที่ถูกต้อง ปัญญาเป็นสภาพตรงกันข้ามกับอวิชา การเลือกวิถีชีวิตทางปัญญาด้วยศีลธรรม มีความคิดที่ถูกต้องจึงเป็นการเลือกที่เหมาะสมที่สุดในโลกอันซับซ้อนนี้

ความเห็นที่ถูกต้องและความคิดที่ถูกต้อง
เป็นสิ่งที่สำคัญในชีวิตมนุษย์ เพราะเขาย่อม
ดำเนินชีวิตตามความเห็นและความคิด
ถ้าเห็นผิดและคิดผิดก็จะดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิด
ไปสู่อันตรายและทุกข์ยากลำบาก ถ้าเขาคิดถูก
และเห็นถูกก็จะดำเนินชีวิตไปในทางที่ดี
ได้พบกับความสุขและความสำเร็จอันดีงามในชีวิต”

www.kanlayanatam.com